

Cornelis de Leeuw van Weenen,
Johanna Maria Tans
en hun 12 kinderen

De 4^e van de 5 zoons van stamvader
Pieter en stammoeder Cornelia

Inleiding

Familienaam

Via de beschikbare registers en vastleggingen kan de familienaam teruggevonden worden tot ongeveer 1650. De eerste 150 jaar vanaf dat moment was de familienaam nog “van Weena”, soms ook geschreven als “van Wena”.

Aart van Weena, geboren in 1756, noemt zich ook wel “van Weenen”. De zoon die in 1810 geboren wordt krijgt de voornamen “Pieter de Leeuw”. Het stukje “de Leeuw” van de voornaam, wordt voor deze Pieter en zijn nakomelingen bij de achternaam getrokken. Op deze manier is de naam “de Leeuw van Weenen” ontstaan. Deze naam is inmiddels al 200 jaar familienaam.

Cornelis en zijn kinderen

Sinds de geboorte van stamvader Pieter de Leeuw van Weenen, in 1810, is de familie gestaag in omvang toegenomen.

Stamvader Pieter en stammoeder Cornelia kregen 13 kinderen waarvan er 3 in hun geboortjaar overleden. Van 3 kinderen is niets bekend, ook niet hoe oud ze geworden zijn.

De overige 7 kinderen zijn, in volgorde van geboorte: Adriana, Jan, Aart, Pieter, Cornelia, Cornelis, Martinus, Geertruida Maria. 5 jongens en 2 meisjes. Van deze overlevers van de 2e generatie was Cornelis de 4e jongen.

Van de kleinkinderen van Cornelis leven er nog enkelen. De achterkleinkinderen van Cornelis zijn inmiddels 50-plus. De meesten van hen hebben al weer kleinkinderen.

Het meeste van wat nu niet opgeschreven wordt, over de kleinere en grotere gebeurtenissen in het leven van de generaties vóór ons, zal definitief verdwenen zijn, als de huidige jonge generaties daar later in hun leven vragen over gaan stellen.

Hulp bij het schrijven

Veel hulp is inmiddels ontvangen. Per onderdeel zal dat worden vermeld. Op deze plaats vast veel waardering voor de gesprekken die mogelijk bleken en het geduld waarmee op de vele vragen is ingegaan. Vaak ging het om een eerste of nadere kennismaking. Het was heerlijk om zo met velen contact te hebben. Helaas kunnen de contacten niet met dezelfde intensiteit worden voortgezet, maar op enige vorm van voortzetting hoop ik wel.

Niet van iedereen kon tot dusver veel achterhaald worden. Gehoopt wordt op verdere aanvulling in de loop der tijd.

Bijvoorbeeld zoon Willem had in zijn leven niet veel contact met de familie. Over hem is weinig bekend. Gehoopt wordt dat door het weergeven van wat over de kinderen van Willem bekend is, toch nog enigszins een beeld bovenkomt van vader en grootvader Willem.

Om dezelfde reden zijn de weinige gegevens over Arie aangevuld met die van zijn zoon Cornelis. Vaders en moeders leven in hun kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen verder.

Tijdsbeeld

Tussen de regels door, indirect uit de vertelde voorvallen, kan afgeleid worden hoe, meer algemeen, de leefsituatie was. Van zoon Pieter, geboren in 1874, is veel bekend omdat zijn kleinkinderen vooraf aan de reünie van 1996 al hun herinneringen aan hem verzameld

hadden. Pieter krijgt hierna een lang hoofdstuk, omdat het tijdsbeeld dat hieruit blijkt, ook geldt voor zijn broers en zusters waarover minder bekend is.

De bril waarmee we naar de voorgaande familieleden kijken

We kijken naar hen vanuit een sterk veranderde tijd. Of we het beseffen of niet, het algemene denken over werk en gezin, over ouders en kinderen, beïnvloedt ons denken en ons (be-)oordelen.

Onze normen zijn daardoor anders, bijvoorbeeld over de aandacht die ouders voor hun kinderen hebben, of de manier waarop ze met hun kinderen meeleven.

De verhoudingen in een huwelijk zijn veranderd. Echtgenoten doen meer samen, overleggen meer met elkaar, dragen gezamenlijk de verantwoording voor het gezin.

De maatschappij is veranderd. Er zijn meer vangnetten als je iets overkomt; er is pensioenopbouw. Er hoeft niet meer van vroeg tot laat hard geploeterd te worden voor een gezinsinkomen.

En tenslotte: als we naar iemand kijken, moeten we ook laten meetellen wat iemand van huis uit meegekregen, aan karaktereigenschappen en aan opvoeding en goede voorbeelden. Heb je het strenge karakter geërfd van een hard werkende vader die zich niet in de andere leden van het gezin kan inleven, of het karakter van een lieve en zorgzame moeder.

Het zal duidelijk worden, dat vader Cornelis zijn kinderen niet veel heeft kunnen meegeven. Het is dan des te opmerkelijker hoe de invloed van de zachte en gelovige moeder Johanna Maria ook doorwerkt, maar niet bij ieder kind hetzelfde. Bij sommigen komt het pas naar buiten in de rol van opa en oma voor hun kleinkinderen. Dan zijn de hardste kanten van het gevecht om het bestaan inmiddels ook weggesleten en de ambities en de werkdruk minder.

Dat van sommigen slechts door één iemand iets doorverteld kon worden, betekent ook, dat we afhankelijk zijn van één mening over iemand. Het is een feit, dat verschillende mensen heel verschillende indrukken kunnen hebben van eenzelfde persoon. Bedacht moet dus worden, dat in sommige gevallen de belichting van iemand, in onderstaande tekst, ook om die reden niet altijd helemaal recht kan doen aan die persoon.

We kennen de uitdrukking “in iemands schoenen staan”. Dat wil zeggen dat we iemands leven van binnen uit meemaken, alsof we die persoon zelf zijn. Dat het onmogelijk is voor ons om “in hun schoenen staan”, maakt ons onvermogen tot begrijpen bijna compleet: we dragen dikke brillen, zien maar enkele kanten van onze vóórfamilie en kunnen ons maar heel beperkt inleven in hun situatie. De afstand is groter dan we ons realiseren.

Aan de andere kant: zonder hen zouden wij er niet geweest zijn. Hoe dichtbij zijn ze dan ineens weer.¹

Middelharnis, 22 mei 2010

Piet²

¹ De bijbelse visie is, dat de Here God ons al zag, en liefhad, voor we er waren. Daar ligt de diepste bron van ons er zijn. Maar dit geldt ook voor onze ouders en voorouders, dat zij vooruit “gezien” zijn, ook als tussenpersonen in de weg waarlangs wij vooruit “gezien” zijn.

² Achterkleinzoon van Cornelis, kleinzoon van Pieter, zoon van Henk en Jo.

Inhoud

0. Cornelis, 1846-1921, roepnaam Kees	8
Inleiding Cornelis	8
Geboorte, huwelijk en overlijden	9
Kinderen zijn er alleen uit het 1 ^e huwelijk	9
Schepen, woonadressen	10
Periode tot 1900	10
Ongelukken en bijna ongelukken	11
Hoe was Johanna Maria? Haar overlijden	11
Nieuw huwelijk in 1900	11
Vanaf 1900, woonsituatie bij Cornelis aan boord	12
Eerste vestiging in Rotterdam	13
Kleinkinderen in huis die in Rotterdam op school gingen:	13
Opnieuw schipper, op de “Concordia”, 1911 of 1912	14
Aan de wal in Dordrecht	14
Weer in Rotterdam	14
Vreeswijk, vestiging	15
Inwoning zoon Pieter met gezin	16
Overlijden van Cornelis in 1921	17
Jacomina na 1921	17
Kerk	18
Persoonlijke trekjes, hoe was hij	18
Hoe was Jacomina	19
1. Pieter, geboren 1874, roepnaam Piet	20
Inleiding Pieter	20
Geboorte en huwelijk van Pieter en Elizabeth	20
Kinderen van Pieter en Elizabeth, met geboortedatum en geboorteplaats	21
Overzicht leven van Pieter en Elizabeth	22
Aan boord bij (schoon)vader Hendrik Harber volker	22
De "Anna"	23
Volgend schip, de “Progres”	24
Tijdelijk aan de wal, vreeswijk	27
De "Azolla"	29
Definitief aan de wal, terugblik	33
Familiecontacten	34
Wie (/hoe) was Pieter?	35
2. Christiaan Willem, roepnaam Chris (1877-1956)	40
Inleiding Chris	40
Geboorte en overlijden	40
Huwelijk	41
Kinderen, overzicht, 1901- 1923	41
Varen, periode tot 1917	41
Leed aan boord, ‘14-‘18	42
Vanaf 1917 vaart Chris met de “Variabele”	42
Varen met de “Spes Nostra”, vanaf 1926	43
Overlijden van Klaartje, 1928	44
Hertrouwen in 1929	45

Beginjaar Tweede Wereldoorlog	46
Schoolgaan	48
Geloof aan boord.....	49
Derde huwelijk	49
Timmerwerk.....	50
Familiecontacten	51
Hoe was Chris?	51
3. Wilhelminus (1880 - 1963), roepnaam Willem.....	53
Inleiding Willem	53
Geboorte, huwelijk, overlijden.....	53
Willem: werk, hobby, kerk, familie	54
Het kon er soms stevig aan toe gaan, naast ook zachtmoedigheid in de familie	55
Kinderen.....	55
Beroepen in de familie	56
Scheepsbouw in de familie.....	56
31. Zoon Cor getrouwd met Geertje, en hun kinderen	57
Het huwelijk van zoon Cor met Geertje Donker.....	57
Werk.....	57
Hoe was hij?.....	58
Gezin	58
Overlijden.....	58
Kleinkinderen: kinderen van Cor en Geertje	59
Kleindochter Wil en haar man Herman Pesireron	59
Het huwelijk van kleinzoon Joop met Tineke.....	60
Het huwelijk van kleinzoon Joop met Tineke.....	61
Kinderen van Joop en Tineke.....	61
32. Zoon Willem getrouwd met Geertruida Maria Kruishaar	62
Kinderen.....	62
Hoe was Willem?	62
33. Zoon Hermanus getrouwd met Maria Florentine Jurgens.....	63
34. Dochter Johanna Maria getrouwd met Cornelis van Vessem.....	63
Kinderen van Jo en Cor.....	63
35. Dochter Catharina Elisabeth, trouwde met Bertus Mik.....	65
36. Dochter Adriana Goverdina, trouwde met Cornelis den Ouden	65
4. Adriana Helena (1881 - 1958), roepnaam Jaantje	66
Jaantje en Marinus Lavooy	66
Jeugd	66
Huwelijk.....	66
Een foto en een brief	67
Kinderen.....	68
Visite en indrukken	69
5. Johanna Maria (1882 - 1976), roepnaam Anna	70
Geboorte, overlijden.....	70
Woonplaatsen.....	70
Getrouwd met Adriaan Costeris.....	70

6. Geertruida Maria (1883 - 1975), roepnaam Luus.....	71
Inleiding	71
Geboorte en overlijden.....	72
Huwelijk.....	72
Het zwarte schaap van de familie.....	72
Woonplaats Rotterdam, tot aan de Tweede wereldoorlog	73
Een ferme inbraak	73
Na de oorlog.....	74
Lucas Johannes Huizing.....	74
Na het overlijden van partner Huizing	75
Overlijden van Luus.....	75
Een buitenbeentje	76
7. Cornelis Martinus, 1885-1980, roepnaam Kees	78
Inleiding Kees	78
Geboorte en overlijden.....	78
Huwelijk van Kees en Maartje op 25 maart 1908.....	78
Kinderen, kleinkinderen.....	79
Het graf heeft het gezin niet gespaard.....	80
Het werkzame leven van Kees	80
Bijzondere vaardigheden, hobby's.....	81
Kerk.....	82
Familiecontacten, gezelligheid.....	82
Wat was hij voor een man?	82
Wie was Maartje	84
Huwelijksjubilea	84
Fotogalerij anno 2009, vertellers over vader en grootvader Kees en zijn Maartje	85
Voorbeeld van een sleepkast.....	85
Voorbeeld van een sleepkast.....	86
8. Wilhelmina (1886 - 1965), roepnaam Miena	87
Inleiding	87
Geboorte en huwelijk	87
De bakkerij.....	87
Het huis van Miena	88
Familiecontacten	88
Miena in Amsterdam.....	89
Hoe was Miena?.....	89
9. Martinus (1887 - 1970), roepnaam Tinus.....	90
Inleiding Martinus.....	90
Geboorte, huwelijk, overlijden.....	90
Kinderen.....	91
Jeugd van Martinus	91
Jeugd van Koos	91
Zoon Finus en dochter Jo	92
Moeder Koos in “opleiding” bij haar zoon Finus	93
Oom Tinus en tante Koos.....	93
Schepen	93
Elektrisch licht, belangrijke innovatie, ook onwennig.....	94

Slepen, een vak apart.....	94
Hoe groot waren schepen vroeger en nu?	95
Tinus als leermeester.....	96
Familiebanden in de praktijk.....	96
Pensioen	97
Scheepsmodellen.....	97
Hoe was Tinus?.....	97
Wel en wee van een schippersgezin.....	98
10. Bernardus, 1888-1976, roepnaam Ben	99
Inleiding Ben.....	99
Geboorte, overlijden.....	99
Huwelijk en kinderen	99
Zijn lange werkzame leven	100
Na het varen	100
Vaardigheden	101
Wat was hij voor een man?	101
11. Arie 1891	102
Inleiding Arie	102
Geboorte en huwelijk	102
Aan boord bij vader Cornelis	103
Huwelijk van Arie	103
Overlijden van Arie.....	104
111. Cornelis 1913, roepnaam Cor.....	106
Inleiding	106
Huwelijk en kinderen	106
Moeilijke jaren na overlijden van vader Arie	106
Vaartijd.....	107
Actief blijvend.....	107
Hoe was hij?.....	107
12. Cornelia (1892 - 1946), roepnaam Cor.....	109
Fotosessie in Rotterdam	109
Inleiding Cornelia.....	110
Geboorte en overlijden.....	111
Van Rotterdam naar Amsterdam en weer terug.....	111
Huwelijk met Willem Franciscus van der Heijde	112
Kinderen.....	112
Na de 2 ^e Wereldoorlog	113
Hoe was Cornelia	114
13. Broers en zusters in 1950, 50-jarig huwelijk Piet en Bets.....	115

0. Cornelis, 1846-1921, roepnaam Kees

Cornelis

Inleiding Cornelis

Cornelis, één van de kinderen van de eerste Pieter de Leeuw van Weenen, is de generatie waarover op dit moment uit aantekeningen en uit gesprekken nog iets gevonden kan worden aan persoonlijke belevenissen. Hij overleed in 1921.

Sommigen die hem gekend hebben, heb ik kunnen spreken. Anderen wisten iets dat over hem is doorverteld.

Het laatst woonde hij in Vreeswijk, in de Cornewalstraat, vlakbij de Koninginnensluis. Zie de stip in het kaartje verderop in dit hoofdstuk.

De aantekeningen komen uit veel gesprekken over meer dan 10 jaar, waarin iets doorverteld werd over Cornelis. Een paar namen verdienen genoemd te worden:

- Piet Serné die tijdens zijn schooltijd een tijdje in het gezin van zijn tante Jo woonde in Uitgeest woonde, en daar de verhalen hoorde die zijn grootvader Pieter, die daar zijn laatste levensjaren ook in huis was, vertelde over de familie;
- Marie en Adrie Vissers. Cornelis was een oom van hun moeder. Zij kenden Cornelis uit zijn pensioenjaren toen hij in Vreeswijk woonde. Als zij met het schip in de sluis van Vreeswijk lagen kwam hij aan boord buurten.
- Co de Leeuw van Weenen, “Co van ome Chris”, kleinzoon van Cornelis. Hij heeft Cornelis persoonlijk gekend en bijvoorbeeld meegemaakt dat Cornelis hielp om een tweedehands mast pas te maken voor de “Variabele”, het schip waarop Co met zijn ouders voer.
- Finus, zoon van Tinus. Cornelis was zijn grootvader. Zelf heeft hij Cornelis niet gekend, maar hoorde wel over hem vertellen.

Geboorte, huwelijk en overlijden

Cornelis werd op 21 mei 1846 te Middelharnis geboren. Zijn ouders zijn Pieter de Leeuw van Weenen, geboren 1810, en Cornelia Lugthart.

Zijn 1e huwelijk is op 29-10-1873, met Johanna Maria Tans. Zij overleed op 13 september 1897 te Nienhoven in België.

**Johanna Maria met 1e zoon
Pieter, met doopjurk**

**Johanna Maria, foto uit een
medaillon, sterk vergroot**

Het 2e huwelijk was op 8-8-1900, met Jacomina Johanna Hodde. Jacomina was weduwe van schipper van Driel. Zij zal Cornelis ruim overleven. Cornelis overlijdt op 25 april 1921; Jacomina op 5 september 1935.

Kinderen zijn er alleen uit het 1^e huwelijk

Pieter (1874 - 1963)

Christiaan Willem (1877 - 1956)

Wilhelminus (1880 - 1963)

Adriana Helena (1881 - 1958)

Johanna Maria (1882 - 1976)

Geertruida Maria (1883 - 1975)

Cornelis Martinus (1885-1980)

Wilhelmina (1886 - 1965)

Martinus (1887 - 1970)

Bernardus (1888 - 1976)

Arie (1891 - 1920)

Cornelia (1892 - 1946)

Schepen, woonadressen

1. “Johanna Maria” - houten tjalk, ca 80 ton, tot ca 1905;
2. Paul Krügerstraat 95, Rotterdam, ca 1905 tot zeker 1910;
3. “Concordia” - ijzeren sleepschip, in ieder geval vanaf 1912; het schip werd in de Eerste Wereldoorlog verkocht;
4. Dordrecht, Mattenkade 3;
5. Rotterdam, Bourgondishevliet 34A, vanaf november 1913;
6. Vreeswijk, bovenwoning in Molenstraat, in 1914;
7. Vreeswijk, Noorderstraat;
8. Vreeswijk, Nieuwe straat C 106, later Cornewalstraat; genoemd, huisnummer 5, vanaf april 1916.

Welke schepen en in welke volgorde is niet precies bekend. Kees de Leeuw van Weenen, onze eerste familie-archivaris, vond de volgende schepen: “Johanna Maria”; “Concordia”; “Mijn Verlangen”; opnieuw: “Concordia”.

Periode tot 1900

De omstandigheden aan boord waren niet gemakkelijk: het was een groot gezin op een klein schip. Ook in het ruim waren slaappleatsen afgeschoten. Schepen hadden toen soms een deur om vanuit de roef in het ruim te komen. Waarschijnlijk mocht dat niet, want dan was mogelijk iets van de lading weg te nemen. Het deurtje heette daarom ook “dievendeur”.

In 1894, strenge winter, werd verteld, waren alle kinderen nog aan boord, zoon Pieter was toen 20 jaar. Er is een verhaal over de jacht op een rat aan boord, toen het houten schip ingevroren lag. Was er gevaar voor een knaaggat in de buik van het schip? Het verhaal is niet bevestigd gekregen.

Volgens vertelling van zoon Pieter aan diens kleinzoon Piet Serné sliep je op zo’n houten schip met een hand omlaag, buiten je kooi, om sneller te kunnen reageren als binnenboord het water steeg en er gepompt moest worden. De houten schepen werkten altijd, onder invloed van lading of tuigage. Daardoor kwamen er grote krachten op het schip. Een bepaalde mate van lekkage trad altijd op, wat regelmatig pompen nodig maakte, maar je moest in de gaten houden dat het lekken niet te erg werd.

In 1897 vaart zoon Pieter op een eigen schip en passeert hij het schip van zijn vader. In het voorbijvaren roept zijn vader Cornelis dat Pieters moeder in België is overleden en reeds begraven. Dat, werd verteld door Pieter’s dochter Miena, herinnerde Pieter zich later nog als een zware slag, om dat zo, en pas na de begrafenis, te horen.

In augustus 1900 zijn Pieter en vader Cornelis beiden in ondertrouw. Zij liggen met hun schepen in Friesland en willen de Zuiderzee oversteken, maar het weer is heel slecht. Pieter aarzelt, maar zijn vader zet door. Bij Enkhuizen ziet Pieter geen kans tijdig overstag te gaan en strandt op de strekdam. Van het schip rest slechts brandhout. Dat wordt voor brandhoutprijs aan de vissers daar verkocht.

Er wordt over verteld dat Pieter naar zijn knecht geroepen zou hebben: “Fok los”, om overstag te gaan, maar dat de knecht gehoord had: “Nok los”, dat wil zeggen de gaffeltop vieren om het oppervlak van het grootzeil kleiner te maken. Het effect is dan, dat het schip juist niet overstag wil. Cornelis wist nog met zijn schip in de luwte voor anker te komen.

Ongelukken en bijna ongelukken

Hoe klein de schepen ook waren, er traden grote krachten op. Bovendien waren er, bijvoorbeeld voor lieren, nog geen veiligheidsregels. Dat betekende dat je altijd voorzichtig te werk moest gaan, ook als snel handelen geboden was. Die voorzichtigheid lukte aan boord bij Cornelis niet altijd.

Kleinzoon Finus vertelde dat zijn vader Martinus bij het strijken van de mast zijn linker duim verloren had. Zijn hand met handschoen was in de lier klem geraakt. Het schip lag bij de rijstpellerij in Zwijndrecht.

Martinus was toen ongeveer 12 jaar. Het was dus ongeveer 1899. Op dat moment waren nog 2 zusters aan boord, Miena en Jaantje.

Miena, en waarschijnlijk elk kind op zijn of haar beurt, ging vroeg van boord, want dan maakten ze ruimte op het kleine schip en konden ze wat bijverdienen.

Bij het passeren van een brug draaide Cornelis de mast iets te laat omlaag, waardoor deze de brug raakte en achterover op de roef dreigde te vallen waarin zijn vrouw en kinderen dan gevaar liepen.

Om de mast snel te kunnen strijken en overeind zetten, zat het voorstag vast op de liertrommel. Toen de mast viel, draaide het slingerwiel met het handvat snel rond. Met zijn armen heeft Cornelis toen de klappen van het handvat opgevangen, wat zware kwetsuren opleverde.

Bij het “tij stoppen” (wachten op gunstig tij) was een kind over boord gevallen, zonder dat het werd opgemerkt. Op een ander schip werd het kind – het was Kees – opgevist. Het leefde gelukkig nog. Daarna pas bleek bij Cornelis een kind gemist te worden.

Hoe was Johanna Maria? Haar overlijden

Kleindochter Rebecca wist van haar dat zij een lieve gelovige vrouw is geweest. Toen zij overleed in 1897 was ze nog maar pas 44 jaar. Voorlopig is dit de enige keer dat iets over haar verteld werd. Dit moet het beeld zijn over haar, zoals haar vader Chris dat heeft beleefd en zelfs doorgegeven. Over zijn vader Cornelis sprak hij nooit.

Oudste zoon Pieter hoorde het nieuws van haar dood en begrafenis toen zijn vader Cornelis hem in de vaart passeerde. Heel begrijpelijk dat Pieter zeer geëmotioneerd was. Nog begrijpelijker, nu we de mening van Pieter's broer Chris over haar hebben gehoord.

Nieuw huwelijk in 1900

Cornelis hertrouwde in 1900 met Jacomina Johanna Hodde³. Ze wist zich niet geliefd te maken in de familie. Ze had duidelijk niet veel op met de kinderen van Cornelis die toen nog aan boord waren, en de kinderen ook niet met haar.

Ze bracht een zoon mee, Leen, uit een voorgaand huwelijk, die ze erg verwendde. Maar voor de andere kinderen leek zij wel de spreekwoordelijke stiefmoeder. Haar eigen zoon kreeg vleeswaren op zijn brood, de andere kinderen moesten het maar doen met een (schijfje) wortel op brood. ⁴

³ Kleinzoon Piet (van de Dolfijn) van Piet vertelde dat Jacomina zich overal mee bemoeide en dat Cornelis niets goed kon doen. Cornelis liet haar dan maar praten.

⁴ Zoon Ben heeft nooit kunnen vergeten, dat hij al als 11 jarige plaats moest maken aan boord. Hij werd uitbesteed als knechtje bij een andere schipper. Werd verteld door dochter Jo van Ben.

Jacomina en Cornelis

In 1921 overleed Cornelis. Hij woonde toen met Jacomina in Vreeswijk. Tot ongeveer 1934 is Jacomina nog in Vreeswijk blijven wonen, daarna trok zij in bij haar zoon Leendert Cornelis⁵, in Amsterdam.

Stiefzoon Chris en zijn dochter Becky zijn daar nog een keer bij haar op bezoek geweest. Jacomina deed toen alsof ze een flauwte kreeg, maar het liep nog net goed af. Chris had wel door dat het toneelspel was.

Oudste dochter Jaantje was tijdelijk pleegmoeder

Na de dood van de eerste vrouw van Cornelis, Johanna Maria, op 13-9-1897, zorgde dochter Adriana (tante Jaantje), geboren 25-4-1881, als 16-jarige voor de kleinere kinderen. Het jongste kind, Cornelia, was toen 5.

Met de komst van 2e vrouw Jacomina Johanna, huwelijk op 8-8-1900, veranderde er veel aan boord. Zij bracht een zoon mee, terwijl er niet veel ruimte was. Jaantje was blij toen van boord te kunnen, bevrijd van haar opvoedtaak.

Vanaf 1900, woonsituatie bij Cornelis aan boord

Zoon Leen voelde zich later wel, zie de kaart hieronder, als broer opgenomen in de familie. Er is een briefkaartje uit 1908 waarin de zoon Leen van Jacomina schrijft aan Ben, als zijn broer:

*Aan Den Heer B de Leeuw van Weenen
p/a C de Leeuw van Weenen
Paul Krugerstraat No 95
Rotterdam*

Bergen op Zoom, 1908

*u Broer L C van Driel Milsijn
3 Rem 't Bateljon
4 Compie Marhieren (Mortieren ?)
hos B op Z N.B.*

⁵ Leendert Cornelis was getrouwd met Adriana Lambertina van de Zalm. Zij hadden 5 kinderen. Zoon Gerrit daarvan, kleinzoon dus van Jacomina, heeft nog met mijn vader geschreven over zijn grootmoeder.

Vóór 1900 was Anna al van boord. Zij heeft in Zevenbergen en Rotterdam aan de wal gewoond. In Rotterdam was zij in het gezin van een oudere neef: Johannes Bruinse. Johannes was een zoon van de oudste zuster van haar vader. Vanaf 6 mei 1903 is dochter Anna in Vreeswijk, in dienst bij broodbakker J. van den Woerd.

Omdat Pieter na de schipbreuk even geen schip heeft, woont en vaart hij in zijn eerste huwelijksjaren als knecht bij zijn schoonvader Hendrik Harber Volker. Daarna enkele jaren als zetschipper op het sleepschip “Anna”, door Pieter omgebouwd tot zeilschip. Ongeveer vanaf 1908 vaart Pieter met de “Progres” op de Wad- en Sontvaart. De zusters van Pieter waren regelmatig bij hem aanboord om te helpen in de huishouding. Zij waarden dat als een vakantiereis op zee.

Eerste vestiging in Rotterdam

Op 14-4-1906 vestigen Cornelis en Jacomina zich in Rotterdam. Hun vorige plaats van vestiging was Middelbrug. Dat wil zeggen dat ze daar ingeschreven stonden.

Ze staan in Rotterdam eerst ingeschreven op het woonadres Paul Krügerstraat 95, later als varende op het ijzeren sleepschip de “Concordia”. Dan is het waladres Bolwerk 3 bij A. Wolfert. Daar woonde zijn zwager, eigenaar van hotel “De Zon”, getrouwd met zijn zuster Geertruida Maria.

Volgens de stratenlijst van 1909 doet Cornelis in kruidenierswaren; in de stratenlijst van 1911 heet het “tabak en sigaren”. In 1912 woont op het adres al weer iemand anders.

De winkel was geen succes. Er is verteld dat de klanten gewend waren op de pof te kopen; zonder goede administratie en stevig aandringen om te betalen, hou je dat niet lang vol.

Tijdens het kruidenieren zou zoon Arie met de roeiboort in de naburige havens gearbeid hebben.

Op 30-9-1913 eindigt de inschrijving in Rotterdam en vertrekken ze naar Mattenkade 3 in Dordrecht. Op dat moment stopte het varen dus weer, dat ongeveer in 1912 hervat was.

Kleinkinderen in huis die in Rotterdam op school gingen

Kleindochter Johanna Maria was in huis gedurende haar schooltijd in Rotterdam, van 11-4-1908 tot 8-3-1911, op adres Paul Krugerstraat 95 a.

Kleinzoon Hendrik Harber is ook korte tijd in huis geweest. Deze woonde vervolgens bij (zijn) tante Sanna (eigenlijk Suzanna) toen grootvader Cornelis weer ging varen. Henk was in Rotterdam van 8-3-1911 tot 26-6-1914.

Er is voor schippers slechts een leerplicht van 3 jaar. De scholen deden hun best schipperskinderen in die korte tijd zoveel mogelijk mee te geven. Ze kregen daarom ook ’s avonds les.

Johanna en Hendrik hebben in deze tijd ook nauw contact met hun grootouders van moeders kant: Hendrik Harber en Teuntje Volker. Deze woonden eerst op de Maaskade 29 OZ en later op de Maaskade 21 B. Op dat moment stond de in die buurt nieuw gebouwde gereformeerde kerk nog buiten de bebouwing. Bij de latere inschrijving in Vreeswijk blijkt Cornelis gereformeerd. Zou Cornelis via deze kerk, Putse Plein kerk, om zich bij de buurt aan te sluiten als kruidenier, gereformeerd zijn geworden? ⁶

⁶ Later, na de Tweede Wereldoorlog zal kleinzoon Teunis, zoon van Pieter, in deze inmiddels volgebouwde buurt in een buurthuis wonen en werken. Vanwege zijn suikerziekte was Teun niet langer in staat als schipper te blijven varen.

Opnieuw schipper, op de “Concordia”, 1911 of 1912

**Cornelis, Arie en Jacomina, op het ijzeren sleepschip
“Concordia”.**

Aan de wal in Dordrecht

Vanaf september 1913 wonen Cornelis en Jacomina in Dordrecht, Mattenkade 3. Het huis is geschikt voor een winkel en gunstig gelegen. Niet bekend is of ze daar weer een winkel hadden. Mogelijk is ook dat Cornelis daar timmerwerk deed.

Kleinzoon Co, van zoon Chris, meent in een winkel geweest te zijn. Co werd in 1907 geboren, dus hij kan het zich goed herinnerd hebben.

Echter, later heeft Kees, zoon van Cornelis, in Dordrecht ook een winkel gehad. Kan Co zich daarin vergist hebben?

Weer in Rotterdam

In november 1913 staan Cornelis en Jacomina weer in Rotterdam ingeschreven, Bourgondische Vliet 34a. Dan verdient Cornelis bij door te timmeren.

Er is een briefkaart bewaard gebleven, waaruit duidelijk wordt dat Cornelis een timmerwerk heeft aangenomen:

Aan Schipper P de Leeuw van Weenen

Schip Progres, zijnde of komende te Breda, losplaats nabij Valkenburg uitvaart voor de Mouterij

December 1913 (?)

Waarde ... en kinderen

Deze is dienende u te doen weten dat bij ons alles wel is, wat wij van u ook hopen. Piet gij moet eens na 't postkantoor gaan alwaar(?) al een brief zijn van Chris Postrestand Trui haar man heeft 2 Cigaren winkels overgenomen daar gaan ze zelf in en een kort bij hun in de buurt daar komt een zetbaas in. Ik zal die zaak gaan betimmeren voor hun.

Nu groeten Uwe ouders en familie

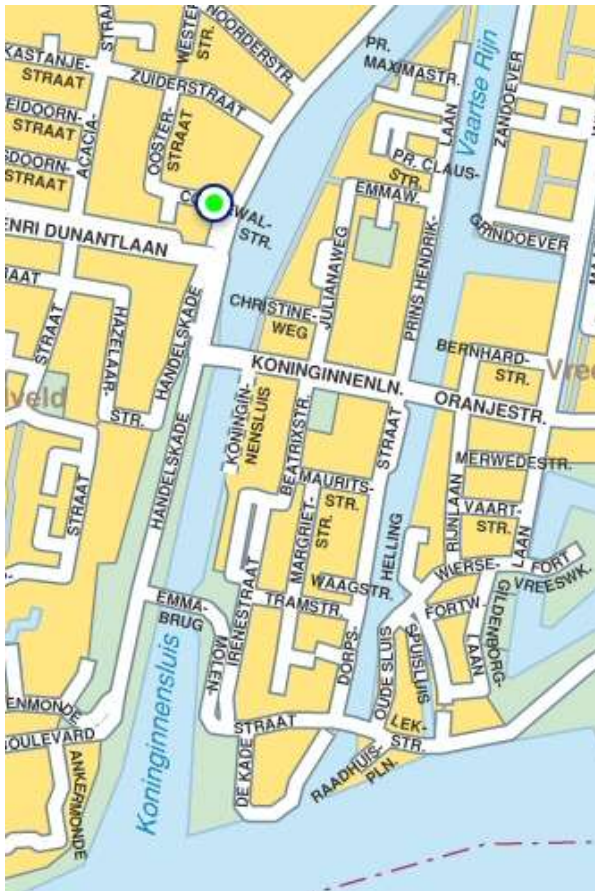
C de L v Weenen

Bourgondische Vliet 34(?) -a

Charlois

“Trui haar man”, kan zijn geweest Aart Wolfert, die van 1889 tot 1923 hotelhouder was in Rotterdam. Deze Trui was een tante van Cornelis.

Vreeswijk, vestiging

**Woonhuis in Vreeswijk,
Cornewalstraat, waar Cornelis
tenslotte woonde**

Maart 1914 vertrekken Cornelis en Jacomina naar Vreeswijk. Hun eerste woning daar is een bovenwoning in de Molenstraat. Waarom vestigden zij zich in Vreeswijk? Was de huur daar misschien lager dan in Rotterdam of verwachtte Cornelis daar meer te kunnen verdienen met timmerwerk, voor familieleden die met hun schip Vreeswijk passeerden en in de sluis altijd even moesten vastmaken en wachten?

**Foto uit 1969. Cornelis en Jacomina
woonden in de bovenwoning 2^e huis
van rechts. Het was een hoekhuis, via
hun zijraam konden ze mogelijk de
Koninginnensluis zien.**

NA vervolgens een kort verblijf in de Noorderstraat, wonen Cornelis en Jacomina vanaf 1916 in het huis in de Cornewalstraat 5 dat zoon Pieter had gekocht. Het huis kwam uit de erfenis van Jacobus Oudakker die in dat jaar overleed, maar overigens niet in het huis had gewoond.

Over het timmerwerk zijn verschillende verhalen. Kleinzoon Co, en ook anderen, vertelde dat Cornelis in de Cornewalstraat voor de deur schaaftwerk deed – masten, rondhouten, waarover de burens klaagden omdat zo de krullen bij hen naar binnen woelen. De reactie van Cornelis was toen geweest om maar op het latte dak van keuken, achter het huis, te gaan schaven.

Jo van der Veen herinnert zich dat Cornelis zijn schaaftwerk op de Handelskade deed, naast het Merwedekanaal. Bekend is in ieder geval dat hij goed zicht had op passerende schepen van familieleden en op schepen van familieleden die in de sluis lagen. Hij kwam dan altijd wel even aan boord, vertelden Marie en Adrie Vissers. Hun moeder was Adriana, dochter van Jan de Leeuw van Weenen, broer van Cornelis.

Marie en Adrie vertelden dat Cornelis timmerwerk voor hen deed en dat hun moeder royaal was met afrekenen. Zo maakten Cornelis voor hen een orgelkruk, met de gebruikelijke schroefspil en met bekleding, een groot droogrek, een klein droogrek en een afvalbakje.

Voor de “Progres” had Cornelis een naambord gemaakt. Op een foto van de “Progres” is dat bord te zien, midden op de achtersteven.

Kleinzoon Co vertelde dat in de winter toen het schip de “Variabele” van zoon Chris in Utrecht ingevroren lag, Cornelis naar Utrecht kwam om de tweedehandse mast pas te schaven. Dat gebeurde op het ijs naast het schip.

Naast (werk aan) masten maakte Cornelis ook gieken, bokkepoten en vlaggestokken.

Inwoning zoon Pieter met gezin

Eind 1917 lag zoon Pieter met de “Progres”, tussen vele andere schepen, in Kopenhagen. Door het mijnnegevaar op zee was de scheepvaart praktisch tot stilstand gekomen. Bets, zijn vrouw had gehoord dat haar moeder Teuntje Volker, wonend in Rotterdam, ernstig ziek was en wilde daarom naar Nederland reizen. Per schip kon dat niet vanwege het mijnnegevaar. De “Progres” werd daarom verkocht. Vervolgens moest lang op een transportmogelijkheid gewacht worden, maar uiteindelijk lukte dat met een speciaal treinkonvooi. In Nederland was moeder Teuntje toen al overleden.

Het gezin, 7 personen op dat moment van de acht, trok in bij de grootouders aan de Cornewalstraat. Eén zoon was toen in Rotterdam op school. Voor zoon Henk werd snel een schip gevonden, hij was toen 16. Henk had het daar wel moeilijk mee, zomaar bij een andere schipper te moeten gaan varen. Maar blijkbaar ging het zo, als ruimte gemaakt worden vanwege een te krappe woning.

Heel snel al kocht Pieter de rivierklipper “Hanna”, een sleepschip, later omgedoopt tot “Azolla”. Daarop voeren Pieter en Henk. Later komt er een tuig op dit schip en wordt de accommodatie geschikt gemaakt voor het gehele gezin, dat omstreeks 1920 weer scheep gaat.

Kleindochter Jo, Johanna Maria, heeft over dit vertrek geschreven met één van haar vriendinnen. Die schrijft terug vanuit Den Helder.

Den Helder 31 Maart 1919.

Waarde Vriendin Jo!

Met deze laat ik je weten als dat wij hier in Den Helder, Een lading Cokesgruis moeten laden naar Wormerveer. en zullen denkelijk Woensdag de last hebben. Ik heb uit je kaart vernomen als dat jullie weer aan boord gaan, nu dat zal wel weer vreemd wezen, vindt je ook niet? nu geen nieuw meer dan de beste groeten aan u allen, van ons: Uw Vriendin Johanna (...)

Ik wou wel dat wij nog eens langs kwamen, vooral aan stien

De Groeten aan de Familie van den Boom.

Overlijden van Cornelis in 1921

Cornelis timmerde in Vreeswijk ook voor burens als die hulp nodig hadden.

Daarbij verwondde hij zich met de dissel. Over die verwonding met de dissel vertelde kleinzoon Co, dat Cornelis thuis met de dissel iets een beetje dunner had gemaakt. Met een dissel werkte je onder je voet. Verstandig was dan klompen aan te hebben en geen schoenen.

De dokter bezocht Cornelis thuis, maar, aldus Co, het was beter geweest als de dokter hem in het ziekenhuis zou hebben opgenomen. Het is niet bekend of de verwonding door de dissel de aanleiding was tot het overlijden, op 25-4-1921, 1 maand vóór hij 75 zou zijn geworden.

Jacomina na 1921

Na overlijden van Cornelis, in 1921, wordt het huis aan de Cornewalstraat 5, waar Johanna met Cornelis woonde, in 1923 verkocht aan mw M. Pol-Lenten, die daar dan met haar ernstig zieke man, de schipper J. Pol en hun kinderen Margo, Gré en Jan gaat wonen. Maar voor blijvende inwoning was het huis echt te klein⁷.

Tot er een andere woning beschikbaar komt, woont Jacomina nog enig tijd in, eerst in een kamertje boven, later, als ze ziek wordt, in de voorkamer beneden. Het volgende huis van Jacomina is een bovenwoning aan de Kerkstraat, in de wandeling Schietsteeg⁸ genoemd, vlak bij de Hervormde Kerk. Mogelijk zijn dit diakoniewoningen geweest. Mw Margot van Dijk-Pol, die wel eens wat bracht, herinnert zich de trap omhoog naar een kamer met in de hoek een klein keukentje.

**Kerkstraat gezien vanaf de sluiskolk.
Jacomina woonde in één van de
bovenwoningen rechts**

Kleinzoon Finus (Levinus), zoon van Tinus (Martinus), gaat in Vreeswijk op de schippersschool, van 1928-1932. Na de kerkdienst bezoekt hij samen met een vriendje van school zijn oma in de Schietsteeg. Tijdens zijn hele schooltijd blijft hij haar bezoeken. Jacomina had aan de moeder van Finus voorgesteld dat zij – zijn moeder – aan de school zou vragen of dat bezoekje werd toegestaan.

⁷ Dochter Margo, mw M. van Dijk-Pol, heeft mij (Piet dLvW) veel verteld over onder meer het huis aan de Cornewalstraat en hoe (oud) schippers en hun kinderen het wonen in Vreeswijk beleefden.

⁸ Omdat men de straat gebruikte om een hoek af te snijden. Zo kon je snel even “doorschieten” van de Dorpstraat naar de Molenstraat, of omgekeerd.

In ieder geval vanaf 1934 woont Jacomina in bij Leendert Cornelis van Driel, zoon uit haar eerste huwelijk. Daar overlijdt Jacomina op 5 september 1935, te Buiksloot.

Kerk

Cornelis was oorspronkelijk Nederlands Hervormd, maar hij werd Gereformeerd toen hij in Rotterdam woonde. Vanwege de gereformeerde kerk in de nieuwbouwwijk daar dichtbij?

Persoonlijke trekjes, hoe was hij

Hij noemde zich "van Weenen"; zoon Pieter werd bij de burgerlijke stand ook opgegeven als "Pieter van Weenen".

Naar de mening van zoon Pieter was Cornelis een beetje dрист, moeilijk te adviseren, hij deed dan het tegenovergestelde, en soms onvoorzichtig⁹. De onfortuinlijke Zuiderzee-oversteek als voorbeeld? Zie het verhaal van Pieter, in volgend hoofdstuk.

Bij de vaart in Zeeland was het eens voorgekomen dat Cornelis bij zakkend tij te laat was en vast liep op een onhandige plek. Er was altijd wel iets, vertelde Pieter daarover. Kleinzoon Piet Serné hoorde de verhalen van zijn grootvader Pieter onder andere toen beiden in Uitgeest woonden bij Jan en Jo van Zoelen-de Leeuw van Weenen, schoonzoon en dochter van Pieter.

Eén van de zoons heeft na een gebeurtenis zijn vader Cornelis niet meer in goede herinnering kunnen houden. De kinderen speelden in het ruim en maakte nogal wat herrie. Deze zoon was wel in het ruim, maar deed niet mee aan het kabaal; hij zat in een hoekje uit hout een bootje te maken. Plotseling stormde Cornelis het ruim in en begon het stille kind af te ranselen. Een buurman moest tussenbeide komen omdat Cornelis er wel heel zwaar op los sloeg en niet van ophouden wist.

Van één zoon komt de toelichting dat Cornelis niet zijn vaarkennis overdroeg aan zijn kinderen. Waarschijnlijk had hij het te druk met zijn grote gezin en zijn eigen werk aan boord. Pas in dienst van vreemde schippers, als knechtje beginnend, leerde deze zoon het varen. Wel droeg Cornelis zijn werk als timmerman over. Te zien hoe Cornelis daarmee bezig was, die misschien ook wel zijn kinderen inschakelde om te helpen, sprak aan.

Andere verhalen dateren van veel later, uit de ouderdom van Cornelis. Jo van der Veen-de Leeuw van Weenen, dochter Ben, beschreef Cornelis als een ouderwets uitzierende man, met een lange baard. Vriendelijk voor kinderen. Het was leuk om hem even te zien en te spreken. Als hun schip Vreeswijk aandeed werd altijd even contact gezocht.

Ook Marie en Adrie Vissers omschrijven hem als een vriendelijke man. Zij kennen hem van de keren dat hij bij hen aan boord kwam op zeilschip "De Zwerver", als het schip in Vreeswijk was of in de sluis geschut werd. Hij was een oom van hun moeder Adriana (Naan).

Van de contacten bij het passeren van Vreeswijk vertelde kleinzoon Co de Leeuw van Weenen ook: *"Als wij Vreeswijk passeerden kwam Opa wel eens aan boord in de sluis. Maar dat was maar een kwartiertje natuurlijk"*.

Hij nam niet altijd verstandige beslissingen, maar het was niet iemand die zich (daardoor) uit het veld liet slaan. Mogelijk was met het mislukken van het winkeltje in Rotterdam het spaargeld opgegaan.

Gelukkig kon Cornelis goed timmeren. Daarmee wist hij in zijn pensioentijd bij te verdienen. In Rotterdam doet hij ook winkelbetimmeringen. Verder werkt hij voor schippers en voor de

⁹ Volgens kleinzoon Piet Serné gebruikte Pieter het woord "onstrant" (schrijfwijze mij niet bekend). In het woordenboek kan ik het helaas niet vinden.

familie. Bij bezoeken aan boord als familieschepen in de sluis lagen nam hij ook bestellingen aan: droogrek, orgelkruk, afvalbakje, een soort Blokker voor huishoudelijke artikelen in hout. Hij zat niet bij de pakken neer en pakte stevig aan.

Hoe was Jacomina

Zoon Ben kon het niet goed met haar vinden, omdat zij er de oorzaak van was dat hij als 11-jarige jongen al van boord moest om bij een andere schipper te gaan. Maar echtgenote Neeltje, echtgenote van Ben, hield de familie bij elkaar en zorgde ervoor dat de familie toch opoe Jacomina opzocht. Ze had op tafel een trommeltje met zwarte kussentjes voor de kinderen.

Margo van Dijk-Pol had wel een goede band met haar. Zij hielp, in haar kinderjaren, Jacomina toen die inwoonde bij het gezin Pol. Zij bracht bijvoorbeeld waswater, als Jacomina haar gezicht en haar handen wilde wassen. Het viel Go op, dat Jacomina Zeeuwse woorden bleef gebruiken. Bijvoorbeeld een “schuurtje” was in haar woordenschat een “kot”.

Marie en Adrie Vissers – die Jacomina in hun kindertijd hebben ontmoet - vonden haar niet aardig. Maar kleinzoon Finus vond haar wel een aardige oma. Zoals zij met hem en zijn vriendje praatte bij hun zondagse bezoeken, na de kerkdienst. Zij woonde direct naast de kerk.

Waarom was Cornelis met haar getrouwd? Daarover kan ik alleen maar naar gissen. Cornelis was in 1997 weduwnaar geworden, met veel kinderen op een klein schip. Dat varen was niet alleen hard werken, maar ging ook met de nodige problemen gepaard. Waarschijnlijk was hij vooral uit op een praktische oplossing en had hij niet veel gevoel voor de wensen die kinderen konden hebben ten aanzien van een nieuwe moeder.

1. Pieter, geboren 1874, roepnaam Piet

Pieter, ongeveer 26 jaar oud

Inleiding Pieter

Dit een samenvatting van de levensbeschrijving die verscheen in 1996 bij de familiereünie in Uitgeest. Een groot aandeel in het maken van dit verslag hadden: Janny Winkelman-van Zoelen, Bep Broertjes-van Zoelen en Piet Serné. Het is een uitvoerig verlag geworden omdat verschillende van zijn kleinkinderen hem heel goed gekend hebben. Pieter was een vaardig verteller, met een uitstekend geheugen.

Geboorte en huwelijk van Pieter en Elizabeth

Pieter, roepnaam Piet, werd geboren op 30 juli 1874 te Papendrecht en was de oudste zoon van Cornelis de Leeuw van Weenen en Johanna Maria Tans. Johanna Maria overleed op 13 september 1897, te Nienhoven in België. Pieter was toen 23 en al enige tijd van boord.

Elizabeth, roepnaam Bets, werd geboren op 26 augustus 1878. Ze was de dochter van Hendrik Harber Volker en Teuntje Verheul.

Pieter en Elizabeth trouwden op 8 augustus 1900 te Papendrecht. Op dezelfde dag hertrouwde te Elkerzee (schoon)vader Cornelis de Leeuw van Weenen met Jacomina Johanna Hodde, weduwe van C. van Driel. Elkerzee was de geboorteplaats van Jacomina Johanna.

Elizabeth, ongeveer 22 jaar oud

Broers en zusters van Elizabeth

Elizabeth had twee broers: Pieter Cornelis en Tijs, en 2 zusters: Teuntje, gehuwd met Hendrik S. Steenstra en Pleuntje, gehuwd met Leen Oudakker.

Kinderen van Pieter en Elizabeth, met geboortedatum en geboorteplaats

Johanna Maria,	4 december 1900, Slierecht.
Hendrik Harber,	28 juni 1902, Varik.
Cornelis,	27 september 1905, Op 6 mei 1906 overleden, op zee. Pieter kwam met de vlag halfstok van zee af de sluis in. Toen de sluismeester informeerde naar het leed, zei Pieter – met pijn - dat hij een dood kind aan boord had.
Cornelis Teunis,	30 april 1907, Amsterdam.
Jacomina Johanna,	15 augustus 1908, Amsterdam.
Pieter,	7 juli 1910, Kuchnitz, bij Lübeck, Duitsland.
Teunis,	16 februari 1913. Op zee geboren, aangegeven te Enkhuizen.

Overzicht leven van Pieter en Elizabeth

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op periodes en schepen in de huwelijksjaren van Pieter en Elizabeth. Er wordt afgesloten met een samenvatting.

1900 - 1901: Aan boord bij Hendrik Harber Volker, waarschijnlijk de "Deo Gloria",
1901 - 1906: sleepschip "Anna",
1906 - 1917: zeilknipper "Progres",
1918 - 1920: tijdelijk aan de wal in Vreeswijk, eerst het hele gezin, na aankoop van de
"Azolla" alleen Elizabeth en de kinderen,
1918 - 1939: sleepschip, later zeilschip, later zeilmotorschip "Azolla",
1939 - 1956: Lange IJzerenbrugstraat 1, Dordrecht; Elizabeth overlijdt op 29 juli 1954,
1956 - 1963: Pieter in huis bij oudste dochter Jo en schoonzoon Jan van Zoelen in Uitgeest;
Pieter overlijdt te Uitgeest op 14 juli 1963.

Aan boord bij (schoon)vader Hendrik Harber volker

Gebeurtenissen heel kort voor het huwelijk

Juli 1900 lagen vader Cornelis en Pieter lagen ieder met hun schip in Friesland, wachtend om de oversteek over de Zuiderzee te kunnen maken. Het weer was slecht, toch viel het besluit om te gaan varen. Mogelijk was er haast, beiden waren in ondertrouw, vader Cornelis voor zijn tweede huwelijk.

Vlak bij Enkhuizen lukt het Pieter niet om tijdig overstag te gaan. Het schip strandt op de strekdam en is "total loss". De resten worden voor 35 gulden als brandhout verkocht aan de plaatselijke vissers. Cornelis ziet gelukkig nog kans om achter de strekdam voor anker te komen.

Er is gezocht naar een verklaring. Daarover gaat het volgende verhaal. Toen Pieter tegen de knecht riep "fok los", om overstag te gaan, zou de knecht verstaan hebben "nok los". Zeilers weten hoe desastreus zo'n actie in die omstandigheden is; overstag gaan wordt dan echt onmogelijk.

Bij (schoon)vader aan boord

Waarschijnlijk op het schip "Deo Gloria". Het laadvermogen was ca 800 ton.

Het zal een uitkomst geweest zijn dat Pieter en Elizabeth na hun trouwen bij Hendrik Harber Volker aan boord een plaats vinden om te wonen en te werken. Elizabeth was in verwachting van haar eerste kind.

Gezien de onfortuinlijke voorgeschiedenis kan dit een moeilijke periode geweest zijn. Daarbij kwam dat Hendrik Harber niet gemakkelijk was. Hij was een autoritair man¹⁰. Maar tegelijk moet van Hendrik worden gezegd, dat hij waarschijnlijk Pieter en Elizabeth hielp bij de aankoop van de "Progres", waarschijnlijk 1906.

Er is verder niets bekend over deze tijd. In ieder geval duurt deze periode niet lang. Al in 1901 vinden Pieter, Elizabeth en eerste kind Johanna Maria een woning voor zichzelf op het schip de "Anna".

¹⁰ Kleinzoen Hendrik Harber, zoon van Pieter, bezocht zijn grootvader in het schipperstehuis waar hij de laatste jaren van zijn leven was opgenomen. Het viel de kleinzoen op dat hij daar niet geliefd was, door zijn manier van optreden. Maar – andere kant van grootvader Hendrik – hij sprong wel financieel bij uit eigen zak, als het tehuis ergens tekort aan had.

Tegelijk daarmee, of kort daarop, eindigt voor Hendrik Harber Volker en zijn vrouw Teuntje het varensleven. In 1902 blijken zij zich reeds aan de wal te hebben gevestigd, in Rotterdam. Enkele jaren daarna, krijgen zij Pieter's oudste dochter in huis omdat deze in Rotterdam op school gaat.

De "Anna"

Sleepschip "Anna", omgebouwd tot zeilschip, tekening ingekleurd met plakkaatverf

Type: stalen klipper, gebouwd als sleepschip
Laadvermogen: 335,9 ton
Afmetingen: 39,6 X 6,59 m (L X B) (*)
Gebouwd: 1901, gebouwd te Capelle aan de IJssel
Bouwwaarde: 19000 Mark (Rheinschiffsregister; mark was 60 cent)

(*) De "Willem Antonie", schip van Korporaal, schoonvader van zoon Pieter, was een zusterschip. Vader Korporaal heeft tot in de Tweede Wereldoorlog op dit schip gevaren

Vaarbegin op de "Anna"

Toen Pieter als zetschipper op de Anna ging varen, was de Anna een nieuw schip. Gezien het bouwjaar van de Anna moet dat dus in 1901 geweest zijn.

Aan boord van dit schip werd in de zomer van 1902 het tweede kind, zoon Hendrik Harber, geboren. De Anna zat in een sleep toen bij Varik Elizabeth meldde dat "het niet goed ging". De sleep werd toen losgegooid en niet lang daarna kwam zoon Henk ter wereld.

Beschrijving van de "Anna"

Het zeiltuig is aangebracht door Pieter, met hulp van de werf. Het schip had een liggend stuurrad. Zichtbaar op de tekening is ook de aangebrachte bescherming voor de roerganger.

Pieter vroeg eens aan een loods of deze niet vond dat hij (Pieter) een goede bescherming tegen weer en wind gemaakt had. De loods antwoordde toen wat kritisch dat het allemaal maar "slaaphutten" waren.

Mogelijk slaat dit verhaal op de "Azolla". Maar het geeft wel aan dat Pieter op inventieve wijze aan verbeteringen werkte.

Overigens geeft deze geschiedenis ook weer, hoe verschillend er aangekeken werd tegen het - toen nieuwe - verschijnsel van de stuurhutten. De meningen varieerden van "nuttig en handig" tot "hoogst gevaarlijk". De kritische groep vond dat een stuurhut onvoldoende uitzicht bood en dat je bovendien het risico liep in slaap te vallen.

Vaargebied

Met de Anna heeft Pieter alleen in de binnenvaart gevaren.

Volgend schip, de "Progres"

In 1906 of 1907 stappen Pieter en Elizabeth over op de "Progres", in ieder geval met hun kinderen Jo en Henk, misschien ook al met zoon Kees, die geboren werd in 1907.

De "Progres" werd waarschijnlijk gekocht met hulp van vader en schoonvader Hendrik Harber Volker. Hendrik Harber was in november 1902 aan de wal gegaan.

Stalen 2-mast klipper "Progres"

Gegevens van de "Progres":

Type:	stalen tweemast zeilklipper
Laadvermogen:	324,3 ton
Afmetingen:	38,92 X 6,63 X 2,08 m (L X B X H)
Gebouwd:	1902 door werf Ruitenbergh te Waspik, onder de naam "Maria", voor G. van Opstaken te Roosendaal
	Bouwwaarde: 22700 Mark (60 cent)

Waarom overgang op zeevaart?

In Groningen¹¹ – waar Pieter veel kwam en kennissen had - hoorde Pieter over de zeevaart. Het betaalde meer dan de binnenvaart. Bovendien liepen veel bevrachtingen voor de binnenvaart via café's. Dat laatste beviel Pieter maar matig.

Wanneer begon Pieter met dit schip op zee te varen?

Hierover zijn verschillende gegevens beschikbaar.

Er is een briefkaart van Pieter aan zijn schoonouders in Rotterdam, uit Brunsbüttel, gedateerd 12/7/1908. Pieter schrijft dan aan zijn schoonouders, onder meer:

"Wij zijn gistermiddag leeg geworden, en heden liggen wij te Brunsbüttel zondag te houden hopende morgen naar Altane te varen om vracht te zoeken, u behoeft u niet zo bezorgt te maken om ons er loopen lang niet zoveel beeren los als de menschen wel roepen. als ik weer een reis heb aangenomen dan schrijf ik een volledige brief."

De bezorgdheid van de schoonouders¹², die uit de tekst op de kaart blijkt, zou kunnen samenhangen met een eerste zeereis.

Uit 1910 is er een volgend bewijs van zeevaart. Er is een foto van de "Progres" in Lübeck, ter gelegenheid van de geboorte van zoon Pieter in 1910.

Zoon Henk zei erover dat voor de zeevaart een gediplomeerd stuurman¹³ werd aangetrokken hoewel dat op dat moment nog geen voorschrift was. Pas in 1910 werden diploma's verplicht. Toen heeft Pieter via een (licht) examen ook een diploma gekregen.

Vaart op de Oostzee

Eb en vloed was er alleen in het Kattegat. Op de Oostzee zelf liep er alleen stroom ten gevolge van de wind. Een zeilschip had bij voorlijke wind daarom altijd de stroom tegen. Bij licht weer werd wel eens geprobeerd daar tegen in te komen, maar vaak werd gewacht tot de situatie verbeterde.

Vaargebieden en havens die werden aangedaan:

Duitse Bocht en Kieler Bocht zijn verbonden door Noord-Oostzeekanaal. Brunsbüttel ligt aan de ingang in de Duitse Bocht, Kiel en Holtenau liggen aan de ingang bij de Kieler Bocht.

Duitse Bocht, met de plaatsen Brunsbüttel (mondig Elbe), Cuxhaven (monding Elbe), Bremerhaven, Vegesäck (bij Bremen), Hamburg

Kieler Bocht en Lübecker Bocht, met de plaatsen: Kiel, Holtenau, Lübeck, Travemünde.

Grote belt, Sont, Zuidkust Zweden, met de plaatsen Svendborg (Funen), Kopenhagen, Malmö, Karlshamn (Zweden).

¹¹ Scheepsverzekeringen vanuit Rotterdam waren duurder dan vanuit Groningen. Maar Pieter wilde niet teveel met de Groningers vereenzelvigd worden. daarom koos hij "Wilsum" als thuishaven. Ook dan viel hij met verzekeringen onder onder Groningse Vereniging "Oranje".

¹² De zee was voor (schoon)vader Hendrik Harber geen onbekend gebied. Met zijn schip had hij onder andere stenen vervoerd voor steenstoringen op zee om dijken te versterken. De schepen lagen dan aan ankers verder in zee, met het achterschip naar de kust. Zo zullen ze ook wel eens een storm meegemaakt hebben.

¹³ Stuurlieden waren ooit; Leen de Klerk (in ieder geval), F.S. de Jong (mogelijk)

Zuid-Duitsland: Augsburg

Zuiderzee: Amsterdam

Waterweg: Rotterdam, Dordrecht

Rijn: bijvoorbeeld Emmerich (niet met zekerheid)

Kwaliteiten van het schip

De “Progres” bleek een goed zeeschip, en ook snel. Op een wacht (van 4 uur) werd eens 36 mijl gehaald, dus 9 mijl per uur (=17 km/uur).

De scheepsroeven leken van buiten maar klein, maar van binnen viel dat vaak mee. In de roef van de “Progres” was ruimte voor 20 man, overigens dan wel met planken om zitplaatsen te improviseren.

Innovaties aan boord

In het algemeen waren de Hollanders meer innovatief ingesteld dan de Skandinaviërs. Hollanders gebruikten bijvoorbeeld eerder al lieren en staaldraad bij de tuigvoering. Zo was het mogelijk met minder bemanning te varen.

Ook bij het verhalen en bij het laden en lossen werden vondsten geïntroduceerd. Als er genoeg ruimte was, en de juiste wind, om het schip van de wal weg te laten waaien, kon met een lier en een lange dunne staaldraad (denk aan 100 meter) gemakkelijker verhaald worden dan - zoals de Skandinaviërs dat deden - met vele handen die een schip bij de wal proberen te houden en voort te slepen.

Laden gebeurde met een contragewicht op de trommel van de hijslier. Als de last in het ruim zakte, werd het contragewicht opgetrokken en zakte de last dus voorzichtig in het schip. Als de last neerkwam, onstond net voldoende slek in de hijsdraad om de haak uit te pikken en trok het contragewicht daarna de haak weer omhoog. Als contragewicht werd bijvoorbeeld een anker gebruikt.

Een verbetering was ook, het werk zo in te richten dat de man aan de lier ook het in- en uitzwaaien van de boom regelde. Daar was dan geen aparte man voor nodig.

Skandinaviërs hadden voor de praktische Hollandse schepen veel geld over. Vaak bleef na verkoop ook enige tijd een Hollands bemanningslid aan boord om instructie te geven. Dat was ook het geval bij de verkoop van de “Progres”.

Schooltijd

De leerplicht duurde, beginjaren 1900, voor schipperskinderen 3 jaar. Gedurende die tijd woonden ze dan aan de wal.

Om in die drie jaar maar zoveel mogelijk te kunnen meegeven, organiseerden scholen voor schipperskinderen lange lesdagen, ook avondlessen, en een speciaal programma met nadruk op de vakken die men voor schippers van belang achtte: lezen, rekenen, schrijven van brieven en aardrijkskunde.

In de correspondentie, zie enkele paragrafen verderop, wordt duidelijk dat achtereenvolgens dochter Jo en zoon Henk in Rotterdam bij familie wonen en op school zijn.

Jo woont van 1907 tot 1910 bij haar grootouders in Rotterdam. Betrekkelijk dicht bij elkaar woonden daar zowel de grootouders van vaders zijde – Cornelis en Jacomina - als de grootouders van moeders zijde: Hendrik Harber en Teuntje. Er zijn briefkaarten geadresseerd aan Jo in huis bij haar grootouders Cornelis de Leeuw van Weenen en Jacomina Johanna.

Maar er is ook doorverteld dat Jo in huis was bij grootvader Hendrik Harber Volker en grootmoeder Teuntje.

Als Jo echt bij Cornelis woonde, zal ze zeker ook haar andere grootouders – de Volkers - bezocht hebben. Daar heette ze "oudste kleinkind". "Kleinkind" is ze altijd gebleven, ook toen ze allang geen "kind" meer was.

Henk is Rotterdam aan de wal van 1911 tot 1914 (11 jaar oud). Hij woont bij tante Sanna (van Suzanna) en is in de weekeinden bij zijn grootouders van moeders zijde: grootvader Hendrik Harber Volker en grootmoeder Teuntje.

Zoon Kees was gedurende WO I eerst bij tante Sanna in Rotterdam. Later ging hij naar school in Vreeswijk.

Aanleiding tot verkoop

Het schip is verkocht omdat Elizabeth vanwege ernstige ziekte van haar moeder naar huis wilde en Pieter vanwege de zeemijnen niet vanuit Kopenhagen – waar het schip lag – naar Nederland terug kon varen. Veel schepen lagen trouwens stil.

Tijdelijk aan de wal, vreeswijk

Eind 1917 moet een spannende tijd geweest zijn, omdat de familie vanwege de ernstige ziekte van moeder Teuntje Volker naar Nederland wil komen, maar dan met veel oponthoud te maken krijgt.

De "Progres" wordt na verkoop afgeleverd in Veijle, Denemarken, waar het gezin nog enige tijd woont, eerst op een Nederlandse baggermolen die daar buiten bedrijf ligt. Pieter kende de beheerder. Later verhuist het gezin naar een deel van het onderhuis van Fredericiagade 21¹⁴.

Moeder Teuntje Volker overleed op 6 januari 1918. Pas eind januari 1918 deed zich een gelegenheid voor om met een speciaal treinkonvooi naar Nederland te reizen. In Duitsland alleen al duurt de reis verschillende dagen.

Bij aankomst in Nederland trekt het gezin in bij (schoon)ouders Cornelis de Leeuw van Weenen en Jacomina Johanna Hodde. Enkele jaren terug had Pieter voor zijn ouders het huis gekocht in de Cornewalstraat in Vreeswijk.

Weer in de vaart

De periode van inwoning bij Cornelis en Jacomina Johanna, in de Cornelwalstraat, begon eind januari 1918 en duurde tot ca 1920 toen weer het gezin aan boord van de "Azolla" meevoer. Pieter en zoon Henk waren al in 1918 weer gaan varen met de Azolla.

In de Cornewalstraat schuin daar tegenover, woonde 2 gezinnen van de familie Lenten: het gezin van Jan Lenten en het gezin van zijn broer Roelof Lenten. Dochter Josien, van Jan Lenten, trouwde later met kleinzoon Teunis van Cornelis.

In Vreeswijk maakte het gezin ook kennis met de van Zoelens. Deze woonden achtereenvolgens op verschillende adressen in Vreeswijk, het laatst op het adres Oude Sluis, straatnummer 5 (wijk B, nummer 40). Het adres Oude Sluis komt in de correspondentie voor vanaf oktober 1923. Zoon Jan van Zoelen zal later trouwen met Johanna Maria de Leeuw van Weenen; dochter Jannigje van Zoelen met zoon Cornelis Teunis de Leeuw van Weenen.

¹⁴Dochter Jo is later, na WO II, op een vakantie reis in Veijle bij het huis geweest en heeft gesproken met de zoon van degene die de ruimte destijds aan de familie had verhuurd.

Het gezin gaat weer aan boord

Na aanschaf van de "Azolla" - die toen nog "Hanna" heette - zijn eerst Pieter en zoon Henk met het schip gaan varen als sleepschip. Elizabeth bleef met de andere kinderen aan de wal. Later gaat Elizabeth met de oudste kinderen weer mee aan boord.

In mei 1919 wordt het schip aan de werf omgebouwd tot zeilschip, waarbij – volgens de rekeningen die er nog zijn - ook veel werk aan de roef wordt gedaan. Dat was waarschijnlijk voorbereiding op de komst aan boord van het gezin.

Voor het eerst gedateerd op 5 januari 1919 gaan de ansichtkaarten niet meer Vreeswijk, maar de "Azolla" of naar een tussenadres voor de "Azolla".

Er is een familiefoto, gemaakt omstreeks Pinksteren 1920. Er is bij verteld dat de familie daarvoor vanuit Vreeswijk op de fiets naar Utrecht is gegaan. Ze zouden toen nog in Vreeswijk hebben gewoond bij de (groot)ouders.

We moeten het er maar op houden dat Elizabeth vanaf "begin 1920" weer meevoer. Zeker was daar ook dochter Jo en (nog steeds) zoon Henk bij. Zoon Kees was op dat moment 12 en had waarschijnlijk al voldoende schooljaren gehad. Miena had pas twee schooljaren doorlopen en was dus nog leerplichtig. Samen met broer Piet mocht zij nu op de schippersschool

Van links naar rechts: Kees, vader Pieter, Teun, Henk, Jo, Miena, moeder Bets, Piet. Bij de fotograaf in Utrecht, 1920

Terugblik op de Vreeswijkse periode

Het gezin neemt deel aan het sociale leven in Vreeswijk, er ontstaan relaties. Van dochter Jo en zoon Henk is bekend dat zij op de Jongelingsvereniging waren. Vader Pieter is waarschijnlijk lid van de Algemene Schippersbond in Vreeswijk (hij staat op een groepsfoto van de bond). Uiteindelijk zullen drie van de kinderen in Vreeswijk hun huwelijkspartner vinden.

De "Azolla"

Gegevens:

Type:	stalen klipper, gebouwd als sleepschip
Laadvermogen:	239 ton (volgens verkoopacte 1918) 230 ton (zoals bekend in de familie), na ombouw tot zeilschip 227 ton
Afmetingen:	33,3 X 6,02 X 2 m (L X B X H), volgens verkoopacte 1918
Gebouwd:	1892, als lichterschip "Hanna"
Werk:	Kromhout te Gouda, eigenaar van Vlaardingen
Vermeldingen:	In Lloyds Register van 1930 genoemd als zeil- en motorschip, roepletters zijn NGHV, afmetingen: 102 ' 7" X 19' 7" X 7' (LXBXH), 144 BRT

Op 16 april 1918 (datum van de koopakte) kocht Pieter het sleepschip Hanna van de nabestaanden van Leendert Buys. Volgens een meetbrief van 1892 (jaar van de bouw) is L. Buijs eigenaar en C. Buijs de gebruiker van het schip.

De "Azolla" was naar de mening van Pieter een sterk schip. Hij verwachtte een certificaat te kunnen krijgen voor de zeevaart.

Veranderingen aan de Azolla

De "Azolla" onder vol zeil; met gaffeltopzeil

“Azolla”na inbouw van de Hollandia motor in 1927

Vaargebied van de “Azolla”

Na de aankoop heeft Pieter eerst enige tijd met zoon Henk het schip als sleepschip gevaren in de binnenvaart. In het weekend reisde Pieter naar huis en paste zoon Henk op het schip.

Over de schaarste in die oorlogstijd (1918) gaat de opmerking die Pieter maakte dat hij zijn pijp stopte uit hetzelfde busje waaruit zoon Henk thee zette.

Na de ombouw tot zeilschip vaart, in ieder geval vanaf 1920, weer het gehele gezin mee.

Er is een aantekening dat het schip in 1924 zeeklaar gemaakt werd. Maar is ook een foto van de “Azolla” op zee met als opschrift "Store Baelt, 27-7-23, windkracht 6" (Grote Belt).

Na die datum staan er regelmatig weer buitenlandse plaatsnamen op de ansichtkaarten: Bandholm (1923), Stettin (1926), Nyköping Falster (1926). In januari schrijft iemand naar de “Azolla” met de opmerking dat de “Azolla” toch wel erg lang in buitenland blijft.

Vergeleken met de ander schepen wordt pas laat een motor in de “Azolla” gebouwd. Als tussenstap wordt eerst een motor in de sloep gezet.

Van een parlevinker werd een motor over genomen die deze niet aan de praat wist te krijgen. De technici aan boord (de zoons) lukt het aanvankelijk ook niet, maar een monteur in Denemarken ontdekte dat er een verkeerde magneet op zat. Het probleem was toen snel opgelost.

Vanaf dat moment fungeerde de gemotoriseerde sloep als duwboot. Na de motorinbouw in de “Azolla” 1927 werd de motorsloep geruild tegen een sloep zonder motor.

De eerste tijd na de motorinbouw blijft de “Azolla” in het Oostzeegebied varen. Er is een foto van de overwintering van de “Azolla” in Hamburg in 1929. De plaatsnaam in de buitenvaart die op de ansichtkaarten het laatst voorkomt is Brunsbüttel (1929). Daarna gaat de “Azolla” weer in de binnenvaart.

In 1936 zijn er dan ineens veel kaarten met namen uit Zeeland. Later zal Pieter bij schoonzoon Gerrit en dochter Miena meevaren op de Gerja als loods voor Zeeland. Dat geeft aan, dat Pieter met de “Azolla” ruime Zeeland-ervaring zal hebben opgedaan.

Roef

In de roef van de “Azolla”: Piet en Bets, met dochters Jo, links, en Mien, 2e van links.

Uit foto's die binnen in de roef zijn genomen, valt voor een deel af te lezen, wat zich aan de wanden bevond. Zie ook de foto verderop met Miena aan het orgel:

- de bekende foto van de Progres
- foto van moeder Teuntje Volker
- geborduurde teksten: "God is Liefde", "Looft den Here"

Uit Skandinavië werd veel hout ingevoerd. Ca 1938 toont een foto hoe hout van de “Constant” wordt overgeladen in de Azolla. De “Constant” is het schip van zoon Henk, op de voorgrond, links. Andere zoons van Pieter en Elizabeth op de foto zijn: Piet, voorgrond rechts en Teun, achterste rij, op de railing zittend, in het midden. Achteraan links Cor de Leeuw van Weenen, zoon van de vroeg overleden Arie, broer van Pieter.

Deel van de houtlading overgeladen van de Constant naar de Azolla

In de zomerperiodes, ca '36/'38, bestond de lading uit vakantiegroepen jongens en meisjes (aparte reizen) van de VCJC (Vrijzinnig Christelijke Jeugd Centrale) en VCSB (Vrijzinnig

Christelijke Studenten Bond). Mw Spelberg-Stokman, van de VPRO, organiseerde het en ging zelf ook vaak mee.

In het ruim werd een groot vat water geplaatst, slaapruijnte ingericht en een soort tussendeck gemaakt voor de fietsen. Koken gebeurde ook in het ruim.

Vaargebied was de Waddenzee of Zeeland. De groepen waren 14 dagen aan boord. Hierboven een foto van een meisjesgroep, aan boord van de “Azolla”, met Pieter en Elizabeth, zoon Teun, schoondochter Jo en kleindochter Lies.

Zondag aan boord

Op zondag werd niet gevaren. Als de havenmeester op zondag kwam vragen te verhalen, stuitte dat bij Pieter op veel verzet.

Pieter lag uit overtuiging op zondag stil. Schippers konden bij mooi weer op zondag wel eens tegen elkaar opmerken dat het toch zo jammer was van het mooie weer, dat ze stil moesten liggen. Pieter had van dit soort spijt geen last.

Het altaar in de Luthers georiënteerde Skandinavische kerken sprak Pieter niet aan. Bovendien was de taal voor hem een probleem. Dan werd kerk aan boord gehouden.

Zo ging het ook als het niet mogelijk was geweest een haven te bereiken, dan ging het schip voor anker. Overigens werd er wel sterk naar gestreefd om in een haven te zijn.

Als dienst aan boord werd een preek gelezen uit een z.g. prekenboek. In dat boek (het is er nog) heeft Pieter ook bij elke preek de bijbehorende psalm aangetekend, om te zingen.

Eventuele bureu waren hartelijk welkom. In de periode van de “Progres” was de ruime roef een extra reden om uit te nodigen.

Er werd ook gezongen tijdens de aandacht; dochter Jo begeleidde. Later is er een orgel aan boord.

Vanzelfsprekend zijn er op zondag ook uitstapjes aan de wal gemaakt. Er zijn verschillende foto's van zondags geklede passagierders. Bijvoorbeeld de foto's van Nordeney (1925).

Muziek aan boord

Miena aan het orgel. Zie ook de bijbelteksten en de foto's aan de wand van de roef.

De bemanning mag muzikaal genoemd worden. Er was een ruime verzameling instrumenten aan boord: orgel, banjo, blokfluit, accordeon, ocarina.

Een muzikaal wapenfeit voor de familie was dat dochter Jo inviel in een kerkdienst (Nieuweschans) toen geen organist aanwezig bleek. De gemeente merkte verbaasd op dat het "wicht" van het schip achter het orgel zat.

Gezongen bij het orgel werd er ook: uit de bundel van Johannes de Heer en Vaderlandse liederen.

Van Pieter wordt verteld dat hij veel floot of zong.

Definitief aan de wal, terugblik

In 1939 zijn Pieter en Elizabeth aan de wal gaan wonen in Dordrecht, Lange IJzerenbrugstraat 1. Dat was een goed punt om op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen van de familie.

De oorlog is een spannende en drukke tijd. De schepen zijn geconfisceerd (Azolla, Gerja, Dolfijn) of er moet onder dwang worden gevaren (Corja). De Constant werd verkocht.

Na een lange periode van ziekte overlijdt Elizabeth op 29 juli 1954.

Daarna doet Pieter verschillende reizen als loods op Gerja bij de vaart in Zeeland. Daarbij breekt hij zijn heup en zal zich verder met krukken moeten behelpen. Ook zo heeft hij nog wel enkele reizen mee gemaakt met de Gerja, maar hij kan niet meer op zichzelf wonen.

Vanaf ca 1956 woonde hij bij zijn dochter Jo en schoonzoon Jan van Zoelen in Uitgeest, in de Burgemeester Nienesstraat. Het meeste uit het huis in de Lange IJzerenbrugstraat gaat naar zoon Piet, die ook in Dordt woont. Wat Pieter graag meeneemt naar Uitgeest, wordt verhuisd door zijn zus Luus die met haar partner beschikt over een auto – een DKW. Ook een vogelkooi met vogel en een pan met jus maakten deel uit van het transport.

Hij maakt zich dan verdienstelijk met huishoudelijk werk en klusjes die hij zittend, of staand met één kruk, kan doen. Hij blijkt het oneindige geduld te hebben dat achterkleinkinderen soms van hun over opa vragen. Hij maakt vooral speelgoed.

Op 14 juli 1963 overlijdt Pieter. Hij wordt in Dordrecht begraven in het familiegraf bij zijn vrouw Elizabeth. Op de grafsteen, die Pieter in 1954 had laten maken, staat een afbeelding van de “Azolla”.

Familiecontacten

Eenmaal aan de wal, in Dordrecht onderhouden Pieter en Bets wekelijks contact met de andere familieleden die in Dordt wonen. Op toerbeurt komen ze als familieclubje bij elkaar op visite.

In de laatste jaren, als Pieter in Uitgeest woont, ver buiten het woongebied van de familie, komen alle broers en zusters die dan nog leven op visite in Uitgeest.

Wie (/hoe) was Pieter?

In zaken van kerk en geloof:

- Pieter uitte zich in het algemeen niet erg over de kerk of over het geloof; hij legde ook zijn kinderen geen strenge naleving op.
- Wel is bekend dat hij zoon Henk adviseerde zondags niet te varen.
- De Gereformeerde Kerken – van de doleantie van 1886 - wees hij af. Zoon Teun werd gereformeerd, maar hij en zijn vrouw Jo moesten beloven dat ze alleen een gereformeerde kerk zouden bezoeken als er in de plaats waar ze met het schip lagen geen Hervormde kerk was.
- Het altaar in Lutherse kerk vond hij veel te Rooms. Hij ging daarom nooit naar een Lutherse kerk.
- Maar hij hield, als geen kerk bezocht kon worden, wel een huisdienst aan boord, met preeklezing en zingen. Buren van andere schepen waren welkom.
- Na het eten – herinner ik me van mijn bezoeken aan de IJzerenbrugstraat – werd altijd uit de bijbel gelezen.

Een man een man, een woord een woord, maar er zijn uitzonderingen:

De “Progres” is tweemaal verkocht: een tweede koper bood zoveel meer, dat Pieter het een te grote schadepost vond om de toezegging aan de eerste koper gestand te doen, meegerekend de te betalen boete. Een gegeven woord brak hij niet graag, maar dat ging hier naar zijn mening alle proporties te buiten.

Geld en banken:

Pieter leende geen geld van banken. Er is een verklaring dat de “Azolla” nooit belast geweest is met een hypotheekschuld.

De motor-inbouw werd geheel uit eigen middelen betaald.

De afbetalingen van zijn kinderen op de “Corja” en de “Azolla” en hoofdelijke bijdragen van de kinderen waren het enige pensioen. Daarvoor was niet ergens bij een bank kapitaal opgebouwd.

Als hij geld leende aan zijn kinderen berekende hij de spaarrente die banken gaven en niet de hogere hypotheekrente.

De “vloot” aan familieschepen werd geen rederij of samenwerkend bedrijf. Er was ook geen streven naar grotere tonnages. Varen deed je, om in je levensonderhoud te voorzien en daarbij goed voor je schip te zorgen. Varen is een mooi beroep, zonder ingebouwd streven naar meer en groter en mooier. Aldus de blijkbare visie van Pieter.

Voorzichtig investeerder:

Toen de “Dolfijn” gekocht werd in 1937, met een laadvermogen van 170 ton, waren de kustvaarders doorgaans al groter. De “Dolfijn” was 139 bruto registerton, terwijl toen voor nieuwe schepen de grens – om met kustvaardersbemanning te mogen varen – lag bij 500 bruto registerton. Bij de scheepsindeling toendertijd zat een schip dan op 450 ton laadvermogen.

Na de “Progres” van 336 ton, was de “Azolla” flink kleiner: 239 ton. Dat was ook te merken door een kleinere ruimte om te wonen.

Maakte Pieter hierin bewuste keuzes om zijn financiële mogelijkheden niet te overschrijden? Of vond hij de belangrijker dat een schip hem aansprak? Dat laatste in ieder geval ook.

Band met zijn kinderen:

Hij had niet met ieder dezelfde band, maar probeerde toch zorgzaam te zijn. Die zorg werd wel eens overdreven of hinderlijk geacht. Maar, bij de geopende kist, op de dag van de begrafenis, bekende één van de zoons, dat Pieter niet alleen zijn vader was geweest, maar ook zijn vriend.

Band met zijn schip:

Met de "Azolla", en later ook wel met de "Constant", had Pieter een emotionele band. De verkoop van de "Azolla" door zoon Teun viel hem niet mee. Meevarend op de "Gerja" kwam de - inmiddels wel wat verouderde en versleten - "Azolla" hen tegemoet varen; schoonzoon Gerrit aarzelde nog even of het de "Azolla" was, voor Pieter was er geen moment van twijfel; vanaf de "Gerja" werd later overigens ook nog eens de "Constant"- ook niet meer in de familie - ontmoet.

Humor, zelfrelativering:

Over de motorinbouw: Pieter riep naar een passerend schip dat dochter Jo ging trouwen (in 1927), als antwoord kwam toen terug: "Oh, motor inbouwen", waarop Pieter, zo vertelde hij later, constateerde, dus niet meer onder de inbouw van een motor uit te kunnen. Hij besefte wel, dat hij erg laat was met motor inbouwen.

Van de schipbreuk bij Enkhuizen, in zijn ondertrouwdagen noemde hij wel eens het zonde te hebben gevonden van de net mooi opgeschilderde bedstee.

Mening over drankgebruik:

Dat gebruikelijk was, in de binnenvaart, om schepen via een café te bevrachten, heeft Pieter altijd moeite gekost.

Douanebeambten kregen tabak, geen borrel; Pieter gaf ook aan zoon Henk de aanbeveling aan boord geen sterke drank te schenken, wat in de praktijk (bij zoon Henk) grote problemen gaf met de werklui die het schip moesten laden of lossen.

Studie voor beroep:

Leren voor de vaart achtte hij niet zo nodig, maar nam uiteindelijk toch het initiatief om zoon Henk op de zeevaartschool in Groningen geplaatst te krijgen; later zullen ook andere zoons de zeevaartschool volgen.

Opvoeding tot sparen:

Zoals gebruikelijk werd ook in het gezin van Pieter door ieder gespaard om de kinderen, te beginnen met de oudste zoon, aan een schip te helpen; zo werden de spaarpotten eerst omgekeerd voor een schip voor zoon Henk.

Het eerste gekochte schip, de Markab, was eigendom van Pieter maar stond op naam van zoon Henk; de na de verkoop van de Markab op stapel gezette Constant was eigendom van een NV van vader Pieter en zoon Henk.

Voor de dochters, die in feite door hun werk aan boord meespaarden, werd iets teruggedaan doordat zij geholpen werden met hun uitzet. Vooraf aan dochter Jo's trouwen werd regelmatig iets voor haar uitzet gekocht. Zo kocht Pieter voor haar eens 2 schilderijen die zij mooi vond; bij haar trouwen kreeg zij geld voor meubels.

Zakgeld:

Pieter was gul voor zijn kinderen; zoon Henk vond zich daar ten onrechte van uitgesloten toen zijn broers zakgeld kregen om rookwaren te kopen en Henk niet omdat hij niet rookte en dus geen zakgeld nodig had! Dat heeft Pieter toen wel rechtgezet, door zakgeld te geven voor de kosten van het fotograferen of om met fotograferen te kunnen beginnen en/of door een accordeon te geven.

Bij ingevroren liggen, was wel eens nodig dat de spaarpotten van de kinderen te hulp kwamen; zeer precies werd dan vastgelegd welke bedragen ieder opbracht.

Zoon Henk leende zo ook wel eens uit de spaarpotten van zijn kinderen; bij terugstorting werd dan altijd wat extra's gegeven.

Zijn geheugen, vermogen om te vertellen:

Pieter heeft zich altijd zeer nauwkeurig zijn reizen herinnerd: de vracht, de vrachtopbrengst; de aantekeningen uit zijn journaal had hij als het ware ook in zijn hoofd. Vertellen over reizen en wedervaren ging hem goed af.

Knutselen, timmervaardigheid, praktische zin:

Pieter knutselde veel en het zat stevig in elkaar.

- Producten van knutselvaardigheid die in alle gezinnen van de kinderen te vinden waren: dienblad, krantenbak, voetenbankje (allemaal volgens een heel bepaald vast ontwerp).
- Als dat te pas kwam werd ook speelgoed gemaakt, waaronder enkele scheepsmodellen.
- Pijpenkoppen werden keurig van en koperen geklonken band voorzien,
- Zoon Hendrik vertelde eens van een sloep waar door Pieter een nieuw boord op gestoken werd;
- Op de "Azolla" had hij onder meer een kompasstand gemaakt.
- Eens een dressoir gemaakt, voor iemand, dat waardering wist te oogsten ("timmerman doet je dat niet na").
- Vogelkooi gemaakt van draad, voor een musje dat tegen het raam gevolgen was.

De laatste jaren bij schoonzoon Jan van Zoelen en dochter Jo deed hij veel onderhoudswerk (timmeren en schilderen), daarbij zo goed mogelijk met zijn handicap (gebroken heup en daarom met krukken lopend) omgaand. De bijgeplekte auto (de kleur week iets af) was een duidelijk voorbeeld.

Om de dekens niet langer van zijn bed te laten vallen maakte hij een ijzeren railing; vervolgens ook een beugel waaraan hij zich kon optrekken.

Pieter en zijn hoofddeksel waren onafscheidelijk: in de loop der tijd wisselde de dracht wel : een bolhoed, een schipperspet met klep.

Huishoudelijke instelling:

In de Lange IJzerenbrugstraat waren de gesteven kanten kleedjes (gespannen op plankjes met spijkers) een voorbeeld van huishoudelijke handigheid die ieder opmerkelijk vond.

Hij deed, zeker in de latere jaren in Lage IJzerenbrugstraat de hele huishouding; Elizabeth kon door haar ziekte niet veel meer doen.

Bij dochter Jo in Uitgeest was zijn dagelijks werk het schillen van de aardappelen, heel dun.

Persoonlijke punten van Elizabeth

Wie was Elizabeth? Naar de indruk van mensen buiten het gezin: geen sterke persoonlijkheid. Ze ondervindt hinder van een trek van jaloezie. Tegenover haar vlotte zusters en schoonzusters heeft ze blijkbaar geen groot gevoel van eigenwaarde.

Het zal extra bezwarend voor haar geweest zijn, dat zij door een haarziekte op een deel van haar hoofd kaal werd. Voortaan droeg ze een pruik. Het haar was van onderaf omhoog gekapt, met een knotje boven op haar hoofd. Bij haar 50-jarig huwelijk krijgt ze nieuwe pruik, met golvend haar. Zie de foto op de laatste pagina. Haar toevlucht te moeten nemen tot een pruik, zal het leven zeker voor haar extra moeilijk gemaakt hebben.

Maar Piet houdt veel van zijn Bets, valt de buitenwereld ook op. Hij gaat voorzichtig met haar angsten om en probeert zelfs de kleinste aanleiding tot geprikkeldheid bij Bets te vermijden. Als hij Bets naar haar zusters brengt, gaat hij niet mee naar binnen en komt haar later dan weer ophalen. En de pruik is ook een gelegenheid voor extra zorg van Piet's kant. Een hoed en een losse pruik samen, dat zit niet gegarandeerd goed. Piet hielp zo nodig even om alles goed te schikken.

Bets kon ook driftig zijn, en er dan hard op los slaan. Maar de kinderen vingden dat dan op door vader Piet er snel bij te roepen.

Emoties hoorde je de baas te blijven. Dat was een vorm van strengheid en discipline die dochter Jo later wel betreurde, als in haar latere leven de tranen door de vroegere opvoeding onderdrukt bleven.

Bets hield van mooie spulletjes. (Mooie kleding? Dingen in huis?)

Gezien door de ogen van het oudste kleinkind is Bets: "een erg lieve oma die veel hield van haar kinderen, kleinkinderen, zusters en hun kinderen. Samen met Pieter was zij gastvrij en blij om iedereen te ontvangen".

Een andere kleindochter herinnert zich een periode waarin zij als kind wekelijks woensdag op bezoek op kwam in de Lange IJzerenbrugstraat. Oma gaf wel eens geld om een fiets te huren, maar ze zei er dan bij dat opa daar niets van mocht weten.

In de periode van de Lange IJzerenbrugstraat waren er ook wekelijks onderlinge familiebezoeken. Wisselend bij (schoon)zuster Jaantje, broer/zwager Tinus of bij Pieter en Elizabeth of bij broer Chris thuis.

Elizabeth handwerkte veel en kon dat ook keurig, o.a. haken. Voorbeelden daarvan waren:

- De stroken aan de vitrage in de IJzerenbrugstraat. Het huis had als hoekhuis aan de straat veel ramen.
- Kinderen kregen bij hun huwelijk een gehaakte spreid mee
- Gehaakte gordijnen voor de ramen van de schepen van de kinderen
- Gehaakte kussenvertrekken en tussenzetsels in laken en slopen.

Hierbij kan gememoreerd, dat de moeder van Elizabeth ook heel vaardig was in het hanteren van naald en draad. Als moeder Teuntje op bezoek ging, had zij een schort bij zich met naaigereedschap en maakte haar bezoek productief.

Hulp voor anderen

Maar er kon ook voor anderen gezorgd worden. Het huis waar vader Cornelis in woonde in Vreeswijk was door Pieter gekocht. Eerder had Pieter zijn vader geholpen weer te gaan varen nadat de winkel in levensmiddelen in Rotterdam door Cornelis beëindigd moest worden omdat de klanten te slecht betaalden.

Voor broer Tinus werd naast de “Azolla” een tweede schip gekocht, een ijzeren schip met houten dekken. Deze wist er goed mee te varen, kocht vervolgens een tweedehands sleepboot, de Rijn en Schelde, en kon later zelf een sleepboot laten bouwen: een heel nieuwe stoomsleepboot Rijn en Schelde.

Dat bijna alle kinderen, op de oudste dochter Jo na, in de scheepvaart aan het werk kwamen, gebeurde ook met hulp van Pieter: Constant (zoon Henk), Corja (zoon Kees), Dolfijn (zoon Piet). Zoon Teun heeft de “Azolla” overgenomen.

De dochter werden geholpen met meubels (Jo en Jan) en financiële hulp bij de aanschaf van een schip (Miena en Gerrit).

Voor dochter Jo en schoonzoon Jan, mocht Pieter zijn raad geven bij de aanschaf van een tjalk die opgebouwd zou worden door schoonzoon Jan tot woonark.¹⁵

Maar ook hulp terug

Voor de schepen deden de kinderen afbetalingen aan hun vader. Dat was zijn pensioen en werd daarom over langere tijd als terugbetaling uitgesmeerd. Dat viel de afbetalers niet altijd gemakkelijk. De inkomsten uit de vaart kenden natuurlijk ook ups en downs. Overigens betaalden alle kinderen mee aan de kosten van de laatste pensioenjaren.

In het gezin van dochter Jo en schoonzoon Jan, in Uitgeest, werd Pieter opgenomen toen hij door zijn gebroken heup niet meer alleen thuis kon zijn in Dordrecht.

¹⁵ De ark heeft inmiddels de 21^e eeuw gehaald, met de oorspronkelijke houten opbouw nog in takt.

2. Christiaan Willem, roepnaam Chris (1877-1956)

Jeugdfoto van Chris, leeftijd onbekend

Inleiding Chris

De herinneringen werden mij verteld door zoon Co en dochter Becky. Piet, zoon van Co, heeft meegelezen en gereageerd.

Zoon Co, overleden in 2006, was ook in de laatste jaren van zijn leven een actief man. Hij schreef, belde en ging op familiebezoek. Hij ging ook op onderzoek uit als hij op een vraag zelf geen antwoord had.

Becky sprak ik in de laatste maand dat ze in Gorichem was en ook weer in haar nieuwe verblijf in Dordrecht. Zij kon uit heel veel herinneringen putten en deze heel exact doorgeven. Voor een vragende verre neef, een verrassing en een genot om naar te luisteren.

Via haar hoorde ik voor het eerst iets over Johanna Maria , de eerste vrouw van Cornelis, de vader van Chris. Chris had haar beschreven als een lieve gelovige vrouw. Ze overleed in 1897, 44 jaar oud.

Veel kleindochters zijn naar haar vernoemd. Het eerst mijn tante Jo van Zoelen-de Leeuw van Weenen, geboren in 1900. De beschrijving van Chris, dat zijn moeder een lieve gelovige vrouw was, was zeker ook op deze Johanna Maria van toepassing.

Geboorte en overlijden

Christiaan Willem werd geboren te Rotterdam op 21 april 1877. Hij overleed in Dordrecht op 1 november 1956, 79 jaar oud.

Huwelijk

Chris en Klaartje.
Fotocollage van de hand van zoon Co. Chris en Klaartje
zijn hier aanzienlijk ouder dan op hun huwelijksdag

Chris trouwde op 12 december 1900 met Klaartje van Poelgeest. Klaartje was geboren in Jutphaas op 12 maart 1881. Zij overleed in Rotterdam, op 10 april 1928.

Klaartje was nog jong toen zij trouwde, 19 jaar; Chris was 23. Ze woonden in Rotterdam. Chris werkte in de haven, Klaartje deed thuis naaiwerk voor anderen.

Kinderen, overzicht, 1901- 1923

- Johanna Maria, geboren Rotterdam, 15 november 1901, gehuwd met Henk van Nood.
- Pieter Cornelis, geboren te Amsterdam op 20 januari 1903, gehuwd op 5 januari 1928 te Goes met Akke Dijkema. Pieter overleed te Goes op 24 oktober 1990.
- Cornelia Hermina, geboren te Nieuwe Tonge op 30 september 1905, huwde op 29 mei 1929 met Bastiaan Jan Pasma. Zij overleed te Rotterdam op 17 mei 1992.
- Jacobus Hendrikus, geboren te Zaandam op 9 maart 1907. Huwde op 20 maart 1935 met Christina Margaretha Besjes. Hij overleed op 24 november 2006 te Zwijndrecht.
- Christina Willemina, geboren te Delft op 8 januari 1913. Zij huwde op 28 september 1933 Joannes Jacobus Besjes. Christina overleed te Zwijndrecht op 5 november 1993.
- Rebecca, geboren te Rotterdam op 22 maart 1923. Zij huwde op 24 maart 1948 G. van Oijen.

Varen, periode tot 1917

Van 19-12-1899 tot 24-5-1921 staat Chris in Rotterdam ingeschreven.

Genoemd worden in het gemeentearchief van Rotterdam de volgende schepen van Chris:

- lichter "Christiaan Jacobus" (geen eigen schip);
- zeilschip "Nieuwe Zorg", een ijzeren tjalk;
- lichter "Willemina" (geen eigen schip);
- sleepschip "Variabele".

Dochter Jo wordt in 1901 geboren in Rotterdam. Bij de volgende kinderen wisselen de geboorteplaatsen:

- Amsterdam, 1903, Piet;
- Nieuwe Tonge, 1905, Cor
- Zaandam, 1907, Co.

Die verschillende geboorteplaatsen zouden kunnen betekenen dat in 1903 Chris al vaart, als zetschipper op “Christiaan Jacobus”.

Zoon Co vertelde dat de “Nieuwe Zorg” verkocht werd aan neef Pieter de Leeuw van Weenen¹⁶. Kleinzoon Arie van Pieter, vertelde erover, dat Pieter bij Chris aan boord kwam en langs zijn neus weg vroeg wat het schip moest kosten. Chris noemde een bedrag. Hij zal niet hebben verwacht dat Pieter geld bij zich had en erop uit was een schip te kopen. Pieter begon het gevraagde bedrag uit te tellen en Chris moest er toen wel mee instemmen dat schip verkocht was.

Chris kocht nu het sleepschip “Variabele”. Het was op de werf de Rooie Vaart, omgeving Rotterdam, in aanbouw zonder koper. Er werden nog enkele veranderingen aangebracht, zoals het verlagen van het hoge horizontale stuurrad.

Tussen de verkoop van de “Nieuwe Zorg” en het in de vaart komen van de “Variabele” in 1917 vaart Chris als zetschipper op de lichter “Willemina”

Leed aan boord, ‘14-‘18

In de oorlog van '14-'18 overleden binnen 14 dagen twee dochters van Chris door nekkramp. Ze werden in Amsterdam begraven. Later, bij een bezoek aan het graf, dat toen al geruimd was, werd een steentje gevonden met het opschrift "Jong gestorven, vroeg bij God".

De oudste van de twee was altijd gericht geweest op haar moeder, maar nu in haar ziekte riep ze om haar vader. Een teken, dat ze toch ook een band met haar vader had en omgekeerd?

Vanaf 1917 vaart Chris met de “Variabele”

“Variabele”, thuishaven: Halsteren.

Op de naamborden op bovenstaande foto is thuishaven Halsteren genoemd. Daarheen had Chris zich laten overschrijven in 1921, vanuit Rotterdam. De burgemeester van Halsteren deed moeite nieuwe ingezetenen te werven.

Toelichting van Co de Leeuw van Weenen, 23 november 2001, bij de deze foto:

“Mijn Vader met zijn onafscheidelijke witte pet op staat in de stuur(hut), wilde ik schrijven, maar dat was geen hut maar werd stuurstelling genoemd. Mijn oudere broer Piet van 1903

¹⁶ Geboren 24-7-1863, zoon van Jan dLvW. Pieter had daarvoor een houten tjalk.

staat te sturen. Aan dek stond mijn Moeder¹⁷ met waarschijnlijk mijn zusje Christien op haar arm, en mijn oudste Zuster Anna tegen de roef geleund. Ik stond op de luiken. Aan dat draadje aan de achterbolter kan je zien dat er nog een schip achter ons aan die sleep hing.”

“Als wij Vreeswijk passeerden kwam Opa¹⁸ wel eens aan boord in de sluis. Maar dat was maar een kwartiertje natuurlijk. In 1917 hebben wij in Utrecht in het ijs gelegen, op het Lis. Toen hebben mijn Vader en Opa de mast die we toen al aan boord hadden op het ijs staan fatsoeneren. Na de winter stond de mast al in de koker en heeft mijn Vader ook een lier gekocht, het zal wel een tweedehandsie geweest zijn, want die mast moest natuurlijk ook recht overeind gedraaid kunnen worden. Op de foto zijn er ook al 2 gieken bij, een voorgiek en een achtergiek, toen was het schip al opgetuigd.

“Opa was een schipper maar ook een halve timmerman. Hij kon er wat van en mijn Vader kon ook goed timmeren. Ik leerde het weer van hem, ik deed ook alles zelf”.

Varen met de “Spes Nostra”, vanaf 1926

"Spes Nostra" in het dok. Staande Chris en zijn tweede echtgenote Adrie

¹⁷ Klaartje van Poelgeest

¹⁸ Cornelis de Leeuw van Weenen, geboren 21 mei 1846 te Middelharnis. Eerste huwelijk met Johanna Maria Tans op 29 oktober 1873, tweede huwelijk met Jacomina Johanna Hodde op 8 augustus 1900. Overleden 25 april 1921 te Vreeswijk.

**Chris, echtgenote Adrie en dochter Becky op de
"Spes Nostra"**

Overlijden van Klaartje, 1928

**Moeder Klaartje met 3 dochters. Van links naar
rechts: Stien (Christina), Becky (Rebecca) op
schoot, Anna. Dochter Cor was toen in betrekking,
in Rotterdam.**

Klaartje overleed al jong. Haar jongste kind, Rebecca, was nog maar 5 jaar oud. Klaartje had regelmatig last van haar hart en moest dan gaan zitten. Zoon Co had zich al aangewend om af en toe even te kijken hoe het met zijn moeder ging.

Op een keer lag naast hun schip het schip van haar broer. Dat schip was korter. Daarom moest ze eerst een eind door het gangboord lopen voor ze kon overstappen. In het gangboord kreeg ze een hartaanval waaraan ze direct moet zijn overleden. Ze viel overboord en kwam onder het schip door weer boven bij een politieboot die daar net voer en haar uit het water haalde, geen idee hebbend wie zij was.

Toen Co weer even kwam zien hoe het mijn zijn moeder ging, trof hij haar nergens aan en sloeg direct alarm. Zij bleek toen door de waterpolitie al naar de Parkhaven gebracht te zijn. Ze had geen water binnen gekregen, wat betekent dat ze dus niet verdronken is, zoals het soms doorverteld werd.

Op de dag van de begrafenis waren er veel tantes aan boord, herinnert dochter Becky zich. Moeder Klaartje was in het ruim opgebaard. Eén van de tantes stelde voor dat zij nog even bij haar moeder mocht kijken die in het ruim lag opgebaard. Er lag een kleed over de gehele kist heen. Dat werd een beetje teruggeslagen zodat het raam vrij kwam dat boven het hoofdeinde zat, waaronder moeder Klaartje goed te zien was.

“Waarom wordt ze niet wakker, waarom praat ze niet?”, vroeg de kleine Becky. Begrijpelijke reactie voor een nog maar net 5-jarige dochter.

Begraven was in die tijd overigens een mannenaangelegenheid; de vrouwen bleven thuis.

Klaartje van Poelgeest, 1e huwelijk van Chris

Hertrouwen in 1929

Op 18 september 1929 hertrouwde Chris te Rotterdam met Adriana Hendrika van Leeuwen. Ze was geboren in Den Haag op 21 december 1887. Chris was 52, Adrie 41.

Adrie had zich eigenlijk voorgenomen niet te trouwen. Ze was verloofd geweest met een jongeman die volgens haar moeder veel te streng christelijk was. Ze gunde haar dochter een vrijer en vrolijker leven, en was zeer tegen dat huwelijk gekant. Adrie had daarop besloten, dan maar helemaal niet meer te trouwen.

Dat zij op dit besluit terugkwam, deed de opvarenden van de “Spes Nostra” heel goed. Ze had en kreeg zelf geen kinderen, maar de kinderen die ze zo maar ineens had gekregen waren gek met haar.

Trouwfoto met Adriana Hendrika van Leeuwen, 2e huwelijk van Chris

Het stuurwiel op het dak van de stuurhut gebracht, om over hoge deklast heen te kunnen kijken. Van links naar rechts: Co, Stien, Anna?, Cor?, Becky.

Beginjaar Tweede Wereldoorlog

Evacuatie van Wageningen

In mei 1940 raakte de “Spes Nostra” betrokken bij de evacuatie van Wageningen. Vanwege de Grebbelinie, die nog extra verstrekt werd, zou het dorp in gevechtsgebied komen te liggen. Evacuatie was geboden. Uit een verslag op internet blijkt het om ongeveer 14000 personen gegaan te zijn.

Het werd goed georganiseerd. Er was een hele vloot van binnenvaartschepen gecharterd. De schepen waren genummerd en iedereen in Wageningen wist op welk schip, met welk nummer, zij moesten inschepen. De inschepelingen bij Chris kwamen uit een bepaalde winkelstraat.

Voor een oude mevrouw die over de brug woonde, wordt het opblazen van de brug – alle bruggen waren ondermijnd – uitgesteld tot ook zij bij de haven is.

Er waren ook twee zieke dames. Voor hulp kwam een verpleegster met hen mee. Chris heeft nog gezorgd voor een bed in het ruim.

In de ruimen stonden langs de zijkanten banken. Ieder had een kussen meegekregen en had verder zelf meegenomen wat voor een verblijf aan boord nodig was. Slapen moest gewoon op de buikdenning – de vloer van het ruim. In een kast, de open kant van de mensen afgekeerd, was een toilet geïmproviseerd, met een toiletemmer. Iemand moest zich opofferen om die emmer ‘s morgens leeg te kiepen.

Mensen van de burgerwacht hadden bij de uitvoering de leiding. Bij Chris aan boord waren dat twee broers.

In totaal waren de evacués maar ongeveer 5 dagen aan boord. Daarna gingen ze in Vollenhoven aan wal en met bussen weer naar huis terug.

Ook vee werd ingescheept. Bij een aanvaring is nog een schip met vee gezonken, waarbij ook vee verdronk. De mensen werden opgevangen in een dorpje.

Consternatie is er, als een NSB'er aan boord blijkt te zijn, herkend door zijn plaatsgenoten. De politie in een volgende plaats waar het schip langskomt zal hem van boord halen.

Intussen hebben vader Chris en dochter Becky ook de zorg voor ernstig zieke echtgenote en moeder Adrie.

Na de oorlog sprak Becky nog mensen uit Wageningen die aan boord geweest waren. Zij hadden een drogisterij. Uit voorzorg was de brandkast voor het vertrek leeg gemaakt, maar bij terugkeer bleek deze gekraakt. Er was veel oorlogsschade. Maar ook hadden dieven hun slag geslagen, want de voordeuren mochten bij de evacuatie niet op slot.

Na het “lossen” van de evacués vaart het schip naar Rotterdam om aan de Maaskade graan te laden.

Overlijden Adrie, 26 juli 1940

Adrie leed aan kanker. Ze lag ziek aan boord toen de Duitsers in 1940 het schip vorderden. Adrie had een kankergezwel in haar buik. Aanvankelijk was geprobeerd met bestraling de kwaal te genezen, met dat hielp niet, evenmin als verdere doktershulp.

Chris vond het te duur worden, en Adrie wilde beslist niet “duur” zijn. De behandeling is toen gestopt. Maar Adrie werd wel zieker, tot ze tenslotte vroeg naar haar zuster in Rotterdam gebracht te worden. Het schip lag met de lading graan inmiddels in de buurt van Leiden.

Becky heeft toen een ziekenwagen besteld, wat tegen de zin van vader Chris bleek. Maar deze had zich blijkbaar niet gerealiseerd, dat het gezin heel spoedig van boord zou moeten gaan na het lossen van het graan in Amsterdam.

Becky ging mee met de ziekenauto. In de nacht na het transport, overleed Adrie bij haar zuster thuis, in Rotterdam, zonder dat er iemand bij was. Het overlijden werd pas 's morgens ontdekt.

De dokter die geroepen werd was heel boos, dat men iemand in deze toestand hadden durven vervoeren. Maar er was aan boord geen dokter meer bij haar geweest; niemand aan boord wist dus hoe ernstig de ziekte was.

Beide moeders waren heel geliefd geweest. Alle kinderen waren van eerste moeder Klaartje, maar ze waren ook allemaal gek met hun 2e moeder Adrie.

Gevorderd

Op 5 augustus 1940, werd de “Spes Nostra” door de Duitsers in beslag genomen. Het schip lag met een lading graan samen met andere schepen in ligdagen bij Leiden. Het was dicht bij een jachthaven. Het graan werd eerst nog in Amsterdam gelost; daarna moest het gezin het schip verlaten.

Het schip werd “gekopt”, de boeg ging eraf en daarvoor in de plaats kwam een klep, om als landingsvaartuig te kunnen dienen. Zo omgebouwd heeft het schip in de oorlogsjaren liggen wachten op de invasie in Engeland, die gelukkig nooit kwam.

De soldaten aan boord waren bij de Duitse capitulatie gevlucht.

Een kennis van Co wist waar het schip lag en heeft hem met zijn schip hem naar de “Spes Nostra” gebracht. Het schip zag er verschrikkelijk uit, door de verbouwing tot landingsvaartuig, maar ook omdat het uitgewoond was. Met hun bespijkerde laarzen hadden

de soldaten de mooie drempels helemaal uitgesleten. Doordat een kachel heel hard gestookt was, was daarnaast het mooie leren behang helemaal weg geschroeid.

Co zei later, dat hij zijn vader Chris maar niet verteld had hoe erg het schip eruit gezien had. In België werd alles weer in goede staat teruggebracht, betaald via de Nederlandse regering.

Het schip ging naar zoon Co, dat had Chris eerder al besloten. De oudere broer Piet meende meer recht te hebben, maar daar hield Chris geen rekening mee. Misschien speelde een rol dat de vrouw van Piet bang was op ruimer water. Zij voeren daarom op de kleinere kanalen. Met dat type scheepvaart waren de verdiensten lager.

“Spes Nostra” met verhoogde stuurhut, bij Utrecht, 1956. Zoon Piet viert een draad uit, in de roeiboot Co en zoon John.

Schiep dat een afstand tussen zoon Piet en vader Chris, die dat geen goede manier van varen vond? Maar ook de keuze van Piet voor het nationaal socialisme en het in Duitse dienst gaan, stond Chris tegen.

Chris heeft een journaal bijgehouden van de “Spes Nostra”, in mooi handschrift! Zoon Co is met het schrijven doorgedaan.

Schoolgaan

Toen Chris naar school ging was er nog geen sprake van schippersinternaten. Hij is bij een boer in Nederweert in de kost geweest om naar school te gaan. Nederweert ligt schuin onder Eindhoven, aan de Zuid-Willemsvaart. Waarom daar helemaal? Het lag wel aan vaarwater.

Chris heeft later zichzelf schoonschrijven geleerd. Was hij niet gelukkig met zijn handschrift van school? Willen schoonschrijven, en daarvoor oefenen, is voor een schipper met veel grof handwerk, en vereelde handen, een opmerkelijke ambitie.¹⁹

Geen van de kinderen is op een schippersinternaat geweest of bij familie aan de wal. De kinderen gingen op school in de plaats waar het schip even was. Ze kregen dan boeken mee en huiswerk om aan boord te maken.

Chris dreigde dochter Becky ermee, dat, als ze niet goed haar best deed, ze naar een internaat zou moeten. Wat Becky overigens helemaal niet erg gevonden zou hebben. Becky veronderstelde dat vader Chris vooral financiële overwegingen had om zijn kinderen niet op het internaat te doen.

De geringe opleiding bleek later geen handicap.

Oudere zus Anna en schoonzus Stien hadden zelfs nog minder schoolopleiding gehad dan Becky. Maar Anna deed toch maar de administratie – als dat aan de orde was, ook in het

¹⁹ Neef Henk, zoon van broer Piet, schreef ook heel mooi, zonder dat hij het speciaal had geoefend. Het leek mij (Piet, zoon van Henk) een combinatie van rust bij het schrijven en goede handvaardigheid op een breed terrein.

Engels - voor de coaster van haar man Henk van Nood. Zus Stien deed de administratie voor haar man Jan Besjes.

Becky is op kantoor geweest, voor administratief werk. Het was nog de tijd van de schrijfmachines. Voor bijzonder werk waren er elektrische schrijfmachines.

Geloof aan boord

Chris voer niet op zondag, maar hij ging niet naar de kerk. Zijn eerste vrouw was heel gelovig, meer dan Chris. Zij was lid van de gereformeerde Kerken. Het lukte Klaartje niet haar man mee naar de kerk te krijgen. Hij had steeds “zwaarwichtige” redenen, zoals niet de juiste kleren beschikbaar.

Dochter Becky vertelde dat haar moeder Klaartje eens op bezoek kwam bij een schoonzus die op dat moment voor een spiritistische seance speelkaarten op tafel had liggen. Klaartje maakte duidelijk, dat ze daarom direct weer weg zou gaan. Gelukkig koos de schoonzus ervoor, de kaarten weg te leggen.

Later aan de wal in Dordrecht ging Chris wel met zijn 3e vrouw mee naar de kerk. Die was vrij-evangelisch.

Becky was na de dood van haar moeder de enige aan boord die wel naar de kerk ging. Dat kon in de verschillende plaatsen, waar het schip 's zondags was, bij heel verschillende kerkgenootschappen zijn. Becky deed belijdenis in de hervormde kerk.

Dochter Cor en haar man Bas deden in hun huwelijk ook nergens aan. Bas was heel streng opgevoed, moest mee naar een heel strenge kerk die ook nog ver weg was: Tweemaal op zondag liepen ze 2 uur heen en 2 uur terug.

Derde huwelijk

Na de inbeslagname van de “Spes Nostra” in 1940, is Chris in Dordrecht aan de wal gaan wonen, eerst inwonend aan de Kuipershaven, omdat de bewoners dan nog wachten op een ander huis, later het hele huis.

Chris en Anna, in 1950, op het 50-jarig huwelijksjubileum van Piet en Bets.

In 1943, hertrouwt Chris met Johanna Pieterella Sebus, roepnaam Anna. “Uitgekookt”, is de samenvatting van de indruk die ze maakte op de kinderen.

Chris, latere jaren van zijn leven, in Dordrecht

Tevoren was hem geadviseerd er eerst nog heel goed over na te denken of het wel een goede beslissing was met deze vrouw te trouwen.

Later, gaf Chris toe, was dit huwelijk hem erg tegengevallen. De nieuwe echtgenote deelde de lakens uit; Chris had niet veel meer in te brengen.

Zo had Anna haar geestelijke gehandicapte broer in huis genomen. Toen Chris ziek was, werd hem dat te veel. Hij vroeg de broer weg te gaan. Maar daar was Anna het niet mee eens. “Als je goed oppast, is er voor jou in dit huis ook nog wel een happie”. Met andere woorden: pas maar op, als je wilt dat er voor je gezorgd wordt. Of zat er ook een ondertoon in van “maak je maar niet bezorgd, er wordt ook voor jou gezorgd”?

Zou Chris beseft hebben dat hij het met zijn bazigheid, vroeger aan boord, de anderen in het gezin ook wel eens moeilijk gemaakt had?

Maar er zijn ook andere indrukken van Anna. Als zwager Tinus met zijn vrouw Koos en kleinkinderen op bezoek komt, vinden de kinderen het heel gezellig. De sjoelbak komt op tafel en er wordt gestreden om prijsjes die Anna improviseerde. Anna deed volop mee. “Alsof ze haar kindertijd opnieuw beleefde”.

Het was wel duidelijk, merkte ook de buitenwacht op, dat Anna de baas in huis was. Als ze een nieuwe jas nodig had, vroeg ze daar het geld voor, het vanzelfsprekend vindend dat Chris zou instemmen.

In 1956 overlijdt Chris. Dan wordt het huurhuis, Kuipershaven 8, waar hij met Johanna woonde, opgeëist door de huiseigenaar die er zelf in wil gaan wonen. Voor Anna wordt ander onderdak gevonden.

Toen de vader van de huiseigenaar nog leefde, had deze ook eens geprobeerd, kennelijk daartoe aangezet door zijn zoon, de huur op te zeggen. Maar toen Chris kwam informeren hoe dat nou precies zat, krabbelde de huiseigenaar gelukkig terug.

Becky was al sinds 1948 uit huis door haar huwelijk met Gerrit.

Timmerwerk

Net als broer Piet was Chris in zijn pensioentijd een druk knutselaar. Hij had een schuurtje, voor zijn timmerwerk, schuin tegenover het huis van zijn zus Jaantje, waar hij dan terecht kon voor een bakje koffie. Voor dochter Becky had hij een strijkplank gemaakt en een droogrekje voor om de kachel. Die stonden al klaar toen Becky trouwde. Theeblaadjes (dienblaadjes) zaten ook in zijn assortiment.

Zijn voorliefde voor het timmerschuurtje kon ook wel te maken hebben gehad met de behoefte even van huis te zijn.

Familiecontacten

Van links naar rechts: broer Piet met zijn echtgenote Bets, Adriana van Leeuwen, de 2e vrouw van Christiaan, Christiaan. In het midden dochter Becky. Foto van na 1928.

Met oudste broer Piet en broer Tinus was er goed contact. In hun pensioentijd woonden ze in Dordrecht, net als zus Jaantje. In die tijd zochten ze elkaar wekelijks op, steeds van bezoekadres wisselend. Het werd de “sneeuwbal” genoemd. Omdat de kring steeds groter werd, naarmate meer broers met varen stopten en in Dordt kwamen wonen?

Met de broers Willem en Kees had Chris geen contact. Hij kon het niet vinden met hun echtgenotes.

Becky is nog wel met haar moeder – Klaartje van Poelgeest – bij Willem geweest. Hij woonde op een soort woonarkje, in Delfshaven, binnen de sluis van Delfshaven. Klaartje probeerde de familiebanden toch wel aan te houden.

Tegenover het huis op Kuipershaven 8, hebben jongste broer – van Chris - Ben en zijn vrouw Neeltje nog eens aangelegd met hun schip en een bezoek gebracht.

Becky heeft in Amsterdam ook nog Cornelia bezocht, de vrouw van Arie, de verongelukte broer van Chris. Het bleek een leuk mens.

Hoe was Chris?

Hij wist zich opmerkelijk op te werken. Hij begon in 1899 met werk in de haven, maar voer al spoedig als zetschipper.

Ongeveer in 1915 verkocht bij zijn eerste schip en kocht van de werf af zijn tweede schip. In 1926 gaf hij dit schip door aan zijn oudste zoon en stapte zelf over op zijn 3^e eigen schip, ook uit nieuwbouw.

Bij het huwelijk eind 1900, deed echtgenote Klaartje thuis naaiwerk voor anderen. Misschien kan daaruit afgeleid worden, dat al vroeg gespaard werd voor een eigen schip. Een ambitie die ook wel verklaarbaar is, als je op een schip geboren bent.

Chris was bezig. En hij deed wat hem het beste uitkwam.

Hij was heel precies. Verven en lakken aan boord, dat vertrouwde hij niemand anders toe. Een familietrekje; broer Piet deed het aflakken aan boord ook zelf. En met schoenen aan op de gelakte drempels staan, was een doodzonde.

De andere schippers noemde hem een "schipper met twee jassen". Dat was niet vleidend bedoeld. Hij droeg op de beurs altijd een kostuum met das en overjas en een hoed. Men vond dat hij kapsones had. Zomers had hij een witte overtrek op zijn schipperspet. Zelf zei hij wel eens, dat men hem voor een rechercheur aanzag, omdat hij altijd ook erg oplettend was.

De vrouwen waarmee broer Kees en broer Willem getrouwd waren lagen hem niet. Met die broers wilde hij daarom geen contact hebben.

Met oudste broer Piet en met jongste nog levende broer Ben had Chris wel contact. Piet en Ben waren heel anders dan Chris, veel zachter.

Piet heeft Chris wel eens berispt, maar daar was Chris niet van gediend. Hij vond Piet om deze neiging te bedillering. En dat Piet, vanwege de zondagsrust, er aanmerkingen op had dat het dek op zaterdagavond geschrobd werd, viel bij Chris helemaal niet goed.

Chris was een heel arbeidzaam man, met waarschijnlijk voor hemzelf duidelijk ambities. Was dat misschien de reden dat hij meer aandacht voor het schip had dan voor zijn gezin, dat hij helemaal opging in zijn werk, en vooral ook in het verdienen van geld met zijn schip? Van zoon Co is bekend dat hij een zekere "vaardrift" had.²⁰

Toen oudste zoon Piet later de kleine laarsjes zag die hij als kind aangehad had toen hij al mee moest werken aan boord, bedacht hij, dat hij al wel heel jong zijn vader had moeten helpen. Had zijn vader niet kunnen bedenken hoe zwaar het werk aan boord voor een klein jongetje is?²¹ En was geld verdienen – door kosten uit te sparen - zo belangrijk, dat een knecht er niet van af kon?

Bij zijn zieke 2e vrouw heeft Chris later geen dokter willen roepen. Dat vond hij te duur. Was hem ontgaan hoe ziek zij wel was?

Wachten op vracht, kon Chris niet uitstaan. Hij werd dan zeer humeurig, was niet te genieten.

Zoons en dochters waren niet gelijk. Zoons verdienden geholpen te worden om een eigen schip te krijgen; dochters moesten maar proberen met een schipper te trouwen. Zij vielen buiten de (hulp-)boot van vader Chris.

Pas door zoon Co werd een motor in de "Spes Nostra" geplaatst. Chris was altijd afhankelijk geweest van sleepboten en dan meestal dus ook van het gecombineerd worden tot een sleep. Blijkbaar wist Chris dit toch zo te benutten dat hij goede reizen met zijn schepen maakte en tot tweemaal toe een nieuw schip kon kopen: eerst de "Variabele", daarna de "Spes Nostra".

²⁰ Chris, zoon van Co, vertelde dat het varen van Co zeker niet altijd van goede planning getuigde. Soms was het beter om even rust te nemen en niet na afhandeling van een reis gelijk weer van wal te steken. Als je op een onhandig moment aankomt, moet je alsnog wachten.

²¹ De nicht van Piet, dochter Jo van zijn oom Kees, herinnerde zich ook dat zij als klein tenger meisje al van haar vader Kees werk aan dek moest doen.

3. Wilhelminus (1880 - 1963), roepnaam Willem

“Herinnering aan mijn Diensttijd”

Inleiding Willem

De aantekeningen over Willem en zijn kinderen zijn gemaakt uit gesprekken in 2009 en 2010 met kleindochters Wil en Tineke. Wil is de dochter van zoon Cor, Tineke een schoondochter van Cor, beiden weduwe.

Omdat zo weinig over Willem bekend werd, is het verslag over zijn kinderen en kleinkinderen eraan toegevoegd. We kunnen niet precies weten, welke trekken zij van hun vader en grootvader erfd, maar zij bieden zeker een beeld van hem en zijn vrouw, dan wel inmiddels aangepast aan de modernere tijd waarin zij leefden en leven.

Er is een extra reden. Achterkleinzoon Lesley, geboren 19-12-1992, las mee en oordeelde dat zijn generatie er ook bij hoorde. En zo is het. De geschiedenis van Willem gaat door in Lesley, zijn broers, neven en nicht. Wel in een heel verschillend wereldbeeld dan in de situatie waarin Willem leefde. Hoe daarin te leven? Dat gaan zij met hun jeugd uitvinden, zoals Willem heeft moeten uitvinden welke mogelijkheden en moeilijkheden zijn wereld hem in zijn tijd bood.

Geboorte, huwelijk, overlijden

Willem werd geboren op 13 februari 1880 te Gorichem. Hij huwde Adriana Goverdina Muntz op 27 december 1905 te Rotterdam. Hij overleed op 10 oktober 1963 te Rotterdam, 83 jaar oud.

Adriana, roepnaam Adrie, werd geboren op 22 februari 1885 te Rotterdam en overleed op 12 augustus 1946, 61 jaar oud.

Adriana, links Wilhelminus, rechts Cornelis, met pet

Willem: werk, hobby, kerk, familie

Delfshaven, Schoonderloostraat, vlakbij de Coolhaven. Zie de stip.

Willem was zetschipper in de binnenvaart, later schipper op de drijvende bok van Wilton Fijenoord.

Hij woonde in Delfshaven, Schoonderloostraat 50. Kort na de oorlog nam mijn vader mij²² een keer mee op bezoek bij zijn oom Willem. Ik herinner me het schuurtje met werkbank. Daar bouwde hij dus zijn houten zeilboten, om daarmee op de Kralingseplas te zeilen, maar van een zeilboot in aanbouw kan ik mij niets herinneren.

Van zoon Cor en kleinzoon Joop werd gezegd dat hun handen konden maken wat hun ogen zagen. Waarschijnlijk gold dat ook al voor Willem.

Willem ging nog wel naar de kerk, maar bij zijn kinderen en kleinkinderen verwaterde dat. Hoewel, zoon Cor stuurde zijn oudste dochter nog wel naar de Zondagschool, en toen Cor zijn kleindochter hoorde vloeken heeft hij haar stevig aangesproken om dat niet meer te doen.

In de familie stond hij een beetje apart, kreeg weinig bezoek en hield ook van zijn kant de familieband niet aan.

Met zijn kinderen was de band sterker. Zoon Cor woonde met zijn gezin Schans 55, dicht in de buurt dus, beiden in de omgeving van de Coolhaven. Op bovenstaand kaartje staat "Schans" ook genoemd, ongeveer 1,5 cm naar links van de stip.

²² Pieter Willem, geboren 1939, kleinzoon van Pieter, oudste broer van Willem. In de oorlog woonden we in Vlaardingen. Mijn vader had zijn schip moeten wegdoen. Daarom was hij zonder werk. Hij kocht bootjes, knapte die op en verkocht ze dan weer.

Kleindochter Wil vertelde dat Willem en Adrie in de oorlog op bezoek kwamen, een gezellige opa en een lieve oma die altijd wat meebrachten. Zoon Cor was in de oorlog tewerkgesteld in Duitsland, vader Willem zal ook zijn zorgen gehad hebben voor het gezin dat zonder vader zat.

Het kon er soms stevig aan toe gaan, naast ook zachtmoedigheid in de familie

Willem en zoon Cor tegen elkaar uitvallend, verteld door nicht Jo van broer Kees: “Nou, verbrand”, “Word jij zo lang, dat je klem komt te zitten tussen hemel en aarde.” Stevige taal, wel met humor. Maar, vertelde kleindochter Wil, het kwam niet vaak voor dat er zulke botsingen waren; Cor had een goede band met zijn vader.

Zoon Willem was heel aardig en rustig. En schoondochter Geertje, getrouwd met zoon Cor, bijvoorbeeld was bijzonder lief. De heftigheid, van een enkel keertje, kreeg dus voldoende compensatie. Dat kwam meer voor in de bredere familie, dat aangetrouwde echtgenotes, meer of minder op de achtergrond blijvend, de goede verhoudingen wisten te bewaren.

Zomer 1950, 70 jaar oud, op het 50-jarig huwelijksjubileum van broer Piet en schoonzus Bets

Kinderen

- Hermanus, geboren op 28 februari 1905 en overleden op 18 september 1909, te Rotterdam, 4 jaar oud.
- Cornelis Johannes Marinus, geboren op 4 oktober 1906 te Rotterdam, huwde Geertje Donker op 6 mei 1931 te Rotterdam, overleed op 15 maart 1982 te Rotterdam, 75 jaar oud. Geertje werd geboren op 22 september 1906 te Zaltbommel.
- Wilhelminus, geboren 7 maart 1908 te Rotterdam, huwde Geertruida Maria Cornelia Kruishaar op 8 september 1943 te Rotterdam. Geertruida werd geboren op 15 augustus 1916 te Rotterdam en overleed aldaar op 31 mei 1963, 46 jaar oud.
- Johanna Maria, geboren op op 27 augustus 1909 te Rotterdam, aldaar overleden op 28 mei 1910, nog geen jaar oud.
- Hermanus, geboren op 2 februari 1911 te Amsterdam, huwde Maria Florentine Jurgens op 24 februari 1943 te Rotterdam, overleed op 25 december 1978 te Losser, 67 jaar oud. Maria werd geboren op 27 september 1914 te Rotterdam.
- Johanna Maria, geboren op 11 december 1912 te Ouderkerk aan de IJssel, huwde Cornelis van Vessem, op 29 mei 1935 te Rotterdam. Johanna overleed op 16 juni 1993 te Rotterdam, 80 jaar oud.
- Catharina Elisabeth, geboren op 11 december 1914 te Rotterdam, huwde Bertus Mik op 4 maart 1936 te Rotterdam. Zij overleed op 9 november 1944 te Rotterdam, 29 jaar oud.

Bertus werd geboren te Pannerden op 2 februari 1908. Hij overleed te Rotterdam op 20 juli 2000.

- Adriana Goverdina, geboren op 10 mei 1919 te Rotterdam, huwde Cornelis den Ouden op 18 augustus 1937 en scheidde van hem in 1945.

Beroepen in de familie

Willem, op de drijvende bok, deed dus hijswerk. Dat hijswerk komt weer terug in de beroepen van zoon Zoon Cor en kleinzoon Joop.

Beide zoons Cor en Willem werden heier. Zoon Cor hanteerde ook een kleinere hijsstelling voor een boormachine, om gaten te boren in beton.

Kleinzoon Joop werkte op de bok bij Wilton totdat Wilton ingelijfd werd bij de RDM en hij naar de RDM overging. Bij later werk bleef hij te maken houden met het water en met hijsen.

Scheepsbouw in de familie

Zoon Cor ging helemaal op in zijn motorboot, zie hiernaast. Daarvoor bouwde hij een zeilsloep, met kajuit.

Alles bouwde en maakte hij zelf. Zelfs de motor ging helemaal uit elkaar.

Zijn bootje heette de “Wico”. Samenvoeging van de kinderen Wilhelmina Johanna, 1936 en Cornelis Johannes Marinus, 1937

Motorboot “WICO”

Motorboot ChriJo

Hiernaast de “ChriJo”, de motorboot van kleinzoon Joop. Na een aantal jaren kocht Joop een bouw pakket om de boot te verlengen. Daarmee kon de achterkajuit vergroot worden van 1- naar 2-raams. Dat was dus zowel laswerk als timmerwerk.

Overigens deed Joop alle reparaties aan de motor ook zelf.

31. Zoon Cor getrouwd met Geertje, en hun kinderen

Het huwelijk van zoon Cor met Geertje Donker

Geboren te Rotterdam op 4 oktober 1906, trouwde hij op 6 mei 1931 met Geertje Donker, te Rotterdam Rotterdam.

Geertje was geboren te Zaltbommel op 22 september 1906. Geertje overleed op 2 april 1987.

**Zoon Cornelis Johannes
Marinus met Geertje Donker**

Werk

Cor was molenbaas in betonwerken, wat onder meer inhield heien en bedienen van de boormachine om in beton te boren. Dat was millimeterwerk. En altijd onafscheidelijk met zijn pet.

Op dezelfde manier was zijn zoon Joop altijd onafscheidelijk met zijn peuk.

Cor werkte bij bouwonderneming Dura; hij deed zijn werk graag; thuis daarover geen onvertogen woord of verslag van problemen. Hij ging, bij wijze van spreken, fluitend naar werk. Dochter Wil bracht hem daar wel zijn boterhammen als hij die weer eens vergeten was.

Cor, boren in beton

Hoe was hij?

Hij hield niet van visite, was het liefst bij zijn boot. Toen zoon Joop en schoondochter Tineke trouwden, ging hij nog wel mee naar het stadhuis, maar hield het daarna voor gezien. Hij vertrok snel. Ook toen hij eens bij zijn kinderen was op Sint Nicolaasavond en St. Nicolaas op bezoek kwam, stapte hij direct op.

Onder zijn huis had hij een kelder uitgegraven, als werkplaats. Hij was altijd bezig.

Kwam niet aan Willempje – dochter Wil; hij zag er ook op toe dat zijn zoons niet wild met haar omgingen. De band was ook omgekeerd heel goed. Wil keek er naar uit dat hij thuis kwam van zijn werk. Toen Wil net getrouwd was, heeft ze nog ingewoond.

Nogmaals, de omgang met anderen buiten het gezin ging hem niet gemakkelijk af, maar toen er kleinkinderen kwamen, was zijn band met hen heel goed. Zij moesten alles krijgen. Een echte verwen-opa.

Geertje was geen alles regelende moeder; zij bleef een beetje op de achtergrond.

Gezin

Dochter Wil, de oudste, moest direct na de lagere school werken, in de puddingfabriek. Dat was ongeveer 1948. Die bijdrage aan het gezinsinkomen was nodig. Ook broer Cor, anderhalf jaar jonger, pakte ook direct na zijn schooltijd aan. Hij werd dakdekker. Zoon Joop, die na de oorlog geboren werd, heeft nog de technische school gevolgd.

Joop en Cor konden goed met elkaar opschieten, ook met hun zus “Willem”. Wil kocht bijvoorbeeld voor hen broeken. Ze kwam altijd met de goede maat thuis. Het kwam ook wel voor dat Joop een pak kocht en dat thuis Willem dat pak direct van hem overnam. Ze hadden zelfde maat. Kon Joop opnieuw de stad in voor een pak.

Overlijden

Cor en Geertje

huis. Een heel lieve moeder en schoonmoeder. Dat zij veel pijn had, cijferde ze weg. Het ging, zei ze, altijd goed met haar.

Cor overleed te Rotterdam op 15 maart 1982, bijna 51 jaar getrouwd.

Hij was ernstig ziek geworden, maar wilde van geen dokter weten. Toch belde schoondochter Tineke op eigen initiatief de dokter, omdat het voor haar schoonmoeder te zwaar werd. Het mocht niet meer baten; binnen een half jaar overleed Cor.

Toen Cor overleden was en Geertje ernstig ziek werd, namen Joop en Tineke haar in

Kleinkinderen van Willem: kinderen van Cor en Geertje

- Wilhelmus is vroeg overleden, aan roodvonk, hij was pas 2,5 jaar. Hij is naar zijn grootvader vernoemd. Maar hij leefde voort als Wimpie.
- Wilhelmina Johanna, geb. 17-5-1936, gehuwd 14-4-1954 met Herman Onésimus Pesireron, te Rotterdam. Herman overleed op 10 december 2001, te Rotterdam, in de leeftijd van 83 jaar
- Cornelis Johannes Marinus, geb. 1-9-1937 te Rotterdam, gehuwd te Rotterdam 22-5-1968 met H. Ockeloen
- Johannes Gerardus, geboren Rotterdam 4 juni 1946, huwde te Rotterdam op 5 augustus 1971 Christina Maria Romeijn. Johannes, roepnaam Joop, overleed 18 oktober 2003 door een bedrijfsongeval.

Kleindochter Wil en haar man Herman Pesireron

Herman kwam van de Molukken. Hij had Wil gezien, wilde haar graag als zijn vrouw en slaagde erin Wil ervan te overtuigen dat hij een goede man voor haar zou zijn. Zij trouwden op 14 april 1954. De eerste jaren van hun huwelijk woonden ze in bij Cor en Geertje.

Herman was heel huishoudelijk, kookte en deed ook ander huishoudelijk werk. Broer Joop, met zijn Tineke, kwamen wel op bezoek voor een avondje kaarten; Joop was enthousiast over de kookkunst van Herman.

Het had wel tot gevolg dat Wil helemaal overschakelde op rijstgerechten: "Ik ben een echte rijstepikker geworden". Het was een goed huwelijk, ze maakten samen bijna 48 jaar vol.

Kinderen uit dit huwelijk:

1. Demianoes Johannes, 3 sept. 1954
2. Asnath Geertje, 19 nov. 1957 (staat abusievelijk als Asnat geschreven in het trouwboekje)
3. Antonia Mathilda Pesireron, 10 okt. 1965
4. Wilhelmina Johanna (Willeke) Pesireron, 11 dec. 1969
5. Margaretha Cornelia, 4 maart 1976

Herman en Wil

Helemaal links dochter Marga. Achter Marga, haar man en –met het lichte overhemd – de zwager van Marga. Daarnaast – in zwarte trui – dochter Willeke. Verder naar rechts: oudste zoon Demi en – rechtsachter – dochter Tonia. Op de eerste rij rechts de man van Tonia. Direct om Wil heen de 3 kinderen van Tonia.

**Wilhelmina Johanna, 4 december
2009**

Het huwelijk van kleinzoon Joop met Tineke

Joop had meer van zijn zachte moeder Geertje dan van zijn stuggere vader Cor.

Op de technische school had hij waarschijnlijk de timmerafdeling gedaan. Zijn eerste baan was namelijk bij een timmerbedrijf.

Later werkte Joop op de bok bij Wilton totdat Wilton ingelijfd werd bij de RDM en hij naar de RDM overging. Toen de RDM failliet ging was hij anderhalf jaar werkloos. Daarna kwam hij in dienst bij Van de Ende Berging. Hij had altijd werk op het water.

Christina Maria met Johannes Gerardus

Toen van de Ende even geen werk had werd Joop uitgeleend aan diergaarde Blijdorp. Daar maakte hij een hangbrug en een draagconstructie voor een overkoepelend net daarboven. In dat deel konden de diergaardevogels vrij vliegen. Een bewijs nogmaals van het familiekenmerk van de “gouden handen”.

Van de Ende ging ook failliet, door malversaties van de eigenaar. De volgende, en laatste, werkgever werd aannemingsbedrijf Gebr. De Koning BV. Daar overkwam Joop een noodlottig bedrijfsongeval.

Ook voor hem, net als voor vader Cor, gold dat zijn handen konden maken wat zijn ogen zagen. Hij hielp bijvoorbeeld een vriend met diens draaiorgeltje Philo. Joop deed timmerwerk, maar maakte of repareerde ook de orgelboeken.

Hij verongelukte, 57 jaar oud, op zijn werk doordat een plaat van een stalen damwand uit de kraan viel.

Kinderen van Joop en Tineke

Johannes Gerardus, roepnaam Joop, geboren 24/11/1971, partner Bianca Hanschen
Lesley, geboren 19/12/1992;
Anthony, tweelingbroer, geboren 19/12/1992, overleden 1993;
Davey, geboren 01/12/1993.

Christiaan Marinus, roepnaam Chris, geboren 8/11/1974, getrouwd met Angela Visser op 07/08/2003

Dylan Chris, geboren 03/04/2000;
Duke Shane, geboren 19/05/2002;
Montana Angelina, geboren 25/9/2006.

32. Zoon Willem getrouwd met Geertruida Maria Kruishaar

**Geertruida Cornelia Maria
Kruishaar, roepnaam
Truus**

Wilhelminus de Leeuw van Weenen is geboren te Rotterdam op 7 maart 1908.

Overleden aldaar op 16 januari 1986.

Beroep: heibaas bouwbedrijf

Hij is getrouwd te Rotterdam op 8 september 1943 met Geertruida Cornelia Maria Kruishaar. Zij is geboren te Rotterdam op 15 augustus 1916, dochter van Gijsbertus Kruishaar en Cornelia Johanna van Son. Zij overleed op 31 mei 1963.

Willem woonde in de Pieter de Hoochstraat, Rotterdam, wijk Delfshaven.

Kinderen

- Maria Anna, Rotterdam 27 juni 1944, gehuwd te Rotterdam op 22 december 1965 met N.C.W. van Rijswijk
- Marinus Maria, Rotterdam 6 febr. 1946, gehuwd te Rotterdam op 15 augustus 1974 met A.M. Seip.

Hoe was Willem?

Op zijn gezinskaart staat ingevuld dat hij fouragehandelaar was en heier.

“Een heel aardige lieve man, zachter dan zijn broer Cor”, omschreef aangetrouwde nicht Tineke hem. Toen zijn neef Joop, zoon van Willems broer Cor, getrouwd was met Tineke, in 1971, kwam hij vaak langs. Hij was ook heel aardig voor de kinderen van Joop en Tineke. Na een jaar of 6 verwaterde het contact. Niet bekend is wat de reden daarvan is. Ziekte aan de kant van Willem?

Truus was een lieve vrouw.

Willem overleed in 1986, aan longkanker. Voor hem bleek zijn ziekte heel moeilijk te verwerken, hij reageerde soms furieus.

Joop en Tineke hadden niet veel contact meer later. Ze trokken zelf in hun familiecontacten naar de familie van moeder en schoonmoeder Geertje. Die was in 1982 weduwe geworden en kwam later ook bij hen in huis wonen.

33. Zoon Hermanus getrouwd met Maria Florentine Jurgens

Hermanus de Leeuw van Weenen, geboren te Amsterdam op 2 februari 1911, overleed te Rotterdam op 25 december 1978. Hij varensgezel, betonwerker en uitvoerder. Hij is getrouwd te Rotterdam op 24 februari 1943 met Maria Florentina Jurgens, geboren te Rotterdam op 27 september 1914.

Nicht Wil, dochter van broer Cor en nicht Tineke, schoondochter van broer Cor, hadden met Hermanus en Maria geen contact.

34. Dochter Johanna Maria getrouwd met Cornelis van Vessem

Zij is getrouwd te Rotterdam op 29 mei 1935 met Cornelis van Vessum.

Cornelis werd geboren te Bruinisse op 21 april 1909, als zoon van Govert van Vessum en Cornelia Helena Barendrecht. Jo overleed te Rotterdam op 16 juni 1993.

Cor was bloemenkoopman en stratenmaker.

De foto op volgend blad is samengesteld door de baas van de fotowinkel waar nicht Tineke – vrouw van neef Joop - 35 jaar werkte.

Jo was een schat van een tante.

Johanna Maria

Jo en Cor van Vessem

Kinderen van Jo en Cor

1. Govert Cornelis (Goof) van Vessum, geboren te Rotterdam op 21 januari 1937, vertegenwoordiger, salesmanager. Hij is getrouwd op 4 juni 1962 met Maria Hoogendoorn, geboren te Rotterdam op 10 september 1939.
2. Adriana Goverdina (Jeanne) van Vessum, geboren te Rotterdam op 29 augustus 1942. Zij is getrouwd op 4 juni 1965 met Rinze Wouter Meijnaard, geboren te Genemuiden op 25 augustus 1942, ondernemer in herenkleding.
3. Cornelia Helena van Vessum, geboren te Rotterdam op 14 augustus 1944. Zij is getrouwd op 13 januari 1967 met Leo van der Velden, geboren te Hellevoetsluis op 6 april 1943, overleden te Rotterdam op 29 augustus 1982, chef ijzerwaren in fabriek te Hellevoetsluis.
4. Johannes Marinus (Jaap) van Vessum, geboren te Rotterdam op 18 november 1948, verwarmingsmonteur. Hij is getrouwd op 15 oktober 1971 met (en gescheiden van) Antoinette Constance (Netty) Overmans, geboren op 14 december 1952.
5. Louise Maria (Loes) van Vessum, geboren te Rotterdam op 25 juni 1953, secretaresse. Zij is getrouwd te Rozenburg op 11 oktober 1973 (1) met Theo Leentvaar, geboren te Rotterdam op 16 januari 1950, boekhouder. 2^e huwelijk op 22 november 1985 (2) met Adriaan Johan van der Velde, geboren te Middelharnis op 3 juli 1951, onderhoudsmonteur.

35. Dochter Catharina Elisabeth, trouwde met Bertus Mik

Catharina werd geboren te Rotterdam op 11 december 1914. Zij overleed te Rotterdam op 9 november 1944.

Zij is getrouwd te Rotterdam op 4 maart 1936 met Bertus Mik, geboren te Pannerden op 2 februari 1908, overleden te Rotterdam op 20 juli 2000.

(Bertus was later gehuwd met Jacoba Hendrika de Leest, geboren in het jaar 1923, overleden te Hoogvliet (Breede Vliet) op 10 december 2003.)

Uit het huwelijk van Catharina en Bertus werd geboren Bertus Mik, te Rotterdam op 4 april 1929, automobielmanager. Hij is getrouwd op 7 juli 1966 met Sara Petronella Sprietsma, geboren te Oudewater op 13 november 1943.

Uit het huwelijk van Bertus en Sara werd geboren Mirjam Mik, die trouwde met Frans. Uit dit huwelijk werden geboren:

1. Rutger.
2. Romy.

36. Dochter Adriana Goverdina, trouwde met Cornelis den Ouden

Adriana werd geboren te Rotterdam op 10 mei 1919. Zij is getrouwd op 18 augustus 1937 met Cornelis den Ouden met, geboren te Rotterdam op 7 februari 1909, overleden te Den Helder op 23 april 1976, havenarbeider. Scheiding vond plaats op 12 maart 1945.

Tweede huwelijk op 12 juni 1946 met Anthonius Adrianus Kuik, geboren te Oud en Nieuw Gastel op 18 augustus 1923.

Uit het eerste huwelijk werden geboren:

1. Adriana Goverdina den Ouden, geboren te Rotterdam op 25 november 1937. Zij is getrouwd in het jaar 1959 met N.N..
2. Cornelia Jenneke den Ouden, geboren te Rotterdam op 7 november 1939. Zij was gehuwd met M. Bakker, schoenenhandel in Garderen.
3. Arie den Ouden, geboren te Rotterdam op 4 mei 1941, verpleger.
4. Wilhelmus den Ouden, geboren te Rotterdam op 19 december 1942, electrotechnieker. Hij is getrouwd op 6 september 1969 met (onbekend).

4. Adriana Helena (1881 - 1958), roepnaam Jaantje

vlnr: Cor, Jaantje, Luus, Anna, Wilhelmina

Jaantje en Marinus Lavooy

Adriana werd geboren op 25 april 1881 te Gorichem. Zij overleed op 10 januari 1958 te Dordrecht.

Jeugd

Jaantje was de oudste dochter. Dat betekende dat zij toen haar moeder in 1897 overleed de zorg voor de kinderen op zich nam. Jaantje was toen 16. In 1900, na het 2e huwelijk van haar vader ging Jaantje aan de wal.

Huwelijk

Op 8 maart 1906 trouwde zij, te Kruiningen, met Marinus Leunis Lavooy, roepnaam: Rinus. Deze was schipper, stoker, machinist op sleepboot "De la Fougé"(preciese naam onbekend). Hij werd geboren te Kruiningen op 22 augustus 1883 en overleed te Dordrecht op 28 mei 1970.

Een foto en een brief

Jaantje

Dorcht 14 julie

Beste Nichtje en a s Neef

Op de eerste plaats willeken
wij u van harte felicitaren met u
voor genomen huwelijck en de hoop
dat u beiden zeer dag staet in
fleide herinnering moogt gedenken
en dat gultie het maar goed met
elkander mogen vinden en dat gij
elkander in lief en leet elkaar ten
zeide zullen staan dan zal het u
niet moeilyk vallen de stormen des
levens te wetsseeren verder zenden
wij u ook een klein cadoukje die
hoe pot is van mij en dat lichtje van
tante koor wij hebben het al lang

gekocht maar wisten geen adres om
het te sturen dus hebben wij maar
gewacht tot wij een kaart van u
ondertrouw zonder ontvangen
wij hebben verleden week ook een brief
van u dus niet gehaet maar die
was aan Cor gedresseert en die was
vrijst g morgens gaan varen en ik
mag hem brieven niet open maken
dus zoo doende hebben wij niet terug
kunnen schrijven dus meer zoo goed het
haar te zeggen en dat zij het maar
niet kwalijft moet nemen Cor vooert
nu op een boren boot van het zelfde
kantoor dus is hij niet meer bij zijn
vader aan boord verder weet ik niet
veel nieuws meer ontvangen dus allen
vele groete ook aan u ouders want

die komen natuurlijk met u
krouwen toch daar om tiens
is van morgen gaan varen en
als zij terug komen zal tante
koor wel aan de wal komen want
zij hebben de boot verkoopt en
moeten hem volgende week leveren
zij heeft een kamer gekuurd hier
vlak bij ons nu nog maels
groet van ons allen en van mij
u tante A Leuvrij v w dene

Dordt, 14 juli

Beste nichtje en aanstaande neef,

In de eerste plaats willen wij u van harte feliciteren met uw voorgenomen huwelijk en hopen dat u beiden deze dag steeds in blijde herinnering mocht gedenken en dat jullie het maar goed met elkaar mogen vinden en dat gij elkander in lief en leed terzijde zult staan. Dan zal het u niet moeilijk vallen de stormen des levens te trotseren.

Verder zenden wij u ook een klein cadeautje. Die theepot is van mij en dat lichtje van tante Koos. We hebben het al lang gekocht, maar wisten geen adres om het te sturen. Dus hebben we maar gewacht tot wij een kaart van uw ondertrouw zouden ontvangen.

We hebben verleden week ook een brief van uw zus Miena gehad maar die was aan Cor geadresseerd en die was juist 's morgens gaan varen. Ik mag hun brieven niet openmaken, dus zodoende hebben wij niet terug kunnen schrijven. Wees zo goed het haar te zeggen en dat zij mij niet kwalijk nemen moet.

Cor vaart nu op een bovenboot van hetzelfde kantoor, dus is hij niet meer bij zijn vader aan boord. Verder weet ik niet veel nieuws meer. Ontvangt dus allen vele groeten, ook aan uw ouders, want die komen natuurlijk met uw trouwen toch daar.

Oom Tinus is vanmorgen gaan varen. Als ze terugkomen zal tante Koos wel aan de wal komen, want ze hebben de boot verkocht en moeten hem volgende week leveren. Ze heeft een kamer gehuurd hier vlakbij ons.

Nu nogmaals groet van ons allen en van mij uw tante A Lavooij v Weenen.

Aantekeningen bij de foto en de brief:

- Op de foto is Jaantje een stevige dame, zo stond ze waarschijnlijk ook in het leven.
- Bij bezoeken aan mijn grootvader in het huis aan de IJzerenbrugstraat was zij wel eens op bezoek. Ik herinner me haar als iemand die in gezelschap goed het gesprek wist te voeren.
- Het nichtje waaraan ze schrijft is Jo, oudste dochter van haar broer Piet, die in 1927 trouwt met Jan van Zoelen.
- Miena, van wie een brief ontvangen werd, voor Cor, is de zuster van Jo.
- Cor staat ook op de foto enkele pagina's verder.
- Tinus is haar broer Martinus, getrouwd met Koos, die zijn sleepboot heeft verkocht en een nieuwe en grotere sleepboot bij de werf in bestelling heeft.

Kinderen

1. Marinus Cornelis Lavooij, geboren te Kruijningen op 16 november 1906, employe bij PTT (administratie). Hij is getrouwd op 1 maart 1934 met Jannetje Hendrika van Driel, geboren te Zaltbommel op 24 juli 1905.
2. Cornelis Lavooij, ook genaamd Cor, geboren te Kruijningen op 1 augustus 1909, hoofdemploye bij PTT (besteldienst) en lid van gemeenteraad.
Hij is getrouwd op 3 mei 1934 (1) met Elisabeth van Loon, geboren te Dordrecht op 10 juli 1907, overleden aldaar op 24 oktober 1962.
Hij is getrouwd op 12 mei 1965 (2) met Hendrika Johanna Bouman, geboren te Dordrecht op 11 december 1916.

**Neven en nichten. Cor Lavooy 4e van links, zoon van Jaantje.
Op de ladder Finus, zoon van Tinus.
De anderen zijn kinderen van Piet. Van links naar rechts:
Henk, Cees, Miena, Cor Lavooy, Piet, Jan van Zoelen,
verloofde van Jo, Finus op de ladder, Jo, Teun.**

Visite en indrukken

Broer Tinus kwam met Koos wel op bezoek. Als de kleinkinderen in Dordrecht waren kwamen die ook mee. Coby, kleindochter van Tinus en dochter van Jo, vertelde dat tante Jaantje bijzonder handig was met naaien en maken van allerlei dingen. Ze was beslist creatief. Ze wist ook goed in te kopen, bijvoorbeeld om daar iets van te maken en dat dan weer te verkopen.

5. Johanna Maria (1882 - 1976), roepnaam Anna

Geboorte, overlijden

Geboren 19 augustus 1882 te Rotterdam. Op 12 april 1976 is ze te Vianen overleden.

Woonplaatsen

Volgens de nu beschikbare gegevens is Anna, het eerste familielid dat zich in Vreeswijk vestigt. Zij woont er maar kort, van 6 mei 1903 tot 22 december 1903. Ze dient bij broodbakker J. van den Woerd. Deze heeft sinds 1901 een winkel op Oude Sluis 1.

Bij haar komst in 1903 in Vreeswijk is Johanna 20 jaar oud. Het is niet bekend waarom zij zich in Vreeswijk vestigde. De voorgaande woonplaatsen waren, afwisselend, Rotterdam en Zevenbergen²³. In Rotterdam heeft ze enige tijd gewoond, en waarschijnlijk in de huishouding geholpen, in het

Anna

gezin van een oudere neef Johannis Bruinse. Johannis was een zoon van de oudste zuster van haar vader.

Anna met echtgenoot Adriaan Costeris

Getrouwd met Adriaan Costeris

Anna verhuisde eind 1903 naar Vianen en woonde daar aan de Buitestad. Op 18 mei 1910 trouwt ze met Adriaan Costeris, bakker. Later woont ze aan de Julianastraat.

Adriaan was rentenier, vertelde zijn nicht Jo van der Veen. Zouden we anno 2009 zeggen dat Adriaan vervroegd met pensioen gegaan is? Misschien door zijn winkel te verkopen?

²³ De dochters van Cornelis zijn ook wel bij hun oudste broer Pieter en schoonzus Elizabeth aan boord om in de huishouding te helpen. Tijdens de reizen van Pieter met de "Progres" op de Oostzee functioneren deze reizen voor hen tegelijk ook als vakantie reizen naar buitenlandse bestemmingen.

6. Geertruida Maria (1883 - 1975), roepnaam Luus

Links Geertruida Maria, rechts Cornelia. Midden: schoonzus Bets, waarschijnlijk met haar eerste kind, Johanna Maria, op schoot. Foto ca 1901.

Inleiding

Luus, van Lucia, was haar eigen keuze, om zo te worden genoemd. Die wens respecteren we in dit verslag graag. Zij hield contact met de familie, vooral ook met haar zus Cornelia en Cornelia Mooij-van der Heijde, dochter van Cornelia.

Zij kwam bijvoorbeeld in 1948 in Dordrecht, op het huwelijk van haar nicht Becky, dochter van haar Broer Chris. Ze had geen kaart gekregen, maar had het gehoord van haar zuster Jaantje.

Dat contact houden met de familie is bijzonder, want zeker van de kant van haar vader was er ernstige kritiek op haar levenswijze. Echter, niemand die anno 2010 nog leeft, weet waarop die kritiek sloeg. Regelmatig werd ook gezegd dat men zich door die kritiek niet liet tegenhouden of zelfs maar beïnvloeden.

Wim Mooij, kleinzoon van Cornelia, heeft veel informatie aangedragen. Hij herinnert zich de bezoeken van en aan tante Luus nog goed. Luus kwam thuis bij zijn moeder en hij ging met zijn moeder mee bij haar op bezoek.

Geboorte en overlijden

Geboren 14 oktober 1883 te Schijndel. Op 21 september 1975 is zij te Rotterdam overleden, 92 jaar oud.

Huwelijk

1e huwelijk: te Rotterdam op 25 juli 1906 met Jacobus Deege, geboren rond 1873, zoon van Gerardus Hendrik Deege en Geertrui Veltman, scheepskok. De scheiding vond plaats te Rotterdam op 25 november 1912.

2e huwelijk: Hamburg op 31 december 1914 met Johannes Detlef Heinrich Rix, geboren te Neumünster, Duitsland, op 4 juli 1882. De scheiding van dit huwelijk werd uitgesproken te Den Haag op 31 december 1919.

Bij haar eerste huwelijk was zij 22, bij het tweede huwelijk 27. Op haar 36-ste, in 1919 staat zij dan weer helemaal op eigen benen.

Het zwarte schaap van de familie

Toen haar vader in 1900 hertrouwde met Jacomina, in 1900, was Luus 16. Waarschijnlijk was zij in 1900 al niet meer aan boord en werkte ze in een dienstje. Of in de verpleging, want later geeft zij op (particulier) verpleegster te zijn.

Het lijkt erop dat de familie, of minstens verschillende in de familie, haar als “zwart schaap” zagen. Zou dat gekomen zijn door de spoedige ontbinding van haar eerste huwelijk? En later nog bevestigd door de ontbinding van haar tweede huwelijk? Was ze als particulier verpleegster paden gegaan die de familie niet kon goedkeuren? Of was ze vooraf aan haar huwelijk of na de scheiding gaan samenwonen? Het is niet bekend, wat maakte dat zij het zwarte schaap werd.

Misschien was het alleen maar omdat ze te jong was, naar de mening van haar vader, toen zij zelfstandig op kamers ging wonen. Gebruikelijk was eerst bij familie in te trekken of bij een gezin met een goede naam.

Hoe dan ook, vader Cornelis had blijkbaar een reden voor zijn afkeur. Er wordt verteld dat ze een keer gevraagd heeft weer eens een bezoek aan boord te mogen brengen, maar Cornelis vond dat toen niet goed.

In 1950, op de 50-jarige bruiloft van haar oudste broer Piet en Bets zou ze bij de ontmoeting gezegd hebben “wie zonder zonden is werpe de eerste steen”. Daarop kon Piet niets anders doen dan er mee instemmen dat ze er ook was. Die ontmoeting, met die woorden, lijkt erop, dat het contact verstoord was. Maar in 1956, als Pieter verhuist van Dordt naar Uitgeest, helpt Luus met haar partner bij de verhuizing. Daaruit blijkt dat een goede verstandhouding is gebleven met Pieter, na de eerste nieuwe ontmoeting op het 50-jarig huwelijksfeest.

Van haar kant hield ze contact met de familie, ook vóór 1950. Ze gaat op bezoek bij neven nichten en dus zelfs ook, zie hierboven, bij het huwelijksjubileum in 1950 van haar broer Piet, die uit geloofsovertuiging het zeer oneens is met haar leefwijze.

Woonplaats Rotterdam, tot aan de Tweede wereldoorlog

Adrien Mildersstraat 66a en b. Foto 2010, via Google Earth.

Op 17 januari 1905 staat zij ingeschreven in Rotterdam, wonend Adrien Mildersstraat 66a. Het heet dan dat zij zonder beroep is. In 1920 komt zij op dit adres weer terug. De huizen op de foto zijn van 1917, in 1955 grondig opgeknapt en verbeterd.

Het adres wordt herhaaldelijk gebruikt voor kamerverhuur en als pension. Dat was misschien ook het geval met de voorgaande – oudere en inmiddels afgebroken - woning op dit adres waar Luus in 1905 woonde.

Tussen 1905 en 1920 woont Luus op verschillende andere adressen.

Zonder datum: Ammanstraat 32 en 32b; Hang 78b.

Met datum:

- 1913: Mauritsstraat 88A, particulier verpleegster;
- 1919 Kruisstraat 7b, verpleegster;
- 30-04-1920 Nieuwe Binnenweg 294b inwonend;
- 2-8-1920 Adrien Mildersstraat 66a.

Tot aan 1931 verhuisde ze verschillende keren van 66a naar 66b en weer terug.

In 1950 woont ze met haar partner nog steeds in dit pand, maar later heeft Luus ook in een gewoon huis gewoond, niet ver van het Centraal Station.

Een ferme inbraak

Er is een verslag van een rechtbankzitting, in het Rotterdamsch Nieuwsblad van 18 september 1931.

De 40-jarige bankwerker W.S. uit Voorburg, gedetineerd en recidivist, heeft zich te verantwoorden voor een inbraak in de Adrien Mildersstraat 66a. Hij heeft daar meegenomen 840 gulden en diverse – netjes omschreven – sieraden, toebehorend aan G.M. de Leeuw van Weenen. En hij heeft een gouden herenring ontvreemd die eigendom is van de heer L.J. Huizing.

Er is overtuigend bewijs, dat hij met een nagemaakte sleutel binnen gekomen is en dat waarschijnlijk het dienstmeisje hem even de echte sleutel geleend. Het dienstmeisje kende W.S. en had samen met W.S. nogal wat geld had stukgeslagen in een uitspanning. Dat was door getuigen gezien. Op de dag van de inbraak had het meisje alle sieraden bij elkaar in een doosje gedaan, herinnerde Maria Luus zich, wat nu wel in een vreemd daglicht kwam te staan.

Uit de burgerlijke stand lezen we dat ook L.J. Huizing op Adrien Mildersstraat 66a woont en dat hij expediteur is. Hij woont daar, en met dat beroep, in ieder geval al vanaf 1925.

In 1939 geeft de burgerlijke stand aan dat Luus op woont op 66a en pensionhoudster is; L.J. Huizing woont op 66b en heeft in 1939 als beroep kantoorbediende. Zou de oorlog zijn schaduw vooruit hebben geworpen, waardoor L.J. Huizing ander werk is gaan doen en Luus een pension startte als extra inkomstenbron?

Na de oorlog

Luus bezoekt van haar kant de familie. In Vlaardingen gaat ze tussen 1945 en 1947, met de auto, op bezoek bij Henk en Jo, zoon en schoondochter van haar oudste broer Piet.

Na de oorlog bezoekt zij regelmatig ook haar zus Cor en zwager Willem van der Heijde in Loosduinen. Ze komen dan met de motorfiets met zijspan. Ze blijven ook wel eten.

Zoon Wim Mooij herinnert zich nog dat zij later samen met partner Huizing, die een zwarte hoge hoed droeg, met een auto, bij zijn moeder, de dochter van Cornelia en Willem, op bezoek kwamen.

Luus en haar partner Lucas Johannes Huizing waren blijkbaar in goede doen. Dat zal ermee samenhangen dat de vrachtenmarkt na de Tweede Wereldoorlog goed liep. Voor bevrachters waren het na de Tweede Wereldoorlog goede tijden.

Lucas Johannes Huizing

Lucas is geboren te Veendam op 04-04-1879. Hij heeft een jongere broer die ook naar Rotterdam komt en daar trouwt. Maar deze vertrekt later weer naar Apeldoorn. Hij is schoenmaker.

Op 01-03-1906, te Rotterdam, trouwt Lucas met Wilhelmina Muijsson, van Delfshaven, 25 jaar oud. Uit dit huwelijk zijn 2 kinderen geboren:

- Willem Hendrik Huizing, geboren 30-12-1907, Rotterdam;
- Louis Willem Huizing, geboren 16-5-1911, Rotterdam.

Op 25-08-1914 werd het huwelijk ontbonden, nog steeds te Rotterdam.

Iemand noemde dat Lucas als kapitein gevaren heeft, wat heel goed zou kunnen met Groningen als achtergrond. Veel coasters kwamen uit Groningen. Dat zou ook verklaren waarom hij in Rotterdam terecht is gekomen. Overigens was (ook) de vader van zijn moeder scheepskapitein.

Het maakt ook zijn beroep begrijpelijk, omschreven in de telefoongids en het adresboekje als “expediteur”, wat dan scheepsbevrachter geweest kan zijn.

In ieder geval omstreeks 1925 woont Lucas op hetzelfde adres als Luus: Adrien Mildersstraat 66a. Als beroep staat dan opgegeven expediteur. Ook in het telefoonboek van 1950 blijken hij en Luus nog op dit adres te wonen. Het aangegeven beroep is nog steeds expediteur.

Er is genoemd dat Lucas een keer in het ziekenhuis was opgenomen en dat Luus erop aandrong bij het ziekenhuis dat hij telefoon naast zijn bed zou krijgen. Want, gaf ze als reden op, ik zet de zaak van mijn man voort en dan moet ik hem om advies kunnen vragen.

De broers van Pieter, achteraan op de foto hiernaast, zijn van dezelfde leeftijd als Lucas Huizing en ten dele zelfs jonger in jaren, maar zien er opmerkelijk ouder uit. Zou dat komen vanwege hun lichamelijke zwaardere beroep van schipper?

In 1956 verhuist Pieter van Dordrecht naar Uitgeest, om daar te gaan inwonen bij zijn oudste dochter. Wat hij wil meenemen wordt verhuisd door Lucas en Luus, in hun auto, een DKW.

Dat mag een bewijs zijn dat zij goed op de hoogte zijn alle wel's en wee's van de familie en klaar staan om een handje te helpen.

Ongeveer in 1960 overlijdt Lucas. Hij had een knoop in zijn darm en wilde niet naar het ziekenhuis. Hij is dan 81 jaar.

Na het overlijden van partner Huizing

Later, 60-er jaren bracht Cornelia met haar zoon Wim een bezoek aan Luus die toen een klein café had in Herkingen, aan de Molendijk, een typische dijkwoning die ten dele lager stond, naast de dijk. Zij verhuurde daar ook bootjes met een buitenboordmotor. De aangenomen zoon Anton Spisák onderhoudt de bootjes.

Herkingen ligt op Goeree en Overflakkee, tegenover Middelharnis aan de lange onderkant van het eiland. Het is nu een watersportcentrum. Had Luus een vooruitziende blik? Wilde zij voor Anton Spisák een broodwinning op gang brengen?

Overlijden van Luus

In 1975, op 92 jarige leeftijd overlijdt Luus.

Heden overleed na een kortstondige ziekte onverwacht mijn lieve moeder,
onze zuster, schoonzuster en tante

Geertruida Maria de Leeuw van Weenen

Weduwe van J.D.H. Rix

In de ouderdom van 92 jaar.

Namens de familie:
A. Spisák

Rotterdam, 21 september 1975
Oostzeedijk 72b.

**Vooraan links: Luus; 2^e persoon boven
Luus: partner van Luus
Foto uit 1950.**

Alleen de naam van Anton Spisák staat onder de bekendmaking. Had Anton zo weinig contact met de familie? Had het overlijden tamelijk plotseling plaatsgevonden?

“Weduwe van J.D.H. Rix” is een opmerkelijke aantekening. Luus was officieel van hem gescheiden, had daarna ook een andere partner gehad. Was er toch nog enig contact gebleven waardoor bekend was dat hij inmiddels was overleden? Had zoon Spisák er ooit terloops iets over gehoord en wist hij niet precies meer hoe het zat. Of wilde Spisák haar nagedachtenis niet met een scheiding belasten? Hij was haar zeer genegen, blijkt wel.

Zij is begraven op de hervormde begraafplaats Oud-Kralingen, in een algemeen graf. Dat graf is in 2008 geruimd, nadat vanaf 2006 er een bord bij had gestaan voor bezoekers om zich te melden. Eigenlijk had het graf al na 10 jaar geruimd moeten worden, maar Cornelia heeft misschien nog extra willen wachten, totdat zij – kordaat genoeg – vond lang genoeg gewacht te hebben. Een bezoeker in april 2010 kon slechts vaststellen, dat hij enkele jaren te laat was, om haar nog een groet van de familie te kunnen brengen.

Een buitenbeentje

Ze was particulier verpleegster, pensionhoudster en caféhoudster.

Ze was blijkbaar heel zelfstandig, ging haar eigen weg. Dat ze 2 jaar na haar scheiding weer een nieuw huwelijk durfde of wilde aangaan, is opmerkelijk. Je zou in ieder geval kunnen zeggen dat ze haar goede wil getoond heeft om zich aan de algemene fatsoensnormen te houden.

Ze had een speciale band met haar zus Cornelia en de dochter van die zus. Beiden waren ook heel zelfstandige en kordate personen.

Ze bleef contact onderhouden met de familie die haar manier van leven niet kon goedkeuren, hoewel er verschillenden waren die zich van dat negatieve oordeel niets aantrokken en haar goed gezind waren.

Voor WO II reed ze op een motorfiets, wat tamelijk vooruitstrevend was. Na de oorlog was er niet alleen sprake van een motorfiets maar ook van een auto. Kort na WOII kwam ze een keer bij haar neef Henk, zoon van broer Piet, op bezoek in Vlaardingen. Zij kwam toen met de auto, wat nog maar weinig mensen zich konden permitteren.

Na de mislukte opstand in Hongarije, in 1956, heeft ze zich over een Hongaarse jongen ontfermd. In het begrafenisbericht blijkt ze voor deze als een moeder te zijn geweest.

Bekend is dat Luus haar testament heeft veranderd en alles aan haar pleegzoon Anton Spisák heeft nagelaten. Was dat uit zorg voor Anton? Hoe was hij er aan toe in die periode? Het onderzoek gaat door.

Maar niet het eerste buitenbeentje in de familie

Luus, Geertruida Maria, had een tante, zuster van haar vader, die ook Geertruida Maria heette. Deze was geboren te Rotterdam op 15 april 1851, overleden aldaar op 26 januari 1927. Luus zal haar dus gekend hebben.

Geertruida trouwde te Rotterdam op 14 maart 1877 met **Barend Boes**, geboren te Blokzijl rond 1846, zoon van Klaas Boes en Jantje Hollander, overleden te Rotterdam op 5 maart 1885.

Bij zijn huwelijk is hij schipper, bij zijn overlijden is hij scheepsbevrachter. Vanaf 1880 tot 1882 is hij tapper in de Westnieuwland nr. 15. In 1884 werd hij logementhouder in Nieuwstraat 8.

Na het overlijden van haar eerste man is zij koffiehuishoudster op Steiger 68, tijdens haar tweede huwelijk is zij tapster in de Wijnstraat 139.

Geertruida heeft in 1886 een relatie met een onbekende man. Het kind uit dit huwelijk leeft maar kort.

Geertruida trouwde vervolgens op 3 augustus 1887 met Aart Wolfert, geboren te Stad aan het Haringvliet op 28 december 1856, zoon van Teunis Wolfert en Sietje van 't Hoff, overleden te Apeldoorn op 16 juli 1925.

Aart was in 1887 was hij nog varensgezel, maar van 1889 tot 1923 hotelhouder van Hotel 'De Zon' op het Bolwerk nr. 11 in Rotterdam

7. Cornelis Martinus, 1885-1980, roepnaam Kees

**Kees, 15 jaar oud? Omstreeks 1900?
Een leeftijd waarop, en een tijd waarin,
van jongens verwacht werd dat ze hard
meewerkten.**

Inleiding Kees

Dochter Johanna Maria, kleinzoon Dick met zijn vrouw Gonny, zoon Jan en kleindochter Miep hebben een uitgebreide schets gegeven van vader en grootvader Kees met zijn Maartje. Zie de fotogalerij verderop anno 2009 voor deze vertellers.

Geboorte en overlijden

Kees werd geboren op 29 januari 1885 te Rotterdam. Hij overleed op 3 maart 1980 te Rotterdam, 95 jaar oud.

Huwelijk van Kees en Maartje op 25 maart 1908

**Eerst twee losse foto's; ter herinnering aan de
verloving later samengevoegd?**

Voor Kees stond de fotograaf links, voor Maartje rechts.

Maartje van Pelt werd geboren te Charlois, 10-2-1887; zij overleed 23-11-1968, 81 jaar oud.

Kinderen, kleinkinderen

1. Cornelis Martinus, gehuwd met Anna Francisca Naaraat, geboren 16 november 1908, overleden 6 september 1950 te Amsterdam

Kinderen uit dit huwelijk:

- Cornelia Hendrika, getrouwd met Hoogenkamp
- Franciska (eerste), jong overleden
- Franciska (tweede), getrouwd met Valk

2. Maria Johanna, geboren 8 april 1913 te Amsterdam, overleden 3 augustus 1965 te Rotterdam. 3 maal gehuwd:

1° huwelijk met Theodoor Koenraad Kletke.

Daaruit dochter Maria Maartje Kletke (Miep) die huwde met A.J.A. de Bever (Ton)

2° huwelijk met Mattheus Johannes Verspoor

3° huwelijk met Jan van Roon

De foto hiernaast is genomen op het huwelijksfeest van Kees en Maartje in 1958

3. Johanna Maria, geboren Rotterdam 22 januari 1915, gehuwd 7 februari 1940 met Dirk Flier. Dirk raakt vermist bij zijn eerste zeereis in 1940 na zijn huwelijk.

Zoon: Dick Flier, geboren 1940, gehuwd met Gonny (Allegonda Johanna)

De foto hiernaast is de verlovingsfoto.

4. Arie, geboren 27 mei 1923, overleden 26 oktober 1993. Gehuwd met Maaïke Verhoeven

5. Jan Corstiaan, geboren 26 mei 1928. Huwelijk in 1955, vanuit ouderlijk huis, links. Na scheiding in 1970, samen met Lenie van den Bogerd sinds 1972.

**Foto hiernaast:
Jan, in 1950, na terugkeer
van dienstplicht in
Indonesië, met moeder
Maartje voor het ouderlijk
huis. Zie het “Welkom
Thuis”-bord op de deur**

Het graf heeft het gezin niet gespaard

- Cor was schipper, voer eerst op Duitsland, daarna op rondvaartboot in Amsterdam. Vervolgens werkte hij in een fabriek, waar hij verongelukte, 41 jaar oud.
- Maria overleed 1965 aan een tumor in haar hoofd, 52 jaar oud.
- Jo, in 1940 getrouwd, was na enkele maanden al weduwe doordat haar man Dik Flier omkwam met de ondergang in de Ierse zee – door een Duitse torpedo waarschijnlijk - van de “Beemsterdijk”.
- Arie overleed aan kanker, 70 jaar oud

Het werkzame leven van Kees

Afwisselend varen en aan de wal

Kees heeft eerst gevaren op de “Maasstroom”, een goederenboot, hoofdzakelijk voor vervoer tussen Rotterdam en Amsterdam. Die goederenboten waren kastjes van 200 tot 300 ton.²⁴

Circa 1920/1922 ging Kees met het jonge gezin in Dordrecht aan de wal; zijn broer Ben loste hem af als schipper op de “Maasstroom”.

In de Voorstraat begint Kees en winkeltje in kruidenierswaren, maar het pakt niet goed uit. Vlakbij was een winkel van de Gruyter. Als de mensen in buurt geld hadden gingen ze naar de Gruyter, als ze geen geld hadden en op de pof wilden kopen gingen ze naar Kees. De winkel had geen toekomst.

Na de sluiting van de winkel verhuist het gezin naar een woonark aan de Taankade. Met een motorbootje werd toen geparlevinkt, hoofdzakelijk melk en brood.

Op de “Bato 7”, een klein ijzeren sleepschip, kwam het gezin weer terug in de vaart. Tot het schip vanwege een aanvaring op de helling gezet werd en bleek dat de bodem totaal verrot was. Einde van dit vaarintermezzo, terug naar een andere woonark in Dordrecht. Parlevinken en timmerwerk doen, werd toen de nieuwe broodwinning.

²⁴ Vertelde neef Finus, zoon van broer Tinus.. De goederenboot “Concordia”, waarop vader Cornelis ca 1912 of 1913 voer, was misschien zo’n zelfde soort schip.

Voor een nieuw gebouwd schip, de “Cornelia”, van Frans van der Vorm, werd een schipper gezocht. Kees solliciteerde en werd aangenomen. De “Cornelia” was een sleepkastje, iets korter dan de “Maasstroom”.

Zoon Jan, geboren in 1928, werd op de “Cornelia” geboren. Dat betekent dat tussen circa 1920 en 1928 het gezin 5 keer verhuisde vanwege het werk van vader Kees.

Aanvankelijk voer de “Cornelia” tussen Rotterdam en Amsterdam, maar door de crisis moest het vaargebied groter worden om steeds vracht te hebben: Duitsland, België en ook nog zand varen in Zeeland. Dat zand werd opgezogen of opgebaggerd door Volker, bevriende familie via schoonzus Bets Volker die met Piet, broer van Kees, getrouwd was.

Amerika trekt, het werd Rotterdam

Nicht Johanna Maria, dochter van broer Christiaan vertelde aanlokkelijke verhalen over Amerika. Dit trok Kees wel, maar hij kwam niet door de medische keuring. Tenzij hij zich liet operen aan een breukkanaaltje, maar daar voelde hij niets voor.

In de vaart bleef Kees met allerlei plagerijen aan dit mislukte Amerika-avontuur herinnerd worden. Dat ging hem zo tegen staan, dat hij stopte met varen en in de Rosenstraat in Rotterdam een sigarenwinkel begon. Maar ook dit commerciële avontuur liep niet goed af. Er waren winkels die scherpe concurrentie aangingen, “bokswinkels”, door steeds enkele centen onder de gangbare prijzen te gaan zitten. Tegen deze prijsstunters viel niet op te boksen.

Het gezin verhuisde naar Katendrecht, waar Kees als los/vast²⁵ havenwerker zijn brood ging verdienen.

Maartje had daar een neef die personeel aannam voor laad- en loswerk. Ze hoopte dat een beetje voorrang zou krijgen omdat z e familie was. Maar daarvan bleek geen sprake. Het aantal uren dat Kees gevraagd werd was niet groot.

Het bombardement op Rotterdam; er viel veel te timmeren

Begin 1940 werd het centrum van Rotterdam door de Duitse bommenwerpers verwoest. Ook de vele kasteleins op de Schiedamsche dijk raakten dakloos en wilden op Katendrecht graag opnieuw beginnen. Daar stonden door de crisis veel café's al geruime tijd leeg. Kees heeft toen die leegstaande en vervallen café's verbouwd en opgeknapt, waarvoor, door de weggevallen concurrentie van de binnenstad, weer emplooi was. Hij bracht zelfs een dichtgetimmerde dancing in orde, die toen de enige “werkende“ dancing in Rotterdam werd.

In 1950 werd hij 65, waar toen nog geen pensioen aan vast zat. Maar los daarvan was hij niet iemand die wilde stoppen met werken. Het zal ongeveer in 1967 geweest zijn dat hij - over de 80 jaar oud - door zoon Jan nog hoog in een dakgoot gezien werd om een dakkapel te repareren.

Bijzondere vaardigheden, hobby's

Zijn timmerwerk, naast varen zijn 2e vak, als selfmade timmerman

- Het grotere en zwaardere werk: kozijnen, deuren, verbouwingen. Heel divers, wat maar gedaan moest worden, in de buurt²⁶ of op schepen van familieleden en kennissen.

²⁵ Wie werken wilde meldde zich bij de haven. Als er werk was, en je goed bekend stond bij een voorman, kreeg je een dag of een periode werk. Maar als er geen werk was, bleef je werkloos en zonder geld.

²⁶ Gesprek met Co de Leeuw van Weenen, zoon van broer Chris, in 2001. Co heeft zijn oom Kees nog bezig gezien met timmeren aan een hondenwagen. De bak moest iets verhoogd worden.

- Werk dat hoge eisen moest voldoen: hardhouten naamborden voor schepen, waarin de scheepsnaam met de beitel werd uitgestoken, in een naar buiten gericht V-profiel.
- Ook het fijnere werk, met uitgestoken versieringen, zoals stoofjes, pijpenrek.

Muziek

De gangbare volksliedjes en evergreens waren thuis beschikbaar op de plaat. Ook de operaplatten, die zwager Willem geroemd had, kocht Kees.

Kees en Maartje zongen ook wel samen de liedjes van Willy Derby, haalt iemand op. Maar nakomeling Jan heeft zijn vader beslist nooit horen zingen.

Tropische vissen

Op een bepaald moment vatte Kees interesse op voor tropische vissen. De verzameling groeide uit tot 12 aquaria van verschillende grootte. In de kleine 3 kamerflat was daar natuurlijk helemaal geen plaats voor. Het verwarmingsprobleem werd ook eigenzinnig opgelost. Elektrische verwarming was te duur, daarom maar petroleumbranders. Maar daar zit geen thermostaat op. Een maanvis kreeg het blijkbaar zo warm, dat hij uit de bak sprong, op het vloer. Dat werd duidelijk, toen Kees 's nachts over deze vis uitgleed.

Kerk

Naar familietraditie werden de eerste 3? kinderen gedoopt. Eveneens naar familietraditie in de Hervormde Kerk. Dat in ieder geval Arie en Jan, geboren in 1923 en 1928, niet meer gedoopt werden, wijst op slijtage in de traditie.

Familiecontacten, gezelligheid

Uit de bewaarde foto's blijkt dat hij bij familiegebeurtenissen als trouwerij of jubileum, van de partij was.

Ouder geworden, jaren 50, ontving hij met Maartje thuis in de kleine flat de wekelijkse en gezellige reünie van kinderen, kleinkinderen en hun aanhang. Bijvoorbeeld kleindochter Miep, geboren 1934, nam daar vanaf ongeveer haar 16^e aan deel met haar vriend Ton.

Miep kon het goed vinden met de broers van haar moeder: Arie, geboren 1923, en Jan, geboren 1928. Jan scheelde maar 5 jaar met Miep. Zij waren gezellig en hadden humor.

In de gezelligheid van het bezoek kwam ook een heel persoonlijke neiging van Kees tot humor boven: iemand een schoen op zijn neus gooien of met een nijptang in zijn oor knijpen.

Zus Cor, getrouwd met Willem van de Heide, had een sigarenwinkel in Rotterdam, waar Kees langs ging om een sigaartje te halen. Dan praatte zwager Willem hem bij over nieuw uitgekomen operaplatten die de moeite waard waren.

Wat was hij voor een man?

Op een te klein schip groot geworden, met een vader die voor zijn eigen kinderen niet zo gemakkelijk was, waarvan hij waarschijnlijk het karakter erfde. Hij kreeg bovendien volop te maken met de crisistijd voor de Tweede wereldoorlog. Het was in die tijd niet gemakkelijk voor de kost te zorgen. Die omstandigheden zullen hem gevormd hebben. Zijn timmervakmanschap was "selfmade", zijn opvoeding ook.

Het verhaal hiervoor in deze samenvatting toonde aan, dat hij onvermoeibaar nieuw werk of nieuwe dingen oppakte, of iets nog eens probeerde. Tot 3 keer toe startte hij een winkel, die 3 keer niet liep. Aarzelen of lang over iets dubben, was niet zijn natuur, hij pakte direct aan, ook het hele zware werk in de Rotterdamse haven.

Uit zijn hobby met de tropische vissen blijkt wel, dat als hij ergens voor ging, hij dat ook grondig en uitvoerig aanpakte. Normale grenzen hielden hem niet tegen. De flat was klein, maar er werden toch 12 aquaria in gepropt.

Voor zichzelf zag hij ook geen grenzen. Denk maar aan de dakkapel die hij na zijn 80-ste stond te repareren.

En dan bijvoorbeeld de kast in huis waarvan de deuren niet meer dicht konden: met een touw om de deurknoppen werden de twee naar voren uitpuilende deuren nog een beetje dicht gehouden. In de kast, bleek later, lag een hele verzameling “werkmateriaal” als gebruikte spijkers en andere verzamelingen. Zijn huis was, zo nodig, ook zijn werkplaats.

Op de trap van de kleine flat, die met andere burens gedeeld werd, stond veel hout. Die burens zullen daar niet altijd blij mee geweest zijn.

Dat hij steeds alle (ruimte)grenzen wist te overschrijden was voor de mensen direct om hem heen, niet zo gemakkelijk.

Hij was hard voor zichzelf en zijn gezin, autoritair, voor zijn gezin niet erg invoelend, maar ook wel - mensen buiten het gezin - vriendelijk helpend, niet zonder gevoel, en belangstellend.

Er is een verhaal over de versleten van knieën van Kees. Als hij door de knieën moest, liet hij zich maar op zijn knieën vallen, dat ging nog het gemakkelijkst. Zo viel hij op het werk een keer met zijn knie in een spijker die rechtop in een plank stond. Kees trok de spijker eruit, deed een lap met pek om de wond en werkte verder, alsof er niets gebeurd was.

“Je had maar te luisteren”, vat oudste dochter Johanna Maria het samen. Als kind was ze ziekelijk, niet sterk. De dokter adviseerde boslucht, maar Kees wilde zijn hulpje aan dek niet missen of vond het advies van de dokter maar overdreven. De sluismeester vroeg hem eens of hij geen grotere dekknecht had dan het tengere meisjes dat met een wrijfhout voorop stond.

Toen Maartje zwanger was van Jan, een late zwangerschap, ze was al 40 jaar, eiste Kees dat ze toch aan het roer stond. Als er sprak is van werk dat gebeuren moet, ging dat werk blijkbaar voor.

Dokters of onderwijs waren eigenlijk onnutte en overbodige zaken. Zijn zoon die op de mulo zat – wat in die tijd een stevige opleiding was - sprak hij sarcastisch aan met “meneer de student”. Toen deze zoon het waagde, om een stropdas te vragen, werd dit verzoek genegeerd.

Met de werkende en in huis regerende vader Kees viel niet gemakkelijk te leven. Jan weet nog dat zijn oudste broer Cor met een kwaad hoofd van boord ging, om niet meer terug te komen. Zoon Arie en vader Kees waren water en vuur.

Vriendelijk en behulpzaam kon hij ook zijn. Als iemand hem geld te leen vroeg, en hij had het, dan was zijn hart goed genoeg om te helpen. Maar, dat hij de noden van zijn gezinsleden niet altijd zag, was ook een kant van hem. Of wist hij daar alleen niet mee om te gaan? Nogmaals: een goed voorbeeld in zijn eigen kindertijd zal hebben ontbroken.

Toen zijn dochter Maria Johanna overleed in 1965, op haar 52^e, was hij zichtbaar aangedaan. Bij een bezoek aan het ziekenhuis, kon of wilde hij niet op de lift wachten, en liep hij via de trap naar de elfde etage. Kees was toen 80 en zijn knieën al flink versleten.

Op latere leeftijd, in de familiekring, als kinderen en kleinkinderen op bezoek waren, was hij een aardige en belangstellende opa.

Wie was Maartje

Misschien is het passend om bij Maartje te eindigen. Voor zichzelf had zij niet veel ruimte nodig. Zo bleek zij in staat, Kees alle ruimte te laten en te gunnen, die hij al in beslag had genomen.

Ze bleef een bedrijvige hulp, zichzelf niet sparend. Zoon Jan herinnert zich haar als opgewekt en met een groot hart. Anderen herinneren zich dat men name Jan daar wel een grote plaats in kreeg.

Koffie halen, door Maartje, voor de hele kring ging niet in één keer, maar groepsgewijs. Jan zat in “groep 1”, “en jij moet nog even wachten”, grapte het gezelschap dan tegen degene dan nog even overgeslagen werd, “jij zit pas in groep 3”. Het vaste ritueel, en de grapjes die erover werden gemaakt, tekenen de goede sfeer, waar Maartje dan even het middelpunt van was.

Huwelijksjubilea

**Op het 50-jarig
huwelijksjubileum in 1958
maakt
Kees nog een heel fitte indruk.
De toast op de komende jaren
was
goed voor nog eens 10
huwelijksjaren.**

**In november 1968 overleed
Maartje. Het 60-jarig
huwelijks jubileum was in
maart van dat jaar. Reden
voor de krant toen om langs
te komen en deze foto te
maken.**

Fotogalerij anno 2009, vertellers over vader en grootvader Kees en zijn Maartje

Dochter Jo, 2009 (Johanna Maria)

**Kleinzoon Dick en Gonny, 2009.
Dick is de zoon van Jo.**

**Zoon Jan en Lenie, 2009. Lenie overleed
17 maart 2010.**

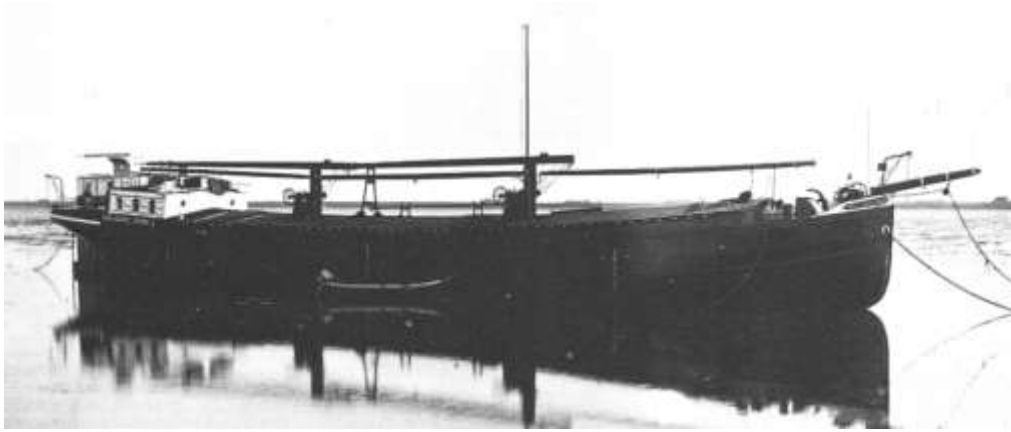

**Kleindochter Miep en Ton bij hun recente 50-
jarig huwelijksfeest.
Miep is de dochter van Marie (Maria Johanna)**

Voorbeeld van een sleepkast

Misschien waren de “Maasstroom” en de “Cornelia”, waarop Kees en zijn gezin voer, net zulke schepen als het schip hieronder.

De Maasstroom zal één mast gehad hebben. Als broer Ben later, als Kees van het schip is afgestapt, met de “Maasstroom” vaart, krijgt hij van de rederij in 1925 een benzinemotor bij de lier.

**Sleepkast, drooggevalen op het Wad.
Twee masten met laadbomen, voor het laden en lossen.
Achterop de stuurstelling met een draaibaar schot
om uit de wind te kunnen staan.**

8. Wilhelmina (1886 - 1965), roepnaam Miena

Wilhelmina

Inleiding

Informatie werd verstrekt door neef Finus, neef van Wilhelmina, die ook in Zeeland woonde. Bep Broertjes - van Zoelen is met haar moeder Jo van Zoelen – de Leeuw van Weenen in Amsterdam op bezoek geweest bij de zoon van tante Miena.

Geboorte, huwelijk en kinderen

Miena werd geboren op 16 maart 1886, te Dungen. Zij trouwde op 6 juni 1907 met Adriaan Bernardus van den Ende, brood- en koekbakker. Deze was geboren te Kruiningen op 7 december 1874; hij overleed te Hansweert op 22 oktober 1930.

Kinderen uit dit huwelijk zijn:

1. Abraham Hendrik van den Ende, geboren te Kruiningen op 7 juni 1908, overleden te Hansweert in juni 1947, bakker. Hij was gehuwd met Diena Maria Bruinzeel. Roepnaam Bram
2. Cornelis Johannes van den Ende, geboren te Kruiningen op 18 april 1910, eigenaar pliseerfabriek. Hij is getrouwd op 21 juni 1944 met (en later gescheiden van) Beijtje Hoogenhout, geboren te Amsterdam op 12 april 1924.

De bakkerij

Adriaan was bakker. De oudste zoon, Bram, nam de bakkerij over. In de oorlog verdiende hij zwart geld. Toen hij na de oorlog vreesde daar problemen mee te krijgen, zag hij geen andere uitweg dan levensbeëindiging. Na het overlijden van Bram deed zijn vrouw marktwerk in Dordrecht.

Het huis van Miena

Tante Miena woonde in Hansweert en verhuisde later naar Amsterdam

Zie het huis met het kruisje, waar Miena woonde, in Hansweert

Deze ansichtkaart werd verstuurd aan Henk, kleinzoon van Hendrik Harber Volker, waarnaar Henk vernoemd was. Henk ging toen in Rotterdam op school. Het is niet bekend wie de afzenders zijn.

*Aan den Jongeheer H.H. de Leeuw van Weenen
p/a den heer H.H. Volker
Rotterdam
Maaskade 21 OZ
Hansweert, 1 juni 1911*

Beste Henk!

*Zie hier een kiekje waar Tante Miena haar huis op staat aangetekend door een kruisje.
Wij komen als er niets tussenkomt morgen met de Telegraaf naar Rdam. Van uw
liefhebbende Oom en Tante Hein.*

Tuus

De “Telegraaf” zal een veerboot zijn. Henk, aan wie de kaart geschreven wordt, is de zoon van Piet, broer van Miena.

Familiecontacten

Van jongste zus Cor is een ansichtkaart bewaard die zij vanuit Hansweert stuurde aan vader Cornelis, Paul Krügerstraat 95, Rotterdam. Blijkbaar logeerde Cor wel eens in Hansweert bij haar zus Miena.

Miena in Amsterdam

De jongste zoon had in de Kinkerstraat in Amsterdam een winkel in knopen. Hij had daar ook een plisseerinstallatie. Hij woonde met vrouw Bep en kind boven de winkel. Moeder Miena trok later bij hem in.

Het plisseerwerk hield in, dat mensen lappen konden brengen die dan als gehele lap werden geplisseerd. Uit zo'n lap maakten mensen dan zelf thuis een geplisseerde rok.

Ook de vrouw van deze zoon, Bep, werkte in de winkel. Bij thuiskomst na een vakantie bleek het Miena dat het met een paar lappen niet goed was afgelopen. Het vermoeden bestaat dat Miena daar wel iets over gezegd heeft of over heeft laten merken, dat lag wel in haar aard. Schoondochter Bep heeft toen man en kind in de zorg van Miena overgelaten.

Op 10 mei 1965 is Miena te Amsterdam overleden.

Hoe was Miena?

Nichtje Jo, dochter van broer Tinus woonde ook in Hansweert. Zij ging wel met haar grootmoeder, bij wie ze inwoonde, op visite. Ze vertelde, bij de thee wel eens op heerlijke eierkoek of een krentenbol te hebben gehoopt, maar, ook nog na lang wachten, werd het een klein koekje. Echter, op bezoek zijn, was wel altijd gezellig.

Miena was heel zelfstandig, net als haar zusters. En ze stond voor haar mening. Zou zij, door haar optreden, de reden geweest zijn achter de scheiding van haar jongste zoon?

9. Martinus (1887 - 1970), roepnaam Tinus

Inleiding Martinus

In januari 2010 overleed zoon Finus. We hebben veel met elkaar gebeld en geschreven. Zijn laatste brief dateert van 22 november 2009. Jammer dat Kruiningen, waar hij woonde, zo ver van Haarlem af lag. Maar de telefoon hinderde hem niet. Hij kon voluit en helder vertellen, precies, en ieder – waarover het dan ging – recht doen.

Enkele jaren terug spraken we elkaar over de plaats die Vreeswijk, als knooppunt in de vaart, in het leven van de familie had. Zijn grootvader Cornelis heeft er de laatste jaren van zijn leven gewoond. Finus was daar op de schippersschool geweest, wel na het overlijden van Cornelis, maar heeft daar toen nog regelmatig visites afgelegd bij Jacomina de 2e vrouw van Cornelis.

Ook over dat Vreeswijkse verleden kon hij helder verslag doen. We missen in hem een goede verteller, maar gelukkig staat inmiddels veel op papier en heeft hij zelf in 2 artikelen in het blad “Binnenvaart” over zijn leven en dat van zijn ouders geschreven.

Verder aanvulling kwam van dochter Jo- Johanna Maria - die samen met haar dochter Coby vertelde over de familie. De man van Jo, Ary Krombeen, had onder meer de acte elektrotechniek voor het technisch onderwijs. Hij heeft elektriciteit aangelegd op de “Rijn & Schelde II”, herinnerde Jo zich. Maar misschien heeft hij zich alleen ontfermd over uitbreidingen. Zie verderop in het verhaal

Geboorte, huwelijk, overlijden

Martinus is geboren op 27 juni 1887 te Amsterdam. Hij overleed op 24 augustus 1970 te Dordrecht, 83 jaar oud.²⁷

Martinus en Jacoba op het 50-jarighuwelijksfeest van broer Piet en schoonzus Bets, in 1950

²⁷ In het ziekenhuis in Dordrecht is Tinus nog verpleegd door Trudy, de kleindochter van zijn broer Chris. Voor Trudy zal het niet moeilijk geweest zijn de naam “de Leeuw van Weenen” te herkennen. Tinus zal niet de kleindochter van zijn broer gekend hebben.

Hij huwde Jacoba van Oosten op 8 augustus 1912, te Kruiningen. Roepnaam Koos. Jacoba werd geboren te Kruiningen op 23 januari 1890 en overleed op 6 maart 1978, 88 jaar oud.

Kinderen

- Johanna Maria, geboren 30 mei 1913 te Kruiningen, huwde Arie Christiaan Krombeen op 4 september 1937 te Kruiningen.
- Levinus Martinus, geboren op 3 maart 1921 te Amsterdam. Huwde M.C.P. Vermeulen op 5 juni 1946 te Middelburg. Finus overleed op 21 januari 2010.

Jeugd van Martinus

Bij grote gezinnen op kleine schepen, moesten kinderen al vroeg van boord om ruimte te maken. Martinus ging zo als knechtje varen. Daar heeft hij leren varen. Zo deed hij later ook ervaring op met sleepboten, bij de Belgische Sleepdienst, waar hij jarenlang heeft gevaren, eerst als dekknecht, later als stuurman.

Cornelis had geen tijd om zijn kinderen te leren varen, hij was te druk met zijn grote gezin en met wat zich in de vaart allemaal voordeed. Hij bleek wel in staat zijn kennis en vaardigheid van het timmeren door te geven. Ook Tinus heeft daarvan geprofiteerd. Toen een keer de top van de mast eraf gevaren was, heeft hij met zoon Finus een nieuwe top voor de mast gemaakt en met een zwaluwstaartverbinding vastgezet. Dat was een ingewikkeld werkje en gaf daarom ook grote voldoening.

Vader Cornelis was als vader niet zo aangenaam. Toen zijn kinderen eens in het lege ruim speelden en ruzie kregen, met veel herrie, kwam vader Cornelis het ruim in stormen en heeft hij Tinus een pak slaag gegeven waarbij de buurman zelfs tussenbeide moest komen omdat Cornelis zich blijkbaar niet meer in bedwang had en er veel te zwaar op los sloeg. Terwijl juist Martinus niets te verwijten viel omdat hij rustig in een hoek bezig geweest was met het maken van een houten bootje. Dat onrecht en dat zware pak slaag heeft Tinus later nooit meer kunnen vergeten.

Jeugd van Koos

Koos kwam ook uit een groot gezin, in Hansweert. Vader had zwaar werk en was ongeletterd. Moeder runde het grote gezin. Een beetje kortaf van stijl.

Met die stijl zouden Finus, en eerder zijn oudere zus Jo, ook nog kennismaken. Dat geeft een blik in de omstandigheden waar Koos eerder al mee te maken had gehad. Zus Jo kwam bij oma in huis voor haar schooltijd, mogelijk ca 1919, en ze zou daar blijven tot uit dit huis trouwde in 1937, dus van 6e af tot haar 24e.

Oma's lijfspreuk was: "vrouwenhanden en paardentanden mogen nooit stil staan²⁸". Een keer toen kleindochter Jo na gedane arbeid een boek pakte, was dat niet naar de zin van oma. Ze haalde een lap blauw baaien stof uit de kast, heel stug, waar ondergoed van gemaakt moest worden. Dat leverde Jo flink pijnlijke vingers op.

De verloofde van Jo, Arie Krombeen, kwam 's avonds wel langs, maar als de avond vorderde en oma het bedtijd vond worden werd de verloofde weggekeken, die zo uiteraard snel leerde vroeg benen te maken.

Gelukkig heeft Jo nog enige tijd bij haar aanstaande schoonouders in huis kunnen wonen, waar het een stuk gezelliger toeging.

²⁸ Met zo'n zienswijze hebben vrouwen ook een paardenleven.

Ook over gehoorzaamheid bestond ook een duidelijke mening. “Als je bij een boer in dienst bent en hij geeft je de opdracht om water van de ene sloot naar de andere sloot te brengen, moet je dat gewoon doen.” Met dit voorbeeld gaf oma aan dat je maar had te doen wat er gezegd werd.

Vanwege al deze ervaringen van zijn zus Jo werd Finus, toen hij aan de wal moest om naar school te gaan, op de schippersschool in Vreeswijk gedaan. 3 jaar later, toen de schippersschool doorlopen was, was Finus te jong om weer aan boord mee te gaan. Daarom ging Finus ook bij oma in Hansweert aan de wal, eerst voor 1 jaar, maar het werden er 2. In die tijd was zijn 9 jaar oudere zus Jo degene die hem opvoedde. Onder andere deed ze de zwemlessen nog eens over. Op de schippersschool in Vreeswijk was daar niet genoeg aandacht aan besteed.

Jo heeft het in latere jaren wel dwars gezeten dat oma zo sterk, en op oma's manier, een groot deel van haar leven heeft bepaald.

Oma had een kruidenierswinkeltje, dat eigenlijk door dochter Koos gedreven werd, omdat oma veel bakerwerk deed. Zo'n winkel bracht in die tijd veel werk met zich mee. Allerlei producten maakte je zelf: haring inleggen; babbelaars bakken, en nog meer. Dat babbelaars bakken kon ze heel goed.

Veel hulp van broers of zussen had ze niet. Die waren bezig met eigen school of werk. Een broer die met aardbeien naar de sluis ging om die te verkopen, kwam inderdaad zonder aardbeien terug, maar ook zonder geld; hij had ze zelf maar opgegeten.

Foto uit 1911. Later heette deze straat de Nieuwstraat. “Rechts kijkt Koos van Oosten ons aan, die daar een kruidenierswinkeltje had”, vermeldt de tekst bij de foto. “De straat was toen nog niet geplaveid”.

Voor dochter Koos eindigde dit regiem toen zij in 1912 trouwde, op haar 21^e. Tinus was 2,5 jaar ouder.

Zoon Finus en dochter Jo

Met Jo maakten we in de vorige alinea al kennis. Zij maakte alleen heel korte reisjes mee met haar ouders. De wijdje van het land, de ruimte om te wandelen en te fietsen spraken haar meer dan dat het beperkte oppervlak van een schip. Maar als haar ouders in Hansweert kwamen voer ze wel mee naar Antwerpen, waar zoveel meer te zien was. Winkelen, buiten de deur eten, dat kon in Antwerpen heel goed. Permanent in haar haar en “glazen” kousen (nylons) bracht ze als trofeeën mee naar Hansweert. Overigens ook moeder Koos wist vooruitgang en luxe in de damesmode te waarderen en te genieten.

Moeder Koos in “opleiding” bij haar zoon Finus

Hansweert was maar een klein dorp en de enkele jaren school die Koos had genoten hadden haar wereld nauwelijks groter gemaakt.

Toen Finus haar eens vroeg te vertellen over vroeger, gaf dat bij haar wel enige verlegenheid, omdat ze vond zo weinig meegemaakt te hebben en zo weinig jaren op school was geweest.

Het bleek toen voor Finus en voor moeder Koos een gelukkige beslissing geweest dat Finus naar de schippersschool was gegaan en niet naar zijn oma in Hansweert. Juist ook, dat Finus intern was en zo vanzelf leerde meedoen in de hele huishoudelijke opzet van de school, gaf Finus veel stof om daarover zijn moeder te vertellen.

Op de Roer had Finus dekwacht, dat wil zeggen hij bij de hand moest zijn als hij nodig was aan dek. Dan hield moeder Koos hem wel gezelschap aan dek 's avonds, achter de hoge schoorsteen van de sleepboot, waar het lekker warm was. Finus vertelde dan hoe het op school toeging en wat hij daar allemaal geleerd had.

In het donker wees hij zijn moeder de sterrenbeelden die hij op school had geleerd. Ook vertelde hij over hoe de leerlingen zich op straat moesten gedragen, buiten de school. Bijvoorbeeld dat je bij het groeten je pet af moest nemen. Voor moeder Koos allemaal inhaallessen. Er ging een nieuwe wereld voor haar open.

Oom Tinus en tante Koos

Neef Cor de Leeuw van Weenen, zoon van Arie, de broer van Tinus, heeft bij hen aan boord zijn eerste vaarervaring opgedaan. Cor's vader overleed al op jonge leeftijd door een ongeval bij het lossen van het schip van zijn broer Ben.

Finus, zoon van Tinus en Koos, heeft Cor wel ontmoet aan boord als hij vakantie van school had. Finus was van 1928 tot 1931 in Vreeswijk op school en daarna nog 2 jaar in Hansweert.

Schepen

Broer Pieter heeft ca 1920 geholpen om een schip te kopen: een ijzeren schip met houten dekken die erg lekten, sleepschip “Rival”, ca 300 ton. Finus - Levinus - is op dit schip geboren, op 3 maart 1921.

Tinus heeft de dekken, heel precies werkend, weer zover opgekalefaterd (gebreeuwd) dat het schip akkoord bevonden werd om met droge lading te varen.

Neef Hendrik Harber, zoon van broer Pieter, herinnert zich dat Tinus met dit schip goed heeft gevaren. Deze ging al spoedig op zoek naar een ander schip, ca 1922.

Dat werd een sleepboot, de “Rijn & Schelde”. Die sleepboot kwam toevallig in beeld. Tinus was eigen lijk op weg naar een klipper, een zeilschip, om dat te gaan bekijken als mogelijke aankoop.

De sleepboot bleek in de buurt te liggen met schade. In de kolen had nog springstof gezeten, uit de mijnen, die tot ontploffing was gekomen. De ketel was uit elkaar gesprongen, en er was meer schade. Na onderzoek, wat de reparatie kon gaan kosten, heeft Tinus de sleepboot gekocht, omdat hij zich door het slepen meer aangetrokken voelde dan door de andere vaart. Hij had immers veel op sleepboten gevaren. Daar bleek zijn hart te liggen.

Heel spoedig laat Tinus een nieuwe sleepboot bouwen, ook met de naam “Rijn & Schelde. In 1928 is de proefvaart, wat geen gunstige tijd was, door de crisis.

Tot 1942 heeft Tinus met het schip gevaren, om vervolgens in Dordrecht een huis te kopen om aan de wal te gaan. Daarna heeft zoon Finus met de “Rijn & Schelde” gevaren tot 1952. Er was steeds minder sleepwerk te doen, en stoom raakte “uit de mode”.

Elektrisch licht, belangrijke innovatie, ook onwennig

Aan boord van schepen was het een heel werk om de olielantaarns in goede orde te houden. De pit moest bijgeknipt, olie bijgevuld, het glas goed schoongemaakt omdat de oliepit gemakkelijk walmde en het glas beroette.

Een sleepboot had veel lantaarns. Tinus kwam daarom bij het bestellen van de “Rijn en Schelde 2” op de gedachte dat het elektrische lantaarns moesten worden. In de binnenvaart was dat in die tijd - voor WO II - nog helemaal geen gewoonte.

Een bijzondere omstandigheid werd, dat degene die het licht aanlegde, ervaring had met werk voor de marine.²⁹ De installatie werd daarom heel degelijk gemaakt; niet simpel met een – kwetsbaar - loden kabeltje, zoals op veel schepen later werd gedaan. Toen de sleepboot na de oorlog werd verkocht was de installatie nog helemaal in orde.

Het aanvankelijke gebruik viel in een bepaald opzicht tegen. Soms brandde een licht niet, dan was het zoeken naar de oorzaak. Dat de oorzaak simpel een kapotte lamp kon zijn of een kapotte zekering, moest nog in de praktijk geleerd worden. Niemand had enige ervaring met elektrische verlichting, laat staan met het opzoeken en verhelpen van een storing.

Slepen, een vak apart

Het hing van de situatie af op welke manier gesleept werd:

1. Slepen met kruisdraden, op een kanaal, met lege schepen. Dan gaven de gesleepte schepen een draad vanaf hun schip. Op de beting werd afstand gemaakt tussen de 2 draden die kruislings naar het gesleepte schip liepen. Door de kruisdraden gingen de gesleepte schepen goed mee in de bochten en bleven ze ook recht achter de sleepboot bij het passeren van bruggen en sluizen.
Op de rivier kwamen de lege schepen op een grotere afstand. En omdat ze leeg waren konden ze meer aan de ondiepe kant van de rivier komen, een beetje meer dan de diepere sleepboot, waar de tegenstroom minder sterk is. Dat scheelde weer met de snelheid en het kolenverbruik (voor de ketel).

²⁹ De man van dochter Jo was leraar, later ook directeur op de Ambachtsschool en de MTS, met acte elektrotechniek. Volgens dochter Jo heeft hij de elektriciteit aan boord aangelegd. Mogelijk is ook, dat hij later op de sleepboot allerlei uitbreidingen gemaakt heeft. In 1928, bij de bouw van de “Rijn & Schelde II” was Arie nog maar 15 jaar oud. Erg jong, om dan al veel ervaring te hebben met installatiewerk.

- Op de bovenvaart, de Rijn en Schelde kwam op de Rijn tot in het Roergebied, kregen de gesleepte schepen allemaal een eigen draad (strang) uitgegeven door de sleepboot. De gesleepte schepen moesten dan de draden die langs hun schip naar de volgende schepen liepen, in haken ophangen naast hun schip, om in de bochten, die soms heel scherp konden zijn, te voorkomen dat de draden over de grond of zelfs langs binnenoever zouden slepen. Dat zou extra slijtage geven van de draden en onbeheersbaarheid van de verder achteraan komen schepen.

Haak waarmee de strangen (sleepdraden) doorgegeven werden naar de schepen verder naar achteren in de sleep. De foto is een kopie uit het blad "Binnenvaart".

- Bij het naderen van een haven kwamen de gesleepte schepen bij elkaar langsrij, vóór de haven binnengelopen werd.
- Als de schepen leeg waren kon de Rijn & Schelde bijvoorbeeld 6 spitsen slepen, of bijvoorbeeld een 2000-tonner en 2 spitsen. Een spits is zo'n 38 meter lang en 5 meter breed. Het laadvermogen van een spits ligt tussen de 300 en 400 ton.
- Geladen schepen slepen is natuurlijk veel zwaarder. Eén schip van bijvoorbeeld 1700 ton, geladen, was voor de Rijn & Schelde goed aan de maat. De grote radersleepboten op de Rijn trokken wel tot 6 geladen schepen. De totale lengte van zo'n sleep was circa 2 kilometer.
- De waterhoogte bepaalde hoeveel schepen konden laden. Bij lage waterhoogte kon dat wel de helft schelen. Minder water betekende ook minder stroom, wat dan betekende dat een sleepboot meer schepen op sleeptouw kon nemen.

Hoe groot waren schepen vroeger en nu?

Het tonnage hing samen met de toegestane scheeps lengte. Als vroeger schepen op de Rijn voor anker gingen, stroomafwaarts varende, moesten ze ook kunnen zwaaien (draaien), om met de kop tegen de stroom in te komen liggen. De maximaal toegestane scheeps lengte was daarom 110 meter, wat schepen mogelijk maakte tot ca 4000 ton.

Die lengtebeperking is nu losgelaten. Omdat schepen boegschroeven hebben, kunnen ze gemakkelijker draaien, daar is minder waterbreedte voor nodig. En bij de duwvaart hangt een hele sleep aan de hekankers van de duweenheid en hoeft er niet gedraaid te worden. De scheeps lengten lopen nu tot 135 meter en zelfs 150 meter is kan. Dat maakt schepen mogelijk van 5 à 6000 ton. Tot zover wat Finus vertelde.

Maar wat is nu echt de grens? In de Scheepvaartkrant van 13 januari 2010 staat de "Ursa Montana" als een koppilverbandschip (twee delen) van in totaal 199,50 meter lang en 10.500 ton laadvermogen.

Tinus als leermeester

Neef Cor – zie hiervoor – kwam aan boord om het vak te leren. Maar hij was niet de enige leerling. Zoon Finus en de knechten die aan boord kwamen, moesten veel, zo niet alles, nog leren als ze aan boord kwamen.

Tinus hanteerde daarbij heel consequent de volgende uitgangspunten bij zijn rol als leermeester:

- Als je iets deed, moest je ook weten waarom je het zo deed. Jongens, nieuw aan boord, denken gemakkelijk wel eens dat sommige dingen best op een ander manier konden, of dat het er niet zo precies op aankwam. Maar dan was Tinus er snel bij om te leren dat het toch op een heel bepaalde manier moest, en waarom.
- Je aandacht mocht ook niet verslappen, je moest er met je hoofd bij blijven. Bijvoorbeeld bij het varen moest je ook regelmatig achterom kijken of je niet opgelopen werd (ingehaald). Op een sleepboot was daar nog een extra reden voor als er schepen achter de sleepboot hingen. Daar moest goed rekening me gehouden bij het sturen van de sleepboot dat die schepen niet in moeilijkheden kwamen.
- Opruimen was ook heel belangrijk. Gebruikt gereedschap altijd weer schoongemaakt terugleggen.
- Schilderen aan boord was een hele kunst, met de olieverven van toen en met al die slecht bereikbare hoekjes. Als je iets liet zitten omdat je er niet bij kon, legde Tinus uit hoe je er wel bij kon komen³⁰. Niet dingen overslaan, maar net zolang moeite doen tot je het voor elkaar hebt.

Familiebanden in de praktijk

In Hansweert woonde ook Tante Miena, zuster van Tinus. Miena was getrouwd met Arjaan van de Ende, bakker. Het brood werd nog met de fiets rondgebracht, uiteraard met uitwisseling bij alle deuren van het dorpsnieuws.

Tante Miena was niet erg gul. Haar bezoekers zagen wel eens uit naar een lekkere eierkoek, maar – na lang wachten ook nog – kwam er alleen maar een klein koekje. Was het zuinigheid of had Miena geen besef van de gezelligheid die het kon geven om aan een heerlijke koek te knabbelen.

Zus Anna, uit Vianen, logeerde wel eens bij haar broer Tinus in Dordrecht.

Tinus en Koos hadden bijvoorbeeld ook contact met Johanna Maria en Maria Johanna, dochters van broer Kees - Cornelis Martinus - die in Rotterdam woonde.

Contacten met oom Willem waren er bijna niet. Dat werd een familietak die erg op zichzelf bleef. Wel was er contact met oom Ben en tante Neeltje die in Rotterdam woonden.

Tinus en Koos woonden in de Heinsiusstraat in Dordrecht, op nummer 9. Neef Piet en zijn vrouw Lies woonden met hun gezin op nummer 19. De kleinkinderen Henny en Coby Krombeen van Tinus en Koos hadden daarom regelmatig contact met de kinderen van Lies en Piet. Lies – zoals bekend – woonde niet altijd in de Heinsiusstraat, maar als ze er was zorgde ze voor opgewekte gezelligheid.

Coby en Henny gingen ook mee op visite bij de broers van Tinus in Dordrecht. Tante Anna, van oom Chris, ving bezoekende kinderen goed op met de sjoelbak op tafel en wedstrijdjes waarmee ook prijsjes te winnen waren. Tante Anna was erg goed in kruiswoordpuzzels.

30

Pensioen

Pas in 1957 komt er het AOW-pensioen. De generaties daarvoor moesten zelf voor een pensioenvoorziening sparen. Tinus had huizen en leefde van de huur, die hij lange tijd zelf nog heeft opgehaald. Daarbij kreeg hij wel allerlei opmerkingen over noodzakelijke reparaties, die hij, waar mogelijk, zelf uitvoerde.

Zijn broer Piet had een andere oplossing getroffen. Twee zoons van Piet en Bets betaalden een schip af. Piet had daarom die terugbetaling over een heel lange termijn uitgesmeerd.

Overigens toen Piet van de AOW had kunnen profiteren, zag hij dat als een voorziening voor mensen die te arm waren om zelf voor een pensioen te zorgen. Piet vroeg geen AOW aan; hij had immers zijn 6 kinderen, die met elkaar maandelijks geld afstonden voor zijn levensonderhoud.

Scheepsmodellen van zoon Finus

Mede door de duim die verloren ging aan boord bij vader Cornelis, was het fijne timmerwerk voor Tinus niet haalbaar. Maar hij heeft zijn timmergenen wel

Sleepkast “Vulcaan”

doorgegeven aan zijn zoon Finus die heel gedetailleerde scheepsmodellen maakte. De details maakte hij ook allemaal zelf. Zie het uitvergrootte achterschip met anker en ankerdavid.

Uitvergroting achterschip “Vulcaan”

Hoe was Tinus?

Tinus was streng en precies, vonden bijvoorbeeld zoon Finus en neef Cor. Maar Tinus vond dat zijn leerlingen het vak goed moesten leren. Daarbij had Finus als kind wel al veel gezien van het varen, maar voor neef Cor was de hele gang van zaken aan boord nieuw. Die had meer moeite met de lessen. Dat Cor aan boord gekomen was om het vak te leren, was voor Tinus een extra reden om Cor alles heel goed bij te brengen.

Als een “leerling” aan het roer stond hield Tinus, waar hij ook aan boord was, in de gaten hoe het ging, en was er snel bij als de aandacht van de leerling roerganger even verslapte.

Natuurlijk was juist het sleepwerk heel erg precies werk. Je had, bij een sleep, altijd veel te maken met de schepen die je sleepte. Daar droeg je een flinke verantwoordelijkheid voor. Dat Tinus die verantwoordelijkheid erg serieus nam blijkt ook hieruit dat Finus, toen hij de knecht aan boord was, op bepaalde reizen niet binnen mocht gaan zitten, maar klaar moest staan aan dek voor het geval hij nodig was.

Finus – dit allemaal vertellend - merkte op dat die heel preciese scholing hem later goed van pas kwam. Deze opvoeding bewees in zijn eigen vaarpraktijk zijn waarde. En het viel Finus in zijn latere vaarleven zo ook op, dat bijvoorbeeld watersporters van een heel elementaire vaarregels op het water heel weinig benul hebben, zoals regelmatig omkijken bijvoorbeeld naar de schepen die je achterop komen varen.

Tinus was ook vindingrijk en geneigd tot modernisering. Het onderhoud aan de olielampen vroeg veel tijd en was bovendien niet zo'n leuk werkje. Nu er elektrisch licht was, hoewel nog nauwelijks in de binnenvaart toegepast, zou de nieuwe te bouwen sleepboot elektrisch licht krijgen.

Wel en wee van een schippersgezin

Zoon Finus heeft een uitvoerig verslag geschreven over het varen met beide sleepboten. Dit verslag "*Wel en wee van een schippersgezin*" is gepubliceerd in "*Binnenvaart, 10^e jaargang (2001), nr 1, blad 23 tot 27.*

10. Bernardus, 1888-1976, roepnaam Ben

Ben onder dienst

Inleiding Ben

Dochter Johanna Maria van der Veen-de Leeuw van Weenen kon vertellen of het gisteren gebeurd was, hoe zij meevoer op het schip en vader Ben nog heel lang actief zag zijn.

Geboorte, overlijden

Geboren 17-9-1888 te Fynaart, overleden 5-3-1976 te Rotterdam, 87 jaar oud.

Huwelijk en kinderen

Op 15 april 1914 trouwde Ben met Neeltje Adriaantje Kruithof, te Rotterdam. Neeltje werd geboren op 22 september 1891 te Ridderkerk. Neeltje overleed op 2 juli 1987, 11 jaar na het overlijden van Ben.

Kinderen:

- Johanna Maria, geboren 1915, trouwde met Rinse van der Veen
- Klaas Bernardus, geboren 1920
- Willempje Clazina, geboren 1925
- Cornelia, geboren 1932

Zijn lange werkzame leven

Op zijn 11e jaar moest Ben al een schipper gaan zoeken omdat hij door ruimtegebrek bij de komst van 2e moeder Jacomina in 1900 van boord moest. Jacomina bracht een zoon mee uit haar eerste huwelijk van Driel.

In 1916 voer Ben met de “Annie”. Daarna was hij zetschipper op sleepschip de “Maasstroom”. Omdat hij de oudste of langst dienende schipper was van de rederij mocht hij alles uitproberen. Zo kreeg hij als eerste een motor, op benzine, bij de lier, al in 1925.

De rederij had 14 schepen, later 16. Allemaal sleepschepen. Ben had een tamelijk vaste vaart: van Rotterdam naar Amsterdam en Zaandam; veel vracht van de firma's Ruys en Co en Blauwhoed.

Vervoerd werd onder meer tabak, thee en koffie van Rotterdam naar de veiling in Amsterdam. Om dat op tijd in Amsterdam te krijgen moest 's nachts worden gevaren.

Bederfelijke waar of goederen voor de beurs hadden in Vreeswijk bij de sluis voorrang, wat niet populair was bij de schippers die dan moesten wachten.

Ooit had hij de “Variabele” kunnen kopen van broer Chris, maar dat was een onvoordelig schip, vanwege de geringe tonnenmaat.

Na het varen

Hij was er nauwelijks toe te bewegen te stoppen met varen. Toen zijn baas voorstelde dat hij adviseur werd van de zoon van de baas, die nog weinig ervaring had met de scheepvaart, ging hij aan de wal, in Rotterdam, toen 82 jaar oud.

Hoe sterk moet iemand wel niet zijn, om als 82-jarige nog met het schip uit de voeten te kunnen, zelfs zonder een hekel te hebben aan toch minstens een paar zware kanten van dat varen?

En kunnen we ons wel voorstellen hoe Neeltje het vol hield altijd te blijven meevaren? Neeltje was maar 3 jaar jonger. Nou, inderdaad, 's avond in het donker van of naar boord gaan over de loopplanken, dat vond ze wel een beetje griezelig worden, toen haar ogen minder werden.

Ben maakte afspraken met de werven over reparaties en betaalde de werven. Daarvoor had hij soms grote bedragen op zak, die hij op de bank kon opnemen.

De banken controleerden dat goed, hadden daarvoor ook foto's van hem om hem te kunnen herkennen. Dat deed hem wel wat, dat hij voor de banken iemand was waar ze zoveel nota van namen.

Toen hij 84 was werd zijn 50-jarig werkjubileum gevierd

Ongeveer op zijn 86-ste werd hij op straat door een auto geschept. In het ziekenhuis werd ontdekt dat hij 9000 gulden bij zich had, voor de afrekening met een werf. Voor iemand van die leeftijd leek dat niet te rijmen. Daar werd door het ziekenhuis uitleg over gevraagd.

Na het ongeluk heeft Ben nog anderhalf jaar geleefd, maar niet meer gewerkt. Hij vond het maar vreemd, dat er van zijn werk geen ziekencontrole kwam om na te gaan of hij wel echt ziek was.

Vaardigheden

Timmeren

Hij maakte onder andere: kast, nachtkastje met marmeren plaat, radiokastje met deurtjes, bak voor kleding (wasgoed?). Samen met iemand anders maakte hij een 2-persoonsbed, compleet met alle versieringen die toen gebruikelijk waren. Alle timmerwerk van massief hout en dus heel zwaar.

De houten mast die door een ijzeren mast vervangen werd, mocht van de reder aan planken gezaagd worden, en geschaafd. Dat hout kwam aan boord en gebruikte Ben voor een afdak bij de stuurstand. Later zorgde de reder voor een ijzeren stuurhut.

Wat was hij voor een man?

- We kunnen veel afleiden uit zijn levensloop. Dat biedt opvallende punten. Allereerst zijn onstuitbare werken, maar daarin dan ook tegelijk trouw, vasthoudendheid en betrouwbaarheid. Dat zijn baas hem als 87-jarige nog veel geld toe vertrouwde om namens de rederij betalingen te doen – in contant geld – is heel tekenend.
- Vernieuwingen aan de vloot startte de reder op het schip van Ben, als schipper die het langst in zijn dienst was, maar ongetwijfeld dan ook om Ben zowel de eerste te laten zijn met profiteren van nieuwigheden, alswel om hem uit te laten proberen hoe het functioneerde. Zijn belangstelling en inzicht voor scheepuitrusting blijkt ook uit zijn latere baan, om toe te zien, namens de rederij, op het werk dat op de werf aan de schepen van de rederij verricht werd.
- Hij moet ook fysiek een sterke man geweest zijn, om op zijn 82-ste nog overgehaald te moeten worden om te stoppen met varen. En hij moet een sterke band gehad hebben met het vaarvak. Hij werd het niet zat. Dat lukt niet als je je werk alleen maar plichtmatig doet.
- Liever de zekerheid van een vaste baan, dan de onzekerheid van een eigen schip. Zat daarin ook vooral de zorg om zijn gezin, dat er iedere week geld was om in het noodzakelijke levensonderhoud te voorzien?
- Naar de familie toe was hij een beetje op zichzelf. Hij was geen familieman. En al helemaal geen grote prater als hij eens op bezoek was. Dat deed Neeltje voor hem. Misschien omdat hij al zo vroeg, op zijn 11e, onder vreemden was gekomen?

Vlnr: Ben, Henk van Nood (schoonzoon van broer Chris), Neeltje, Koos (vrouw van broer Tinus), Jo (dochter van broer Chris), getrouwd met Henk van Nood. Verjaardag thuis bij Stien Besjes-dLwW.

11. Arie 1891

Arie

Inleiding Arie

Arie was de jongste van alle broers. Hij werd slechts 31 jaar. Dat maakt, dat ook weinig over hem bekend is. Zijn zoon Cor laten we de leemte opvullen in kennis over Arie. Cor was pas 7 jaar oud toen zijn vader overleed. Zijn moeder ging met hem aan de wal, maar later trekt het water toch en besluit Cor te gaan varen. Daarmee mogen hem houden voor een goede aanvuller van de geschiedenis van zijn vader.

Over zoon Cor wist ik dat hij op de “Constant” heeft gevaren. Dochter Corry, dochter van Cor, en haar tante Jo van der Veen hebben nog veel aanvullends verteld. Jo wist ook van nabij over het ongeval van haar oom Arie.

Geboorte en huwelijk

Arie werd geboren te Etten Leur op 23-1-1891 en trouwde 19-5-1913 met Cornelia Aaltje Sorber. Hij overleed te Amsterdam op 22-7-1920 aan de gevolgen van een ongeval bij het lossen van het schip van zijn broer Ben.

Aan boord bij vader Cornelis

“Concordia”, Cornelis met Jacomina en jongste zoon Arie

In ieder geval van 1908 tot 1910³¹ woont Arie met zijn vader Cornelis en tweede moeder Jacomina Johanna Hodde in Rotterdam in de Paul Krügerstraat op nr 95. Cornelis en Jacomina hebben een winkel in kruidenierswaren. Verteld wordt dat Arie met de roeiboort in de nabijgelegen havens parlevinkte.

De winkel loopt niet; dat zou zijn omdat er teveel “op de pof” gekocht werd. Cornelis gaat weer varen, op de “Concordia”.

Huwelijk van Arie

Arie trouwt op 19 mei 1913 met Cornelia Aaltje Sorber.

Cornelia werd geboren te Bergen op Zoom op 21 december 1890. Zij was een dochter van Adriaan Marinus en Margaretha Wilhelmina Schot.

Arie en Cornelia kregen 3 kinderen:

1. Cornelis (vernoemd naar de vader van Arie)
2. Margaretha Wilhelmina (waarschijnlijk vernoemd naar moeder van Cornelia)(voornamen volgens onderzoek van Ad Sorber, Harderwijk)
3. Johanna Maria, geboren 31-10-1919 te Amsterdam (vernoemd naar moeder van Arie), gehuwd op 1-4-1942 met G.A.M. Kragtwijk

³¹ Uit briefkaarten blijkt dat het gezin van Cornelis in ieder geval van augustus 1908 tot juli 1910 in Rotterdam wonen.

Aaltje Sorber met zoon Cor

Overlijden van Arie

Arie was zetschipper op een schip van ongeveer 300 ton. Hij overleed door een ongeval, op 22-7-1920.

Over het ongeval zijn verschillende lezingen. De eerste lezing is van Co de Leeuw van Weenen, zoon van een broer van Arie. Co was er niet zelf bij. Dat Arie door de val verlamd raakte klopt. Maar als reden voor de verlamming geeft Co door dat dit kwam doordat Arie met zijn rug op de rand van de denneboom viel. Co heeft dit zelfs getekend.

“Oom Arie wilde een vierkante rieten baal tabak op zijn nek nemen - het was 's morgens 5 uur – die door oom Kees, zijn broer, van de deklust werd aangereikt. Naast de hoge last was een leeg ruim en oom Arie gleed juist op dat moment uit, viel achterover op de opstaande rand van de dennenboom en met het pak op zijn borst in het lege ruim. Hij heeft nog 8 maanden in het ziekenhuis geleefd met een dood lichaam, beneden zijn borst. Hij is nog zover gekomen dat hij je een hand kon geven en zijn hoofd een beetje bewegen.”

Johanna Maria van der Veen-dlwg heeft een andere versie, de goede. Arie verongelukte bij het lossen van het schip van haar vader, Ben. Ze heeft het als kind meegemaakt. Zo zal het ook gebeurd zijn. Uit gesprek met haar op 17-4-2009:

Arie en broer Ben lagen beiden met het schip in Amsterdam. Broer Ben met de “Maasstroom”, om balen tabak te lossen. Om de kosten van havenarbeiders uit te sparen hielp Arie zijn broer bij het lossen. De balen werden op de nek over een smalle plank naar de wal gedragen. Arie gleed uit, de baal viel naar voren toe over Arie

heen. Hij voelde direct dat zijn nek gebroken was en zei dat ook. Op de plank is hij toen voorzichtig naar binnen gedragen en werd zijn vrouw Cornelia gewaarschuwd, die heel ontzet reageerde, wat zeer te begrijpen was.

Arie heeft nog lange tijd in het ziekenhuis gelegen, maar er was geen uitzicht op herstel. Het zenuwvocht lekte langzaam door de breuk weg. Opereren was in die tijd niet mogelijk. Arie werd geleidelijk zwakker en overleed na 8 maanden het ziekenhuis

111. Cornelis 1913, roepnaam Cor

Cor

Inleiding

Gesproken is met dochter Corrie en schoonzoon Kees van Schaik, met dochter Martha en met Johanna Maria, dochter van Ben. Johanna, Jo, is zowel een nicht als een schoonzus van Cor. De vrouw van Cor en de man van Jo waren zus en broer van der Veen.

Huwelijk en kinderen

Cor huwde met Roelofina van der Veen, in 1937

Kinderen uit dit huwelijk zijn:

- Cornelia Martha Roelofina, geboren 1945
- Martha Lummegiena, geboren 1950

Moeilijke jaren na overlijden van vader Arie

In 1920 overleed zijn vader Arie; Cor was toen 7. Cor bleef met moeder Cornelia Aaltje Sorber in Amsterdam, waar hij na de lagere school de ambachtsschool zou doorlopen. Moeder Aaltje ging samenwonen en kreeg daaruit ook kinderen. Later zou ze wel trouwen, in 1933.

Door het ongehuwd samenwonen ontstond een breuk met de familie. Dat kwam weer goed toen Cor bij zijn oom Ben op bezoek kwam. Hij wist dat daar aan boord een foto was van een schilderij van zijn vader. Die foto wilde hij graag zien.

Vaartijd

De wens van Cor was te gaan varen; zijn eerste leerschool was aan boord bij Oom Tinus en tante Koos, die tamelijk precies waren en kritisch. Dat zal ongeveer 1930 geweest; hij was toen ongeveer 17 jaar oud. Na een paar jaar, ongeveer in 1933, kon hij overstappen op de “Constant”, waar hij enkele jaren bleef.

- Bij zijn huwelijk in 1937 wilde hij niet meer op zee varen, om zijn vrouw niet thuis alleen achter te laten, en begon te varen op de wijkdienst. Welke “wijk”-schip is niet bekend.
- Daarna voer hij op de “Johanna Maria”, particulier eigendom.
- Vervolgens voer hij voor de firma Akkermans, eerst op de “Maasland”, later op de “Donauland”. Daarmee voer hij tot Bazel. Als oudste (of langst in dienst zijnde) schipper bood de firma hem het vlaggeschip de “Aarland” aan, maar Cor bleef vanwege de mooie woning liever op “Donauland”.³²
Door, als ongeluk, het aanvaren van een sluisdeur, in Duitsland in de oorlog, werd hij verdacht van sabotage en heeft hij 3 maanden in een Duitse gevangenis gezeten. Het schip had een omkeerbare motor, maar of, en hoe dan, dit een rol speelde is niet bekend.
- Toen dochter Martha naar school moest, in 1956, werd hij aflokapitein/walkapitein.

Actief blijvend

Na de vaartijd, bij zijn pensionering, heeft hij zich actief gemaakt bij verzekeringsmaatschappij Freser, gevestigd aan de Boompjes in Rotterdam, verzekeraar van onder meer lading en schepen.

Zijn werk was:

- Polissen invoeren op de computer; eind 70-ger jaren was de computer nog een tamelijk nieuw verschijnsel.
- Het langst van zijn tijd bij Freser – en wat hij ook het liefste deed - voer hij met de “Ingona” (=“In Gods Naam?”), een omgebouwde sleepboot, om relaties te onthalen;
- Bij deze maatschappij heeft hij nog een 12 ½ jarig jubileum gevierd, en ging daarna nog enkele jaren door.

Hoe was hij?

- Liefdevol en belangstellend voor dochters, schoonzons en kleinkinderen; daardoor ook een hartelijke band met hen onderhoudend.
- Leergierig voor de onderwerpen in zijn vaarvak, om zich verder te ontwikkelen; hij haalde verschillende diploma’s waarvoor hij aan boord studeerde; maar ook onderwerpen buiten het vaarvak boeiden hem.
- Graag ook afmakend en bevestigend waar hij in de praktijk al over geleerd had, zo bijvoorbeeld een cursus Engels. Duits hadden hij en zijn vrouw zich in de praktijk geleerd; daar konden ze goed mee uit de voeten.

³² Ook zwager Jelle van der Veen voer op Bazel, maar deze had waarschijnlijk geen Rijnpatent of andere papieren en moest de autoriteiten verleiden tot een oogje dichtdoen.

- Hij stimuleerde zijn kinderen om door te gaan met leren en om aan sport te doen. Nam ook de moeite mee te gaan naar de sportvereniging om ze aan te melden en weg te brengen.
- De verzekeringsmaatschappij sponsorde de PKC, korfbalclub in Papendrecht, waar hij ook wel ging kijken toen hij in Papendrecht woonde.

12. Cornelia (1892 - 1946), roepnaam Cor

De 5 gezusters. Cornelia, links, is de jongste. Hier is zal zij ongeveer 12 jaar zijn. Foto circa 1904

Fotosessie in Rotterdam

Welke aanleiding kan er geweest zijn, dat de 5 zusters circa 1904 in hun staatsiejurken samen in Rotterdam waren?

De fotograaf is C. Nieuwland, Sumatraweg 27. Dat is niet zo ver van Paul Krügerstraat 95 waar Cornelis met zijn 2e vrouw Jacomina het eerst woonde, nadat hij 14-4-1906 gestopt was met varen, ongeveer 1 maand voor zijn 60-ste verjaardag. Zou de familie met elkaar die “pensionering” gevierd hebben? Of later die 60-ste verjaardag?

Van links naar rechts, leeftijden berekend alsof de foto genomen is in 1904:

1. Cornelia, 12 jaar, was misschien tot het laatst aan boord gebleven, als hulp in de huishouding voor haar stiefmoeder Jacomina;
2. Adriana, 23 jaar, ging in 1900 aan de wal, na het 2^e huwelijk van haar vader; zij trouwt op 8 maart 1906 te Kruiningen;
3. Geertruida (Luus), ca 21 jaar, zal op 25 juni 1906 trouwen, te Rotterdam;

4. Anna, circa 22; was al vóór 1900 van boord; woont en werkt vanaf 1903 in Vianen en trouwt op 18 mei 1910 te Vianen;
5. Wilhelmina, circa 18 jaar. Zij trouwt op 6 juni 1907.

Het was vanwege alle aanstaande huwelijken waarschijnlijk een drukke tijd voor de zusjes. Hoe zouden ze elkaar op de hoogte gehouden hebben?

**Cornelia met nichtje Johanna Maria.
Johanna was de oudste dochter van broer
Piet. Foto vermoedelijk genomen in 1908.
Cornelia is dan 16 jaar oud.**

Inleiding Cornelia

Er is een foto waarop Cornelia dezelfde jurk aanheeft, er in haar gezicht ook hetzelfde uitziet, compleet met dit kapsel. Bij die foto staat aangegeven dat ze 16 jaar is, d.w.z. dat die foto, en deze foto dan ook, uit 1908 zal zijn.

Becky, dochter van Chris wist zich nog het verkeersongeval te herinneren waarbij Cornelia omkwam. Kleinzoon Wim Mooij weet dat via kranten berichtjes te bevestigen. Wim weet uit zijn herinnering en uit archieven ook nog verdere informatie op te diepen.

Geboorte en overlijden

Geboren 25-8-1892 te Moordrecht. Overleden Den Haag 9 juli 1946, door een verkeersongeval. Zij zat achterop de motor, of in het zijspan, bij L.J. Huizing, de levensgezel van haar zus Luus.

Van Rotterdam naar Amsterdam en weer terug

In 1910 komt Cornelia van Kruiningen naar Rotterdam. Zij is dan 18 jaar. Daar komt zij in huis bij haar nicht Geertruida Maria die getrouwd is met Arie Blom. Zij woont dan in de Feijenoordstraat. Heel gebruikelijk dat jonge vrouwen die uit huis gingen eerst dienstjes deden bij familie. Geertruida Maria is een dochter van Jan, oudste broer van haar vader Cornelis.

Op 28-9-1911 vertrekt zij naar Amsterdam en keert in 1914 terug naar Rotterdam.

Volgens Co de Leeuw van Weenen, zoon van Chris, hebben zijn vader Chris en Piet, de broer van Chris, hun zuster Cornelia geholpen met een sigarenwinkel in Amsterdam.

In 1914 komt ze terug in Rotterdam. Dan woont ze op zichzelf, 't Hang 78a. Voor haar woont op dit adres iemand die daar een sigarenwinkel heeft. Kon Cornelia niet wennen in Amsterdam, liep de winkel niet of was de winkel in Rotterdam een verbetering?

't Hang in Rotterdam, in de Tweede Wereldoorlog gebombardeerd. In deze straat, op nummer 78a, hadden Cornelia en Willem een sigarenwinkel. Zus Luus heeft in deze straat gewoond op nummer 78b.

Huwelijk met Willem Franciscus van der Heijde

Willem was geboren te Amsterdam op 30 augustus 1884, als zoon van Willem Franciscus van der Heijde en Geertruida van Dort. Willem overleed te Den Haag op 21 augustus 1958.

Cornelia en Willem kunnen elkaar hebben leren kennen in Amsterdam. Willem was daar knecht sigaren maken. Als dat zo is, hebben ze samen plannen beraamd om naar Rotterdam te gaan. Mogelijk dat zus Luus, die woonde op 't Hang, of daar gewoond had, op nummer 78b, wist over een sigarenwinkel die leeg stond of leeg zou komen. Gezien de vele winkels was 't Hang zeker een aantrekkelijke buurt om een winkel te hebben.

Dochter Cornelia in haar eerste jaar. Het gezin is net verhuisd van de winkel in 't Hang naar de Boschpolderstraat.

Kinderen

Zij kregen 2 kinderen:

- Cornelia Geertruida, geboren 1916;
- Willem, geboren 1920.

Hun eerste kind, dochter Cornelia Geertruida, is in de winkel in 't Hang geboren. "Geertruida" zal een vernoeming zijn naar de oma van vaders kant.

Winkel Boschpolderstraat, hoek Haspelstraat, 2^e kerstdag 1923. Dochter Cornelia en zoon Wim, met tante Rie die op bezoek is.

Maar misschien voelde Geertruida Maria – Luus – zich ook wel een beetje vernoemd.

In 1917 en 1923 woonden ze in de Boschpolderstraat, 43a.

In 1923 wordt als adres gevonden Boschpolderstraat 43-45, hoek Haspelstraat. Er wordt dan ook geschreven over sigaren maken.

Uit gesprekken met kinderen en kleinkinderen van Kees (Cornelis Martinus), kwam boven water dat Kees in Rotterdam bij zijn zus en zwager zijn sigartjes haalde. Zowel Kees als Willem hielden van muziek. Willem gaf advies over platen die Kees dan kocht.

Kees woonde vanaf circa 1930 in Rotterdam, en had eerst, echter maar kort, een sigarenwinkel in de Rosenstraat.

Na de 2^e Wereldoorlog

Na de oorlog, misschien al eerder, woonden Cornelia en Willem in Loosduinen, Rembrandtstraat 116. De Rembrandtstraat werd in 1956 omgedoopt in Ouverturestraat.

Willem had op dat moment een pluimveebedrijfje.

In dit hoekhuis hadden woonden Cornelia en Willem op de 1e etage. Eronder was een winkel, maar niet hun winkel.

Willem en Cornelia, 1946

“Dodelijk ongeval te Loosduinen”

De Haagse Courant van dinsdag 9 juli 1946 schrijft:

Gistermorgen had in de Prins Hendrikstraat te Loosduinen een aanrijding plaats tusschen een militaire vrachtauto en een motorfiets bestuurd door L.J. Huizing uit Rotterdam. De duopassagiere mevr. C. de Leeuw wonende in de Rembrandtstraat werd met ernstige inwendige bloeding opgenomen en naar het ziekenhuis aan het Westeinde vervoerd waar zij in de afgelopen nacht overleed. De bestuurder van het motorrijwiel bekwam een onderbeenfractuur.

Een triest gebeuren. Misschien was de partner van zus Luus op bezoek, misschien wel met Luus samen, en wilde Cornelia wel even meemaken hoe het voelde zo achter op een motor.

Het militaire voertuig voldeed niet aan de normale verkeerseisen, herinnerde nicht Becky zich. Misschien sloeg dat op onvoldoende remcapaciteit of slecht uitzicht. Op het slagveld waren de eisen niet zo streng. Belangrijker was

dat militaire voertuigen goedkoop en snel geproduceerd konden worden.

Het bewijst in ieder geval ook dat er een tamelijk nauw contact was tussen Luus, haar partner en Cornelia en Willem. Ze kwamen regelmatig bezoek, weet zoon Wim, en bleven ook wel eten.

Hoe was Cornelia

Dat Cornelia in 1911, zij was toen 19, naar Amsterdam verhuist en daar een sigarenwinkel begint, getuigt van ondernemingszin en zelfstandigheid. Haar broers Chris en Piet zien blijkbaar ook wel wat in de plannen en in Cornelia, want zij helpen haar met de winkel.

Kleinzoon Wim Mooij herinnerde zich wat zijn moeder over Cornelia vertelde. Haar man moest even weg en Cornelia zou intussen op de winkel letten. Maar het was mooi weer en Cornelia besloot de winkel dicht te doen om met haar kinderen uit te kunnen gaan. Het getuigt van het hanteren van duidelijke prioriteiten, maar het kwam niet zo goed uit in een tijd dat het toch al slecht ging met de middenstand.

13. Broers en zusters in 1950, 50-jarig huwelijk Piet en Bets

Op deze foto de 3e generatie van de Cornelis-tak, met zwagers en schoonzusters. In 1950 vierden Piet en Bets hun 50-jarig huwelijksfeest in Dordrecht. Een heel bijzonder treffen, mag worden opgemerkt: bijna alle broers waren aanwezig, allen Arie ontbrak die in 1920 was overleden. Van de zusters ontbrak alleen Cornelia die enkele jaren daarvoor bij een verkeersongeluk om het leven was gekomen.

Bemoedigend voor alle komende generaties, dit beeld van saamhorigheid ondanks alle verschillen?

50 jarig huwelijk, in 1950

1e rij, van links naar rechts: Geertruida Maria dLvW (Luus; zuster van Pieter), Adriana Helena dLvW (Jaantje; zuster van Pieter; getrouwd met Marinus Lavooij), Pieter dLvW, Elizabeth Volker, Teuntje Volker (Teus; zuster van Elizabeth; getrouwd met Hendrik Steenstra), Pleuntje Volker (Pleus; zuster van Elizabeth; getrouwd met Leen Oudakker).

2e rij: Maartje van Pelt (getrouwd met Cornelis Martinus dLvW), naam? (levensgezel van Gertruida Maria dLvW), Neeltje Adriana Kruithof (getrouwd met Bernardus dLvW), Jacoba van Oosten (getrouwd met Martinus dLvW), J.M. Oudakker (Miena, getrouwd met Thijs Volker), Jannigje van Zoelen (Jannie, dochter van J.J. van Zoelen en Johanna Maria dLvW; kleindochter van Pieter en Elizabeth³³). Christiaan Willem dLvW (Chris; broer van Pieter), Johanna Pieterella Sebus (getrouwd met Christiaan Willem, nadat deze tweemaal weduwnaar was geworden).

3e rij: Marinus Lavooy, Bernardus LvW (Ben; broer van Pieter), Cornelis Martinus dLvW (Kees, broer van Pieter), Martinus dLvW (Tinus; broer van Pieter), Hendrik Steenstra, Leen Oudakker, Thijs Volker (broer van Elizabeth, Wilhelmus dLvW (Wim; broer van Pieter)

³³ Jannie had niet op tijd kunnen zijn voor de foto die een beetje eerder van de kleinkinderen was genomen. Teus nodigde Jannie erg aan er bij te komen zitten als "jonge blom".